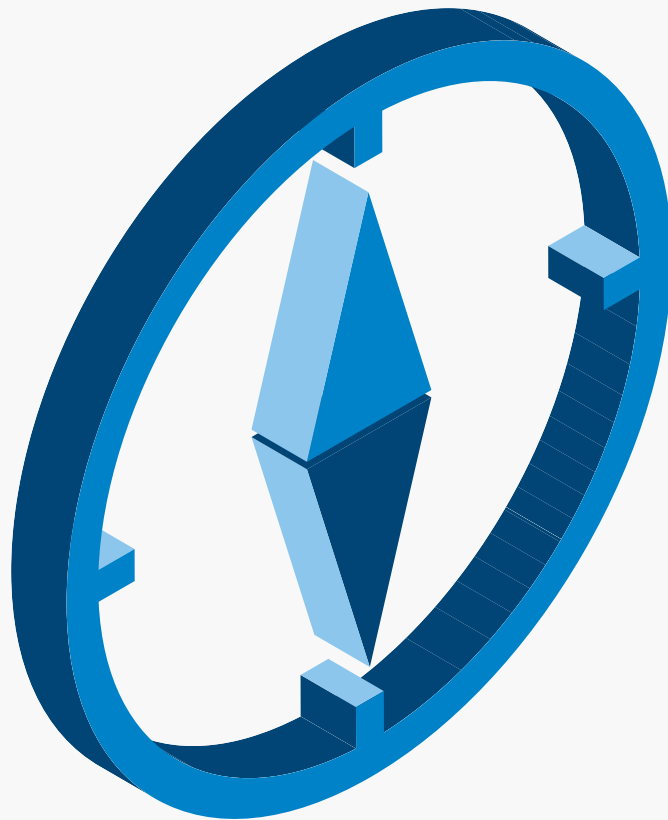

Regionalt tillväxtarbete efter 2020

Regionernas framtida prioriteringar

Vi stärker Sverige genom att stärka företagens konkurrenskraft

Tillväxtverket ska skapa så bra förutsättningar som möjligt för företag i hela landet att vara konkurrenskraftiga. Det innebär att vi öppnar dörrar och river barriärer – för ett Sverige där fler företag vill, kan och vågar.

Kunskap, nätverk och finansiering är våra viktigaste verktyg. Tillväxtverkets insatser skapar direkta resultat hos de företag och aktörer som vi samverkar med, men även förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Vårt största enskilda uppdrag är att bidra till att EU-medel investeras i projekt för regional konkurrenskraft och sysselsättning.

Tillväxtverkets publikationer kan laddas ner på tillvaxtverket.se. Vill du beställa en tryckt publikation eller söker du en publikation som publicerades innan 2015 hänvisar vi till vår webbshop publikationer.tillvaxtverket.se.

© Tillväxtverket

Stockholm, September, 2019

Digital: ISBN 978-91-88961-25-9
0298

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Sara Nordin

Telefon, växel 08-681 91 00

Sammanfattning

Den framtida regionala tillväxtpolitiken går mot en ny fas. Tillväxtverket konstaterar dock att de samhällsutmaningar och prioriteringar som är centrala i det nuvarande strategiska regionala tillväxtarbetet, fortfarande i hög grad är aktuella. Vidare framstår en relativt likformig bild när det gäller identifierade framtida utmaningar och prioriteringar i Sveriges regioner, trots att regionernas redovisningar visar på relativt stora skillnader i regionala förutsättningar när det gäller såväl organisatoriska som ekonomiska resurser.

Bakgrund

Tidsramen för den nuvarande nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft närmar sig sitt slut, samtidigt som sammanhållningspolitiken går in i en ny period (2021–2027). Som ett led i arbetet med att utveckla den regionala tillväxtpolitiken har regeringen erbjudit regionalt utvecklingsansvariga aktörer – regionerna – att bidra till en uppdaterad och samlad bild av samhällsutmaningar och prioriteringar i länen.

Redovisningen ska ge en fördjupad kunskap om regionernas framtida prioriteringar inom det regionala tillväxtarbetet, inklusive EU:s sammanhållningspolitik för perioden 2021–2027 och europeiskt territoriellt samarbete (Interreg). Samtliga regioner har redovisat sina ståndpunkter. Tillväxtverket har sedan fått i uppdrag att sammanställa och analysera dessa samt komplettera med myndighetens egen syn.

Förutom en redovisning av regionernas ställningstaganden gällande deras identifierade utmaningar och framtida prioriteringar, har arbetet även fokuserat på hur de regionala prioriteringarna förhåller sig till föreslagna mål i sammanhållningspolitiken för 2021–2027, regionernas syn på styrning och det regionala utvecklingsansvaret, gränsöverskridande samarbete, samverkan med statliga myndigheter och slutligen hur prioriteringarna relaterar till social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling.

Utmaningarna är fortsatt aktuella

Utifrån regionernas redovisningar, bedömer Tillväxtverket att nuvarande utmaningar i den nationella strategin fortfarande är aktuella. Vi noterar också större inslag av resiliens eller samhällets "robusthet" när det gäller att hantera snabba förändringar eller kriser. Det råder en relativt stor samstämmighet när det gäller de identifierade samhällsutmaningarna i Sveriges regioner, även om vissa regionala och inomregionala skillnader framkommer. Det är också tydligt att utmaningar för hållbar regional tillväxt finns representerade, i olika grad, i hela landet. Det som framför allt skiljer mellan regionerna är snarare möjligheterna och resurserna att ta sig an utmaningarna på ett sätt som ger ett gott resultat.

Prioriteringarna visar på stor likriktning

Tillväxtverket konstaterar att trots stora skillnader i regionala förutsättningar, är de identifierade framtida prioriteringarna relativt likriktade över landet. Det innebär att de kanske inte i nog hög grad återspeglar de platsunika förutsättningar och skillnader som regionerna ofta åberopar eller den betonade vikten av en territoriellt anpassad regional tillväxtpolitik. Till stora delar känns prioriteringarna igen från nuvarande strategi och Tillväxtverket bedömer att vi inte kan vänta oss några större skillnader de kommande åren

Innovation och företagande

Tillväxtverket noterar att de insatser inom innovation och företagande som lyfts av regionerna stämmer väl överens med nuvarande strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. Regionernas prioriteringar innehåller inga stora överraskningar eller nyheter. Det framkommer dock att förutsättningarna och samhällsutmaningarna till viss del skiljer sig åt mellan regioner eller regiontyper, som till exempel storstadsregioner och mer glest befolkade områden; inland och kust. Det kan därför vara lite överraskande att alla regioner har relativt likriktade insatser inom innovation och företagande. Begrepp eller så kallade "buzz words" som smart specialisering, kluster och regionala innovationssystem återkommer i en majoritet av redovisningarna. Här väcker Tillväxtverket frågan om de regionala och lokala platsspecifika förutsättningarna i tillräckligt hög grad återspeglas i prioriteringens insatser eller om de har styrts av annat, som exempelvis nuvarande nationella strategi, nationella initiativ och utlysningar eller finansieringsmöjligheter.

Attraktiva miljöer och tillgänglighet

Regionernas redovisningar visar att prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet även fortsatt är högst aktuell i det regionala tillväxtarbetet. Tillväxtverket noterar även att hållbarhetsaspekterna ges ett större utrymme inom prioriteringen, framför allt när det gäller sociala och miljömässiga aspekter. Regionernas redovisningar visar också att regional fysisk planering får ett allt större utrymme, som ett verktyg för hållbar regional utveckling. Framför allt läggs fokus vid regional fysisk planering i regionerna i södra och mellersta Sverige.

Regionerna i norra Sverige och i mellersta Sverige (Gävleborg, Dalarna och Värmland) fokuserar i högre grad på tillgänglighet, genom både fysisk och digital infrastruktur. Där läggs stor vikt vid att knyta ihop olika regioner och att koppla samman städer och landsbygder.

Regionernas redovisningar inom prioriteringen speglar de skilda förutsättningar som finns mellan, men framför allt inom regionerna, när det gäller att främja attraktiva och tillgängliga miljöer.

Tillväxtverket ser ett behov av att en framtida regional tillväxtpolitik i ännu högre utsträckning än idag, behöver ta hänsyn till de

förutsättningar och utmaningar som finns för att skapa attraktiva och tillgängliga miljöer inom regionerna, mellan städer och landsbygder.

Kompetensförsörjning

Tillväxtverket anser att redovisningarna från regionerna avseende prioriteringen kompetensförsörjning, på en övergripande nivå ger möjligheter att möta de utmaningar som lyfts fram i den nationella strategin. Detta samtidigt som det finns behov av förändrade förutsättningar för kompetensförsörjningen inom den regionala tillväxtpolitiken. I redovisningarna från regionerna lyfts det bland annat fram att det regionala kompetensförsörjningsuppdraget behöver skrivas in i förordningen om regionalt tillväxtarbete, för att skapa långsiktiga hållbara strukturer i länen.

Vidare lyfter regionerna att regeringen behöver tydliggöra relevanta myndigheters samverkansuppdrag inom området samt skapa en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement, i syfte att skapa en sammanhållen kompetensförsörjningspolitik för Sverige. Regionerna behöver ges ett kompletterande strategiskt uppdrag inom området samt att regionalt utvecklingsansvarigas aktörers mandat och ägarskap i kompetensförsörjningsarbetet behöver tydliggöras av regeringen.

Hållbarhet allt viktigare

Tillväxtverket noterar ett allt större fokus på hållbarhet i prioriteringarna och i det regionala tillväxtarbetet. Myndigheten ser att det finns skäl att lyfta frågan om dagens regionala tillväxtpolitik i tillräckligt hög grad beaktar alla tre dimensionerna av social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. Utifrån regionernas redovisningar bedömer Tillväxtverket att en kommande nationell strategi bör ta sin utgångspunkt i Agenda 2030, då majoriteten av nyligen reviderade regionala utvecklingsstrategier utgår från dessa mål. Tillväxtverket noterar också att målkonflikter i hållbarhetsarbetet behöver adresseras i en ny nationell strategi.

Förändrad styrning och samverkan efterfrågas

När det gäller styrning och samverkan, visar redovisningarna att regionerna ser att ett enhetligt regionalt utvecklingsansvar och en regional tillväxtpolitik som spänner över fler politikområden ställer höga krav på flernivåsamverkan och samverkan över politik- och sektorsgränser. Regionerna efterfrågar en ökad koordinering av sektorpolitik på flera nivåer samt en starkare koppling till de regionala utvecklingsstrategierna. En majoritet av regionerna uttrycker också behov av en bred och sektoröverskridande översyn av den regionala tillväxtpolitiken.

De ser även att regionerna, som regionalt utvecklingsansvariga, bör ansvara för de verktyg för utveckling som finns på regional nivå. Landsbygdspolitik lyfts här särskilt fram. För att stärka

förutsättningarna för flernivåsamverkan och tydliggöra roller och ansvar mellan regioner och myndigheter ser också Tillväxtverket ett behov av ett beslut och ett tydliggörande i frågan och anser att det behövs en enhetlighet i systemet avseende den regionala tillväxt- och landsbygdspolitiken.

Tillväxtverket ser liksom regionerna att det är viktigt att stärka systemperspektivet i det regionala tillväxtarbetet och vill som i tidigare rekommendationer till regeringen lyfta behovet av att tydliggöra förväntningar och krav på samverkan i de regleringsbrev och regeringsuppdrag som lämnas till relevanta myndigheter inom lämpliga områden. Tillväxtverket kan stödja regeringen i att identifiera sådana, liksom fortsatt stödja andra statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet.

Gränsöverskridande samarbete – av flera skäl och på olika sätt

Redovisningarna tydliggör att samarbete är en grundläggande del i att bedriva regionalt utvecklingsarbete. Det är främst med närliggande grannar som samverkan sker, både över läns- och nationsgräns. Samverkan över länsgränser styrs både av programgeografier och av funktionella samband som exempelvis en gemensam vägsträcka. Regelverk för EU- och nationell finansiering måste därför utformas så att gränsöverskridande samverkan är möjlig.

Samarbeten sker till stor del inom ramen för strukturfondsprojekt. För internationella samarbeten tycks Interreg vara huvudsaklig finansieringskälla. Få regioner gör en prioritering inför framtiden då detta inte efterfrågats i redovisningen, utan beskriver snarare nuläget. Tillväxtverket bedömer därför att det krävs en fortsatt dialog kring geografier och inriktning på programmen, inte minst när det gäller Interreg-programmen.

EU:s sammanhållningspolitik är ett viktigt verktyg

Tillväxtverkets uppfattning är att regionerna efterfrågar helhetsperspektiv, territoriell anpassning, flexibilitet och långsiktighet inom sammanhållningspolitiken. Redovisade analyser och prioriteringar bedöms vara förhållandevis breda och inkluderar flertalet politiska och särskilda mål även om regionerna främst lyfter fram utmaningar inom innovation, näringsliv, digitalisering, energi och klimat, infrastruktur och kompetensförsörjning som Tillväxtverket anser kan hanteras inom politiskt mål 1, 3 och 4.

Tillväxtverket bedömer att det finns stora likheter mellan regionerna och att de inomregionala skillnaderna förefaller vara större än skillnaderna mellan olika regioner. Tillväxtverket anser därför att sammanhållningspolitiken bör underlätta en mer integrerad utveckling i städer och på landsbygder samt i ökad utsträckning främja synergier mellan fonder och nationell politik.

Ovanstående iakttagelser leder fram till att Tillväxtverket:

- Bedömer att utmaningarna i den nuvarande nationella strategin fortfarande är relevanta.
- Bedömer att prioriteringarna för de kommande åren, i stort liknar dem som anges i nuvarande nationell strategi.
- Noterar en stor likriktning mellan regionernas prioriteringar och insatser och konstaterar att dessa inte i hög grad återspeglar territoriella eller regionala skillnader.
- Väcker frågan om nya angreppssätt och verktyg kan behövas i det kommande strategiarbetet med regionerna för att komma längre när det gäller lösningar som möter utmaningarna.
- Bedömer att en kommande nationell strategi bör ta sin utgångspunkt i Agenda 2030, då den hållbarhetsintegrering som har påbörjats i regionerna måste få ramar och verktyg att implementeras fullt ut.
- Bemöter regionernas redovisade behov av att få ett bredare ansvar för de verktyg för utveckling som finns på regional nivå (framför allt Landsbygdspolitiken) med att Tillväxtverket ser fördelar med den ökade tydlighet som en sådan förändring skulle innebära. Tillväxtverket ser också behov av ett beslut och ett tydliggörande i frågan och anser att det behövs en enhetlighet i systemet.
- Ser att det är viktigt att stärka systemperspektivet genom ett holistiskt synsätt i det regionala tillväxtarbetet och vill lyfta behovet av att tydliggöra förväntningar och krav på samverkan i de regleringsbrev och regeringsuppdrag som lämnas till relevanta myndigheter där så är lämpligt.
- Delar regionernas syn på att en ny nationell strategi bör ha ett systemperspektiv, där alla tre dimensioner av hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig – finns med och där även frågan om målkonflikter adresseras.
- Ser vikten av att regelverk för EU- och nationell finansiering måste utformas så att gränsöverskridande samverkan är möjligt.
- Bedömer att det finns behov för en fortsatt dialog kring geografier och inriktning på programmen, inte minst när det gäller Interreg-programmen.
- Bedömer att det finns stora likheter mellan regionerna. Det är snarare de inomregionala skillnaderna som förefaller vara större än skillnaderna mellan olika regioner.
- Anser att sammanhållningspolitiken 2021–2027 bör underlätta en mer integrerad utveckling i städer och på landsbygder samt i ökad utsträckning främja synergier mellan fonder och nationell politik.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Bakgrund.....	2
Utmaningarna är fortsatt aktuella.....	2
Prioriteringarna visar på stor likriktning.....	3
<i>Innovation och företagande</i>	3
<i>Attraktiva miljöer och tillgänglighet</i>	3
<i>Kompetensförsörjning</i>	4
Hållbarhet allt viktigare.....	4
Förändrad styrning och samverkan efterfrågas.....	4
Gränsöverskridande samarbete – av flera skäl och på olika sätt.....	5
EU:s sammanhållningspolitik är ett viktigt verktyg.....	5
1 Inledning.....	11
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Uppdrag och förutsättningar.....	11
1.3 Genomförande.....	12
1.4 Disposition.....	13
2 Generella slutsatser.....	14
3 Förutsättningar för hållbar regional tillväxt.....	20
3.1 Utmaningarna är fortfarande aktuella.....	20
3.1.1 Globalisering.....	22
3.1.2 Demografisk utveckling.....	22
3.1.3 Klimatförändringar, miljö och energi.....	23
3.1.4 Social sammanhållning.....	24
3.1.5 Förutsättningar som lyfts extra.....	25
3.2 Inomregionala skillnader i förutsättningar.....	26
3.3 Avslutande kommentarer och reflektioner.....	27
4 Framtida regionala prioriteringar.....	28
4.1 Innovation och företagande.....	28
4.1.1 Innovation.....	29
4.1.2 Företagande och entreprenörskap.....	31
4.1.3 Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor.....	34
4.1.4 Behov av förändrade förutsättningar.....	35
4.1.5 Avslutande kommentarer och reflektioner.....	36

4.2	Attraktiva miljöer och tillgänglighet	36
4.2.1	Tillgänglighet genom transportsystemet.....	37
4.2.2	Fysisk planering och boende.....	40
4.2.3	Tillgänglighet genom informationsteknik	44
4.2.4	Kommersiell och offentlig service.....	45
4.2.5	Kultur och fritid	46
4.2.6	Behov av förändrade förutsättningar.....	47
4.2.7	Inomregionala skillnader	47
4.2.8	Avslutande kommentarer och reflektioner.....	48
4.3	Kompetensförsörjning	49
4.3.1	Validering.....	50
4.3.2	Utbud och inriktning för regionalt yrkesvux.....	50
4.3.3	Lärcentrum	51
4.3.4	Övriga insatser som bidrar till förbättrad kompetensförsörjning.....	52
4.3.5	Behov av förändrade förutsättningar.....	53
4.3.6	Avslutande kommentarer och reflektioner.....	54
4.4	Hållbarhetsintegrering i det regionala tillväxtarbetet.....	55
4.4.1	Avslutande kommentarer och reflektioner.....	58
5	Prioriteringarnas relation till föreslagna mål för sammanhållningspolitiken 2021–2027	59
5.1	Politiskt mål 1 – Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling.....	59
5.1.1	Liknande behov och prioriteringar men varierande förutsättningar	59
5.1.2	Digitalisering för ökad konkurrenskraft och samhällsnytta.....	61
5.2	Politiskt mål 2 – Ett grönare och koldioxidsnålare Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och riskhantering.....	61
5.2.1	Klimatfrågan viktig, men investeringsbehoven något otydliga.....	62
5.3	Politiskt mål 3 – Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet.....	64
5.3.1	Infrastrukturen avgörande för ökad tillgänglighet, attraktionskraft och hållbarhet.....	64
5.4	Politiskt mål 4 – Ett mer socialt Europa genom den europeiska pelaren för sociala rättigheter	65
5.4.1	Kompetensutveckling, livslångt lärande, matchning och inkludering viktigt för att stärka kompetensförsörjningen	65

5.4.2	Behov av ökad regional anpassning och strategisk användning av Europeiska socialfonden.....	67
5.5	Politiskt mål 5 – Ett Europa närmare medborgarna genom hållbar och integrerad utveckling av stads-, landsbygds- och kustområden och lokala initiativ	68
5.5.1	Regionerna efterfrågar ökad integrering mellan stad och land	68
5.6	Avslutande kommentarer och reflektioner	69
6	Gränsöverskridande samarbete.....	72
6.1	Samarbete över länsgränserna.....	72
6.1.1	Prioriteringar och samarbetsområden	73
6.1.2	Geografier och funktionell samverkan.....	74
6.2	Samarbete över nationsgränser	75
6.2.1	Prioriteringar för samarbete över nationsgräns	75
6.2.2	Interreg och programgeografier.....	77
6.2.3	Interregionala innovationsinvesteringar (komponent 5).....	79
6.2.4	Horisont Europa.....	80
6.3	Avslutande kommentarer och reflektioner	80
7	Styrning och samverkan.....	83
7.1	Nya förutsättningar för det regionala utvecklingsansvaret	83
7.1.1	Tydlighet och helhetsperspektiv i styrning, roller och ansvar	84
7.1.2	Långsiktig finansiering och utveckling	85
7.1.3	Inomregionala skillnader och olika territoriella perspektiv.....	86
7.2	Utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter	91
7.2.1	Regionala behov och en stärkt territoriell dimension.....	93
7.2.2	Statlig närvaro regionalt och lokalt.....	95
7.2.3	Utveckling av samverkan inom specifika sakområden	96
7.3	Avslutande kommentarer och reflektioner	101
	Tabellbilaga.....	105
	Tabell 1: Attraktiva miljöer och tillgänglighet	106
	Tabell 2: Kompetensförsörjning	107
	Tabell 3: Prioriteringar för kommande strukturfonder	108
	Tabell 4: Interreg-program och programgeografi.....	111
	Tabell 5: Samverkan och styrning.....	113

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vi befinner oss i en tid av förändring med två stora utvecklingsprocesser som pågår. På nationellt och regionalt håll arbetas det med utformningen av den nya sammanhållningspolitiken för 2021–2027; den nya strukturfondsperioden. Samtidigt löper den nuvarande nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft¹ ut 2020 och behöver ersättas. Arbetet utgår från Sveriges regioner, som sedan 1 januari i år (2019) alla har ett lagstadgat enhetligt regionalt utvecklingsansvar.

Arbetets inriktning påverkar både regionernas utvecklingsmöjligheter och bygger på deras behov. Regeringen erbjöd därför i november 2018 regionalt utvecklingsansvariga aktörer – regionerna – att lämna in redovisningar av deras identifierade framtida prioriteringar och utmaningar för att bidra till en uppdaterad och samlad bild av länens situation och ställningstaganden. Samtliga regioner antog erbjudandet.

1.2 Uppdrag och förutsättningar

Syftet med regionernas redovisningar är att bidra till en fördjupad kunskap om regionernas framtida prioriteringar inom det regionala tillväxtarbetet och EU:s sammanhållningspolitik för perioden 2021–2027, inklusive europeiskt territoriellt samarbete (Interreg). Redovisningarna bygger dels på analyser som är genomförda i samband med revideringar av regionala utvecklingsstrategier, dels på nytt analysmaterial. Regionerna beskriver att de inlämnade redovisningar har tagits fram i en dialog med aktörer i regionen, inklusive näringslivet och civilsamhället.

Redovisningarna överlämnades till Näringsdepartementet våren 2019 och Tillväxtverket fick då i uppdrag att sammanställa och analysera regionernas rapporter samt komplettera med myndighetens egen syn. Tillväxtverkets arbete har skett i dialog med ESF-rådet och i samverkan med Tillväxtverkets uppdrag att ta fram en kunskapsutvecklande rapport om framtida utmaningar och prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken.²

¹ *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.* (Dnr N2015.31).

² *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt.* Rapport 0292, Tillväxtverket, 2019.

Parallellt med uppdraget att analysera redovisningarna, deltog Tillväxtverket i dialoger med regionerna som Näringsdepartementet genomförde i juni 2019, där de inlämnade redovisningarna diskuterades vidare. Denna rapport hänvisar dock enbart till de politiskt beslutade dokument som inlämnats av regionerna.

Rapporten ger således en samlad bild av regionernas redovisningar med en rad illustrerande exempel. För en fördjupad kunskap om vad respektive region prioriterar rekommenderas läsning av samtliga 21 redovisningar i sin helhet.

1.3 Genomförande

Denna sammanställning omfattar redovisningar från samtliga 21 regioner. Materialet är relativt omfattande och baseras på ett antal öppna frågeställningar, som till viss del tolkats olika av regionerna. Förutom en redovisning av regionernas ställningstaganden gällande deras identifierade utmaningar och framtida prioriteringar, har arbetet även fokuserat på hur de regionala prioriteringarna förhåller sig till föreslagna mål i sammanhållningspolitiken för 2021–2027, regionernas syn på styrning och det regionala utvecklingsansvaret, gränsöverskridande samarbete, samverkan med statliga myndigheter och slutligen hur prioriteringarna relaterar till social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling. Frågorna kring styrning ingick inte i det skriftliga erbjudandet till regionerna, men i samband med den dag om villkorsbeslut som genomfördes i november 2018 uppmanades regionerna att komma med inspel även rörande dessa frågor, som också tagits med i redovisningarna.

Detaljeringsgraden i svaren skiljer sig åt dels mellan områdena, dels mellan regionerna. Sammanställningen och analysen är till stor del kvalitativ till sin karaktär. Det innebär att Tillväxtverket systematiskt har läst, kategoriserat, analyserat och tolkat redovisningarna med ambitionen att ge en samlad bild av prioriteringar som lyfts i redovisningarna och att illustrerar detta med exempel. Till sammanställningen hör tabellbilaga 1–5, där en översikt visar vilka regioner som lyfter vad inom respektive prioritering. I de fall där regionernas redovisningar gällande en frågeställning är samstämmiga, det vill säga alla regioner hänvisar till utmaningen eller prioriteringen i fråga samt dess underkategorier finns ingen tabell.

I såväl exemplen som i tabellbilagan föreligger en risk för tolkningsproblematik. Sammanställningen bygger på Tillväxtverkets tolkningar och det är därför viktigt att notera att vi lyfter explicita exempel och inte nödvändigtvis alltid ger en fullständig bild.

Vidare är det viktigt att komma ihåg att sammanställningen, utifrån uppdragets inriktning, enbart bygger på regionernas redovisningar och således speglar deras syn.

1.4 Disposition

Efter detta inledande avsnitt presenteras de centrala och övergripande slutsatserna inklusive Tillväxtverkets syn på de lyfta frågeställningarna.

Rapporten följer sedan i stort frågorna i erbjudandet till regionerna. Samtliga kapitel inleds med en kort redogörelse av frågeställningen och avslutas med sammanfattande kommentarer och reflektioner. Detta innebär att slutsatserna följs av ett kapitel med fokus på regionernas samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar för hållbar regional tillväxt och utveckling. Därefter lyfts regionernas prioriteringar, följt av deras relation till föreslagna mål för sammanhållningspolitiken 2021–2027. Sedan följer de två kapitel som fokuserar på gränsöverskridande samarbete respektive styrning och samverkan med myndigheter. Sist i rapporten återfinns bilagorna. Inomregionala skillnader är ett centralt perspektiv för flera områden och återfinns därför genomgående i rapporten.

2 Generella slutsatser

Tidsramen för den regionala tillväxtpolitikens centrala styrdokument *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020*³ närmar sig sitt slut. Det betyder dock inte att dess identifierade utmaningar och prioriteringar börjar passera bäst-föredatum. Tvärtom visar denna rapport att både utmaningarna och prioriteringarna fortfarande till stor del är högaktuella och kvarstår på regionernas agendor. I tillägg till denna slutsats, redovisar Tillväxtverket i detta avsnitt några centrala, generella slutsatser från regionernas redovisningar samt myndighetens egen syn på frågeställningarna.

Från och med 1 januari i år (2019) har regionerna, genom att det nu finns ett lagstadgat enhetligt regionalt utvecklingsansvar, i teorin mer eller mindre samma verktyg för att möta sina utmaningar och prioriteringar och för att driva utvecklingen i sina regioner. Verkligheten är dock delvis en annan. Beskrivningarna av regionernas arbete och förutsättningar tyder på stora skillnader i organisatorisk kapacitet och resurser, såväl mellan regioner som inomregionalt. På den ena sidan av spektrumet har vi till exempel Västra Götalandsregionen med kraftfulla personella och ekonomiska resurser och på den andra exempelvis Jämtland Härjedalen med betydligt mindre kostym. Trots dessa skillnader i resurser delar, enligt redovisningarna, de flesta regioner mer eller mindre samma samhällsutmaningar och måste hitta verktyg för att hantera dem.

- **Utmaningarna är fortsatt aktuella**

Redovisningarna visar att regionerna i mångt och mycket är samstämmiga när det gäller identifierade framtida utmaningar i det regionala tillväxtarbetet. Det är också tydligt att utmaningarna för att nå en hållbar regional tillväxt finns representerade, i olika grad, i hela landet. Baserat på det, bedömer Tillväxtverket att utmaningarna i den nuvarande nationella strategin fortfarande är relevanta. Redovisningarna pekar på att det som skiljer mellan regionerna är snarare möjligheterna och resurserna att ta sig an utmaningarna på ett sätt som ger god utväxling. Tillväxtverket noterar också en förskjutning eller förändring i beskrivningen av utmaningarna, där ord som samhällets robusthet och resiliens nu ges större utrymme och där samhällets förmåga att kunna hantera större förändringar och kriser får en mer central roll.

³ *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020*. (Dnr N2015.31).

- **Prioriteringarna visar på stor likriktning**

Tillväxtverket ser att de regionala prioriteringarna (och deras insatsområden), som till stor del är kopplade till utmaningarna, är relativt likriktade över hela landet. Detta kan vara något överraskande med tanke på de platsunika förutsättningar och skillnader som regionerna lyfter fram i redovisningarna liksom den betonade vikten av en territoriellt anpassad regional tillväxtpolitik. Redovisningarna visar vidare på få nyheter eller överraskningar. I förhållande till nuvarande strategi, är det mycket som känns igen och de lösningar (prioriteringar) som har varit aktuella sedan 2015 anges som fortsatt relevanta även framöver. Tillväxtverket bedömer därför att prioriteringarna för de kommande åren, i stort liknar dem som anges i nationella strategin.

Den relativt stora likriktningen, trots olika regionala förutsättningar och behov, väcker en del frågor. I vilken mån påverkar och eventuellt begränsar utformningen av nationella initiativ och utlysningar samt nuvarande nationella strategi inriktningen på regionernas redovisningar? Är den nuvarande nationella strategin så övergripligt formulerad att den i princip passar alla och om så är fallet, hur vägledande är den då? Eller kommer de platsspecifika variationerna fram i själv genomförandet genom det sätt regionen förhåller sig till prioriteringen och skapar sina egna insatser och lösningar? Så att det som ser lika ut i redovisningarna i realiteten inte nödvändigtvis är så lika.

En annan intressant aspekt rör tillgången till finansiering, vilket leder till frågan om insatserna snarare styrs av vad som är möjligt att finansiera än av faktiska behov. I detta sammanhang är det rimligt att anta att nuvarande EU-politik med begrepp och ekonomiska incitament som ofta kan härledas till kommissionen eller OECD kan ha stor påverkan på regionernas prioriteringar. Det är sannolikt ingen slump att i princip samtliga regioner lyfter smart specialisering som ett viktigt insatsområde inom fältet innovation och företagande. Vi vet att framtagandet av en regional strategi för smart specialisering var ett förhandskrav för behörighet till struktur- och investeringsfonderna under programperioden 2014–2020, bara för att nämna ett tydligt exempel. Därmed inte sagt att smart specialiseringsstrategier inte kan vara värdefulla för regionernas tillväxtarbete. Men det som är framgångsrikt för några regioner, behöver inte vara den optimala vägen för alla.

Samtidigt som ett gemensamt språk och en stor samsyn regioner emellan kan utgöra en styrka, kan det också vara viktigt att lyfta frågan om det finns risker med en för stor likriktning. För även om till exempel en regions smart specialiseringsstrategi kan skilja sig från en annans, så implementeras ändå ett övergripande ramverk på ett liknande sätt i alla de regioner som vill ta del av fonderna. Och vad säger regionernas prioriteringar egentligen om de i för hög grad bygger på aktuella policybegrepp eller så kallade "buzz words", ofta

knutna till olika finansieringsmöjligheter? Tillväxtverket väcker därför frågan om regionerna ges tillräcklig möjlighet och uppmuntran att tänka utanför ramarna för att tydligare bygga på platsspecifika förutsättningar och behov.

Tillväxtverket kan också konstatera att då det i stor utsträckning är samma utmaningar och prioriteringar som identifierats som i nuvarande strategi så kan det, trots att många utmaningar kräver ett långsiktigt arbete och vissa är av global karaktär, ändå vara motiverat att fråga sig om nya angreppssätt och verktyg kan behövas som komplement i det kommande strategiarbetet med regionerna. Detta för att nå längre på vägen mot lösningar som möter utmaningarna.

Vidare konstaterar vi att regionernas identifierade utmaningar och prioriteringar stämmer väl överens med de megatrender och förändringar som Tillväxtverket identifierar i myndighetens uppdrag att ta fram en kunskapsutvecklande rapport om framtida utmaningar och prioriteringar för den regionala tillväxtpolitiken.⁴

- **Förändrad styrning och samverkan efterfrågas**

Gemensamt för nästan samtliga regioner är att de identifierar ett behov av en bred och sektoröverskridande översyn av den regionala tillväxtpolitiken.⁵ Regionerna efterfrågar en ökad koordinering av sektorpolitik på flera nivåer och en starkare koppling till de regionala utvecklingsstrategierna, inte minst nu när samtliga Sveriges landsting har regionalt utvecklingsansvar. De lyfter vidare att regionerna, som regionalt utvecklingsansvariga, bör ansvara för de verktyg för utveckling som finns på regional nivå. Framför allt lyfts behovet av att få möjlighet att utveckla hela länets territorium genom att få ansvar för landsbygdspolitiken, inklusive de delar av landsbygdsprogrammet som avser utveckling. Något som idag ligger på länsstyrelserna. Tillväxtverket ser fördelar med den ökade tydlighet som en sådan förändring skulle innebära. Tillväxtverket ser också behovet av ett beslut och ett tydliggörande i frågan och anser att det behövs en enhetlighet i systemet.

Vidare efterfrågas en större förståelse från statliga myndigheter för det ansvar som regionerna nu har i samtliga län, liksom för de olika förutsättningar och behov som finns regionalt och lokalt. Flera regioner uttrycker att myndigheterna i högre grad bör ha ett

⁴ *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt.* Rapport 0292, Tillväxtverket, 2019.

⁵ *Politik för utvecklingskraft i hela Sverige. Utveckling, prioriteringar och resultat inom den regionala tillväxtpolitiken.* Rapport 0257, Tillväxtverket, 2018.

territoriellt perspektiv i sin verksamhet och förstärka de utvecklingsinsatser som görs på regional nivå.

Regionerna lyfter också att myndigheter med ansvar för verksamhet med betydelse för regional utveckling behöver ha en bättre förståelse för att sektorpolitik, inom deras respektive områden, genomförs i ett samspel mellan förvaltningsnivåer. Det blir då avgörande att insatser på olika nivåer – nationell, regional och lokal – förstärker och samspelar med varandra för att nå maximal effekt. Tillväxtverket ser att det är viktigt att stärka systemperspektivet genom ett holistiskt synsätt i det regionala tillväxtarbetet och vill liksom i tidigare rekommendationer⁶ till regeringen lyfta behovet av att tydliggöra förväntningar och krav på samverkan i de regleringsbrev och regeringsuppdrag som lämnas till relevanta myndigheter där så är lämpligt.

- **Hållbarhet allt viktigare**

Tillväxtverket noterar ett allt större fokus på hållbarhet i det regionala tillväxtarbetet och ser att det finns skäl att lyfta frågan om den platsbundna regionala tillväxtpolitiken (ofta med fokus på konkurrenskraft, täthet, skalfördelar och ytterst tillväxt) i tillräckligt hög grad beaktar hållbarhetsaspekterna. Inte minst social och miljömässig hållbarhet lyfts mer frekvent.

Här bedömer Tillväxtverket att en kommande nationell strategi bör ta sin utgångspunkt i Agenda 2030. Detta mot bakgrund av att flera nyligen reviderade regionala utvecklingsstrategier utgår från målen i Agenda 2030 och att den hållbarhetsintegrering som har påbörjats i regionerna måste få ramar och verktyg att implementeras fullt ut. Hållbarhetsarbetet innehåller utmaningar som till sin natur ofta är globala och som går på tvärs över politikområden. Tillväxtverket delar därför regionernas syn på att en ny nationell strategi bör ha ett systemperspektiv, där alla tre dimensioner av hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig – finns med och där även frågan om målkonflikter adresseras.

- **Gränsöverskridande samarbete – av flera skäl och på olika sätt**

En grundläggande del i att bedriva regionalt utvecklingsarbete, vare sig det gäller hållbarhetsfrågor eller något annat, är samarbete med andra. Detta framkommer av redovisningarna, som visar att det främst

⁶ Tillväxtverkets rekommendationer i Tillväxtverket, 2018. *Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet*, Dnr Å2018-165.

är med geografiskt närliggande områden som samverkan sker, både över läns- och nationsgränser.

Samverkan över länsgränser styrs både av programgeografier och av funktionella samband, som till exempel ett delat vägstråk.

Tillväxtverket ser därför vikten av att regelverk för EU- och nationell finansiering måste utformas så att gränsöverskridande samverkan är möjligt. Programområdenas gränser får inte bidra till att utesluta samverkan med andra regioner för att det blir "för besvärligt" eller för att programmets utformning och målbild hindrar detta.

Tillväxtverket noterar också att frågan kring gränsöverskridande samverkan, som har ställts till regionerna, saknar framtidsinriktning, utan istället utgår från en beskrivning av deras nulägesituation. Detta gör att Tillväxtverket bedömer att det finns behov för en fortsatt dialog kring programmets geografier och inriktning, inte minst när det gäller Interreg-programmen.

- **EU:s sammanhållningspolitik är ett viktigt verktyg**

Regionerna ser EU:s sammanhållningspolitik som ett viktigt instrument för att möta dagens utmaningar. Fonderna utgör en central finansieringskälla för genomförandet av de regionala utvecklingsstrategierna. Tillväxtverket konstaterar att regionerna efterfrågar helhetsperspektiv, territoriell anpassning, flexibilitet och långsiktighet inom sammanhållningspolitiken. De redovisade utmaningarna och prioriteringarna bedöms vara förhållandevis breda och inkluderar flertalet politiska och särskilda mål i kommissionens förordningsförslag. Regionerna lyfter utmaningar inom innovation, näringsliv, digitalisering, energi och klimat samt infrastruktur och kompetensförsörjning som Tillväxtverket sammantaget anser bör kunna adresseras inom politiskt mål 1, 3 och 4 i förordningsförslaget.

Det finns i allmänhet stora likheter mellan regionerna och deras behov och prioriteringar inom sammanhållningspolitiken, precis som inom den generella regionala tillväxtpolitiken. Det är även här de inomregionala skillnaderna som sticker ut och som förefaller vara större än skillnaderna mellan olika regioner. Tillväxtverket anser därför att sammanhållningspolitiken 2021–2027 bör underlätta en mer integrerad utveckling i städer och på landsbygder samt i ökad utsträckning främja synergier mellan fonder och nationell politik.

- **Den framtida regionala tillväxtpolitiken**

Med både en strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft som behöver uppdateras och en ny period för sammanhållningspolitiken, väntar en tid med möjligheter för omtag och förnyelse. Även om regionernas identifierade utmaningar och prioriteringar till stor del är desamma som i nuvarande strategiska arbete, så lyfts behovet av förändring tydligt – inte minst när det gäller

styrning och regionernas uppdrag och mandat. Tillväxtverkets förhoppning är att denna sammanställning och analys kan vara till god hjälp i de fortsatta diskussionerna om utformningen av och inriktningen på framtidens regionala tillväxtpolitik.

3 Förutsättningar för hållbar regional tillväxt

I detta kapitel samlas redovisningar från regionerna gällande *samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar för hållbar regional tillväxt och utveckling*. Detta gäller såväl i regionen som i olika delar av regionen. Tillväxtverket tolkar frågan som att den innehåller två delar. I kapitlet delas denna frågeställning därför upp i två underkapitel, även om svaren är tätt sammankopplade:

- Samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar som påverkar möjligheterna för hållbar regional tillväxt i regionen som helhet
- Inomregionala skillnader gällande möjligheterna och förutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling

Samtliga regioner redovisar svar på frågan i någon mån, främst med fokus på framtida samhällsutmaningar och regionala förutsättningar (3.1). Några regioner väljer att inte lyfta inomregionala skillnader i förutsättningar specifikt, utan väver istället in dessa i avsnitten som rör framtida prioriteringar (3.2). Hur detaljerat regionerna redovisar utmaningar och förutsättningar skiljer sig åt.

Samhällsutmaningar, möjligheter och förutsättningar som redovisas av regionerna ställs i relation till de områden som finns i gällande nationell strategi för hållbar tillväxt och attraktionskraft.⁷

Utgångspunkten för denna jämförelse är att de samhällsutmaningar som var relevanta för fyra år sedan inte har övervunnits, utan förväntas kvarstå under kommande år. Detta är naturligt med tanke på att det generellt rör sig om långsiktiga samhällsutmaningar med påverkan på global, nationell, regional och lokal nivå.

Eftersom frågeställningarna är breda och regionerna själva prioriterar vad de tar upp – mycket som litet – är det svårt att dra några slutsatser om särskilda förutsättningar för olika delar av landet eller olika typer av miljöer. Alla regioner redovisar utmaningar och förutsättningar som gäller för städer och landsbygder, liksom glesa och mer täta områden.

3.1 Utmaningarna är fortfarande aktuella

I nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft anges fyra samhällsutmaningar och möjligheter som regeringen

⁷ En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015.31).

bedömer som relevanta i det regionala tillväxtarbetet under en lång tid framöver:⁸

- Demografisk utveckling
- Globalisering
- Klimat, miljö och energi
- Social sammanhållning⁹

Regionerna baserar sina inspel på analyser som har gjorts i samband med revidering och aktualisering av regionala utvecklingsstrategier i närtid eller på det särskilda analysarbete som gjort i samband med denna redovisning.

Enligt regionernas redovisningar är nuvarande samhällsutmaningar i hög grad fortsatt relevanta under kommande år. Mycket känns igen från kapitel 2 i nationella strategin. Utmaningarna och resonemangen är i stort sett desamma som för fyra år sedan.

Vi vet från annan regional rapportering att regionerna integrerar Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling i sitt regionala tillväxtarbete.¹⁰ De globala målen och utmaningarna går igen i regionernas redovisningar. Flera regioner hänvisar till tanken att målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Ord som dyker upp i redovisningarna som inte finns med i nuvarande nationella strategi, är samhällets "resiliens"¹¹ och "robusthet". Flera av de utmaningar och prioriteringar som finns i nuvarande nationella strategi lyfts alltså även i regionernas utmaningar inför framtiden, men där de idag tydligare utgör en del av ett system och som sådant måste

⁸ *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020* (N2015.31).

⁹ Här noterar vi en hög samstämmighet med de megatrender som Tillväxtverket identifierar i *Utvecklingskraft i hela Sverige 2030. Kunskap om regionala förutsättningar för tillväxt*. Rapport 0292, Tillväxtverket, 2019.

¹⁰ Tillväxtverket. *Regionalt tillväxtarbete 2018*. Dnr Å2018 144:27. Kapitel 6.1.

¹¹ Resiliens är förmågan hos ett system, till exempel en skog, stad eller ekonomi, att hantera förändring och att fortsätta att utvecklas; motstå stötar och störningar (till exempel klimatförändringar eller finansiella kriser) och att använda sådana händelser för att katalysera förnyelse och innovation. 2019. www.stockholmresilience.org

hanteras och betraktas från ett bredare perspektiv, istället för individuellt.

Nedan följer en sammanfattning av de utmaningar och förutsättningar för hållbar regional tillväxt som redovisats av regionerna med några exempel som illustration.

3.1.1 Globalisering

Globalisering är den utmaning som minst antal regioner redovisar explicit. Endast sex regioner hänvisar direkt till globalisering som en utmaning.¹² Sammantaget lyfter dock samtliga regioner aspekter av globalisering, vilka leder till utmaningar i sig. Det kan röra sig om behov av hållbara internationella transporter av varor över långa avstånd, behov av ökad internationell konkurrenskraft hos näringslivet, behov av omställningsförmåga hos företagen, digitalisering för företagen, klimatförändringar mer allmänt med mera. Men globalisering lyfts också som en möjlighet, om förutsättningar att kunna nyttja den finns på plats. De förutsättningar som behövs redovisas närmare i regionernas prioriteringar i kapitel 4.

3.1.2 Demografisk utveckling

Majoriteten av regionerna lyfter den demografiska utvecklingen i regionen som en stor utmaning under kommande år, men även resterande regioner redovisar utmaningar som hänger samman med demografi.¹³ Den demografiska utvecklingen förväntas påverka olika regioner på olika sätt. Det som är gemensamt är främst att alla regioner förväntas få allt äldre invånare och därmed minskad arbetskraft och svårare att finansiera välfärden under kommande år. Skåne lyfter till exempel utmaningar med den åldrande befolkningen och hur detta påverkar kommande vårdbehov.

Följder av urbanisering och en allt skevare åldersstruktur lyfts också som utmaningar. Till exempel lyfter Örebro och Blekinge att fördelningen av invånare mellan kust/inland och stad/landsbygd kommer att påverka kompetensförsörjningsfrågan och näringslivets utveckling i regionerna. Urbaniseringen medför också problem med

¹² Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Västmanland, Västra Götaland.

¹³ Östergötland, Halland, Västra Götaland, Kalmar och Jönköping lyfter inte utmaningen särskilt.

bostadsbrist med följdutmaningen kompetensförsörjning, då rätt kompetens får svårt att hitta bostäder i vissa kommuner.¹⁴

Den demografiska utvecklingen är tydligt sammankopplad med utmaningar som rör kompetensförsörjning. Hos regionerna i norra delarna av Sverige kan utläsas en dubbel utmaning som gäller både åldrande befolkning och gleshet, där perifert belägna och befolkningsmässigt små kommuner sannolikt kommer att få den största bristen på "rätt" arbetskraft.¹⁵

Utmaningar som rör integration och mångfald lyfts av alla regioner. Här rör det främst utmaningen att få fler nytillkommande personer att stanna i regionen, få rätt utbildning och ges möjligheter till arbete som matchar företagets behov. Detta gäller särskilt för de kommuner som ligger längre från storstadskommuner. Ett exempel på detta återfinns i Gävleborgs redovisning där regionen skriver:

Hur stor den demografiska utmaningen blir beror bland annat på hur stor invandringen och inflyttningen av personer i arbetsför ålder blir och på hur väl vi lyckas inkludera fler i arbetskraften. Invandringen är viktig för länets fortsatta befolknings- och arbetskraftstillväxt och beräknas stå för hela Gävleborgs befolkningsökning framöver.

(Gävleborg, 2019, s. 5)

Inom området demografisk utveckling lyfter regionerna också utmaningar som rör tillgången till samhällsservice.¹⁶

3.1.3 Klimatförändringar, miljö och energi

Till skillnad från upplägget i nationella strategin väljer regionerna att lyfta utmaningar som rör klimat och miljö samt de som rör energi och energiförsörjning separat från varandra. Varför denna åtskillnad görs anges inte. Dessa utmaningar hänger också nära samman med frågeställningen som rör hur regionernas analys och prioriteringar bidrar till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling. Mer om detta finns under kapitel 4.5.

Utmaningar som uppstår på grund av klimatförändringar och miljöförstöring lyfts av samtliga regioner. Regionerna säger till exempel att produktions- och energisystemet behöver utvecklas så att beroendet av fossil energi minskar, andelen förnybar energi behöver

¹⁴ Örebro, Stockholm, Östergötland, Uppsala, Sörmland, Gotland, Västmanland, Kronoberg, Blekinge, Gävleborg.

¹⁵ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen.

¹⁶ Norrbotten, Jämtland Härjedalen, Östergötland, Kronoberg.

öka och att den negativa miljöpåverkan från transportsektorn behöver minska. Här nämner regionerna också den påverkan som klimatförändringar har på samhället och företagen i regionen – det gäller ökande nederbörd, global uppvärmning och minskad biologisk mångfald, men även behov av att kunna hantera en ökad migration.

Som exempel kan nämnas Skåne, som lyfter att utvecklingen behöver ske inom hållbara ekologiska ramar och att om miljö- och klimatmålen ska nås så krävs mer insatser. Stockholm med flera lyfter utmaningarna att möjliggöra befolkningstillväxt och samtidigt förbättra regionens miljö och invånarnas hälsa samt att minska klimatpåverkan och samtidigt möjliggöra ökad tillgänglighet och ekonomisk tillväxt. Örebro lyfter utmaningar med ökad klimatpåverkan och ökade behov av att säkra försörjning av vatten, livsmedel och energi. Dalarna lyfter en annan aspekt, nämligen att regionen har en råvaruproducerande industri där det idag inte finns kostnadseffektiva lösningar för att ersätta det fossila bränslet och där produktionsprocesserna är energikrävande.

3.1.4 Social sammanhållning

Ett sammanhållet Sverige är beroende av att välfärden kommer alla till gagn; att människor känner delaktighet och ges möjligheter att delta i samhällslivet. En viktig förutsättning för att skapa konkurrenskraftiga regioner och möta den demografiska utmaningen är social sammanhållning, där hela befolkningens kompetens, kreativitet och erfarenheter tas till vara.¹⁷ Utmaningar som kan kopplas till social sammanhållning får stor plats i regionernas redovisningar.

Samtliga regioner lyfter utmaningar som rör segregation och olika typer av utanförskap. Det kan röra sig om möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden eller jämställdhet på arbetsmarknaden. Halland lyfter till exempel att regionen har hög förvärvsfrekvens, men att flera grupper är underrepresenterade på arbetsmarknaden. Det rör sig till exempel om personer utan eftergymnasial utbildning och utrikes födda. Halland lyfter vidare att arbetsmarknaden i regionerna inte är jämställd och jämlik och att detta riskerar att hämma utvecklingen.

Gävleborg ger ett annat exempel som gäller engagemang i civilsamhället. Regionen skriver att engagemanget och den demokratiska delaktigheten varierar mellan olika grupper i samhället, bland annat beroende på utbildningsnivå, bakgrund, sysselsättning och inkomstnivåer. Detta riskerar att leda till utanförskap.

¹⁷*En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.* (Dnr N2015.31), s. 19.

3.1.5 Förutsättningar som lyfts extra

Några områden lyfts särskilt tydligt i de regionala redovisningarna. Dessa utmaningar eller förutsättningar finns med i nuvarande nationella strategin, men inte lika uttalat. Regionernas redovisningar visar dock att de är mycket viktiga inför framtiden och behöver adresseras på olika sätt. De områden som lyfts särskilt är:

- Ökade klyftor och ojämlikheter
- Kompetensförsörjning
- Fysisk och digital tillgänglighet
- Digitalisering
- Vatten- och elförsörjning
- Fysisk och psykisk ohälsa
- Innehållet i det regionala utvecklingsansvaret (hanteras i kapitel 7.1)

Ökade klyftor och ojämlikheter i stort är en stor utmaning. Halland skriver att "ökade klyftor leder till att sammanhållningen och tilliten i samhället minskar och skapar grogrund för polarisering och ifrågasättande av samhällets grundläggande värderingar".¹⁸ Gävleborg är ett annat exempel. Regionen skriver att inkomstrelaterade ojämlikheter ger skillnader i social tillit mellan grupper, vilket leder till negativa konsekvenser för både individer och samhället.

Kompetensförsörjning kan sägas finnas med i alla utmaningar ovan och lyfts av samtliga regioner. Efterfrågan på arbetskraft är hög och samtidigt råder en obalans på arbetsmarknaden, där arbetskraftens kompetens inte matchar behoven som finns. Flera län har en arbetskraft med en låg utbildningsnivå, i hela eller delar av länet, vilket kopplar an till utmaningar som kompetensförsörjning och socioekonomiska aspekter. Här lyfter regionerna behovet av att tänka i funktionella arbetsmarknadsregioner och behov av samordning mellan lärosäten och kommuner.

Behov av god fysisk och digital tillgänglighet lyfts av samtliga regioner. God tillgänglighet förbättrar både tillgång till arbete och marknader utanför den egna kommunen och regionen liksom till möjligheter till utbildning. Här lyfts både vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser liksom kollektivtrafik och bredband och trådlös förbindelse.

Digitalisering lyfts av regionerna både som en utmaning, men framför allt som en prioritering och ett verktyg för utveckling och tillväxt. I detta sammanhang lyfter regionerna vikten av att både det offentliga och företagen tar vara på digitaliseringens möjligheter.

Gotland, Stockholm, Örebro och Skåne är några av regionerna som lyfter att säker och stabil *vatten- eller elförsörjning* är avgörande för en

¹⁸ Halland. 2019, s. 6.

hållbar tillväxt och utveckling. Detta finns med i nationella strategin i dag, men inte lika tydligt.

Utmaningar kopplade till *fysisk och psykisk ohälsa* lyfts av de flesta regionerna. Dalarna, Halland och Värmland lyfter till exempel att det finns skillnader i hälsoläget mellan olika grupper i befolkningen, exempelvis avseende kön, socioekonomi, etnicitet, funktionsnedsättning, boendeområde, sexuell läggning och ålder.

3.2 Inomregionala skillnader¹⁹ i förutsättningar

När det gäller inomregionala skillnader, så har inte alla regioner specifikt redovisat skillnader i förutsättningar för hållbar regional tillväxt, men nämner det kopplat till prioriteringarna i andra delar av redovisningen. Gotland sticker ut jämfört med övriga län eftersom de genom sitt ö-läge har specifika förutsättningar och inte har några egentliga inomregionala skillnader - alla verksamheter ska rymmas på en förhållandevis liten yta. Gotland lyfter att de till exempel är en egen arbetsmarknadsregion, har många verksamheter som normalt inte finns i regioner av motsvarande storlek och att regionen även har andra förutsättningar att driva till exempel gymnasieskola med bredd i programutbudet. Gotlands är på detta sätt unikt. Regionen kan å andra sidan sägas vara mer beroende av tillgänglighet till andra regioner och marknader än övriga regioner.

Regionerna lyfter att urbaniseringen leder till starkare tillväxt i vissa kommuner, liksom att kustkommuner har en starkare utveckling än inlandskommuner samt att dessa skillnader ökar över tid.

En annan skillnad som lyfts är att de som tenderar att bo kvar på landsbygderna är äldre, medan de yngre flyttar till städerna. Det medför större behov av välfärdstjänster på landsbygderna samtidigt som arbetskraften och skatteintäkterna minskar. Eftersom alla regioner innehåller både stad och landsbygd liksom glesa och mer tätbefolkade områden är förutsättningar som god tillgänglighet (fysisk och digital), god kollektivtrafik och möjlighet till hållbara godstransporter inom och mellan län viktigt för en hållbar regional tillväxt i samtliga regioner. Kalmar sammanfattar faktorer som gäller alla regioner på ett bra sätt:

Befolkning och näringsliv koncentreras alltmer till de större tätorterna, och till områden med starkare socioekonomiska förutsättningar. Eftersom behoven skiljer sig åt mellan olika delar av länet måste också tillväxtpolitiken vara differentierad och ta hänsyn till de specifika utmaningarna och möjligheterna som finns på varje plats. Med en avtagande

¹⁹ Inomregionala skillnader är centrala för många områden i rapporten, se även t.ex. avsnitt 4.2.7, 5.1.7 och 7.1.3.

befolkning och krympande näringsliv försämras förutsättningarna för den kommersiella servicen. Här krävs att den offentliga sektorn gör aktiva insatser för att en hållbar tillväxt ska vara möjlig.

(Kalmar 2019)

3.3 Avslutande kommentarer och reflektioner

Utifrån regionernas redovisningar så bedömer Tillväxtverket att nuvarande utmaningar i nationella strategin fortfarande är relevanta.

Regionerna efterfrågar en regional tillväxtpolitik som är differentierad och tar hänsyn till de specifika utmaningarna och möjligheterna som finns på varje plats. När man läser alla redovisningarna framkommer bilden av att utmaningar och förutsättningar för hållbar regional tillväxt finns representerade, i olika grad, i hela landet. Det som redovisningarna visar är att det snarare är möjligheterna och resurserna att ta sig an utmaningarna på ett sätt som ger bästa uppväxling för resurserna som skiljer sig åt.

Sammanfattningsvis...

Samhällsutmaningarna:

- Nuvarande utmaningar är aktuella även kommande år
- Utmaningarna är till stor del samma i hela landet med små skillnader
- Resiliens och samhällets "robusthet", det vill säga förmåga att hantera snabba förändringar och kriser ges ett större utrymme.
- Förutsättningar att hantera utmaningarna skiljer sig mellan regionerna
- Ett systemperspektiv efterfrågas för att hantera utmaningarna

4 Framtida regionala prioriteringar

För att bidra till politikens mål identifierade regeringen fyra prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet, som är centrala i den nuvarande nationella strategin för hållbar regional utveckling och attraktionskraft²⁰. Dessa är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete. Prioriteringarna ska framför allt möta de identifierade samhällsutmaningarna och till exempel vara vägledande när regionala utvecklingsstrategier utarbetas.

Utgångspunkterna i vår sammanställning nedan är de tre första prioriteringarna i den nuvarande nationella strategin. Den fjärde fångas istället upp under kapitlet om gränsöverskridande samarbete. För att dela upp respektive prioritering i underkategorier har det nationella uppföljningssystemets (Nyps) indelning valts. I tillägg till detta, har vi försökt fånga eventuellt nya prioriteringar och insatser och förändringar eller förskjutningar inom respektive område.

4.1 Innovation och företagande

Satsningar inom områdena innovation och företagande ges en hög prioritet hos samtliga regioner och skiljer sig inte nämnvärt från de fastslagna prioriteringar som återfinns i den nuvarande nationella strategin.

Olika regioner, olika förutsättningar, men samma mål

Regionernas utgångslägen och till viss del utmaningar skiljer sig däremot åt beroende på bland annat geografi, avstånd, demografi, täthet och resurser. Trots detta är målen som regionerna önskar uppnå ändå snarlika i alla regioner, liksom utgångspunkten att nya och växande företag, entreprenörskap, innovationskraft och omställningsförmåga är viktiga förutsättningar för en framtida välfärd.

Ofta beskrivs ett nära samband mellan regionens tillväxtkapacitet och dess innovationsförmåga och näringslivsutveckling. Innovationsmiljöerna beskrivs därför också ofta som tillväxtmotorer. Samtidigt är samhällsutmaningar en drivkraft för innovationsarbete med nya varor, tjänster, arbetsformer och lösningar.

Samhällsutmaningarna i de regionala redovisningarna som knyter an till områdena innovation och företagande är såväl globala som regionala. På den globala nivån är en av de mest uppmärksammade

²⁰ *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015.31).*

klimatförändringar och behovet av omställning och anpassning. Även globalisering och dess påverkan på näringslivet och näringslivets konkurrenskraft lyfts fram. På regional nivå handlar det ofta om långa avstånd och glesa strukturer, som ökar beroendet av en hållbar och välutvecklad infrastruktur.

Det ena påverkar det andra

I mer eller mindre alla regioners sammanställningar finns nära kopplingar mellan innovation och näringsliv och områden som tillgänglighet, infrastruktur och service, kompetensförsörjning, bostadssituation och digitalisering.

Även vikten av attraktiva miljöer nämns som en viktig förutsättning för främjandet av innovation och företagsamhet. Liksom ett bättre nyttjande av den unga och internationella befolkningen och av såväl kvinnor som män. Banden till andra närliggande prioriteringar är med andra ord starka och viktiga. Prioriteringen innovation och företagande måste därför till stor del betraktas ur ett bredare perspektiv, med många olika faktorer som påverkar både varandra och förutsättningarna.

4.1.1 Innovation

Innovation prioriteras genomgående högt i alla regionernas sammanställningar och beskrivs också som viktigt i förnyelsen och omställningen av näringslivet (se även 5.1.1). Här nämns olika former av innovationer som nya arbetsformer, varor, tjänster och processer. Några regioner lyfter särskilt fram sociala innovationer, som kan möta sociala behov och samhällsproblem och där inte ekonomisk vinning framställs som lika centralt.²¹ Framför allt lyfts dock innovationers potential när det gäller utveckling av hållbara arbetsätt, varor och tjänster.

Verktyg och arenor för ökad innovation

Smart specialisering, som metod för att både ta fram regionala innovationsstrategier och för att identifiera områden för framtida konkurrenskraft, ges en framträdande roll hos en stor majoritet av regionerna (se även 5.1.1).²²

Anledningen till att smart specialisering får en så betydande roll kan dock delvis antas förklaras med att framtagandet av en regional

²¹ Sociala innovationer lyfts till exempel i Kronoberg, Halland, Blekinge.

²² Lyfts av samtliga regioner med undantag för Jönköping.

strategi för smart specialisering var ett förhandskrav för behörighet till struktur- och investeringsfonderna under programperioden 2014–2020. Insatserna speglar därför inte nödvändigtvis en "egeninitierad", spontan regional satsning. Strategierna har dock på många håll bidragit till ett fokus på prioritering och en identifiering av regionala spetsområden och flera regioner lyfter också fram fördelarna med verktyget.

Kluster innebär specifika miljöer inom regionala styrkeområden, bestående av etablerade företag och aktörer inom forskning och offentlig sektor. Dessa miljöer är mer eller mindre geografiskt avgränsade. Satsningar på regionala kluster nämns i flera regionala redovisningar²³. Klusterbegreppet²⁴ används dock i flertalet sammanställningar utan närmare beskrivning, vilket gör att det ibland blir svårt att veta exakt vad regionerna har i åtanke. Det kan exempelvis finnas anledning att skilja mellan mer eller mindre spontant framvuxna kluster och klusterinitiativ som startas genom politiska eller strategiska beslut.

Främjandet av regionala innovationssystem och finansiering av miljöer och mötesplatser för ökad innovationsförmåga och företagsamhet förekommer också ofta i regionernas prioriteringar²⁵. I vissa fall handlar det om att stärka och vidareutveckla befintliga strukturer och i andra fall om att främja uppkomsten av nya.

Stockholm (2019, 10-11) skriver:

Globaliseringen innebär både ett ökat samarbete och en ökad konkurrens med andra regioner om

²³ Kronoberg, Värmland, Örebro, Stockholm, Jämtland Härjedalen, Östergötland, Kalmar, Västernorrland, Dalarna, Blekinge, Norrbotten, Västmanland, Västerbotten, Gävleborg, Halland.

²⁴ Klusterbegreppet härleds ofta till M. Porters (1990) definition: "Clusters are geographic concentrations of interconnected companies, specialized suppliers, service providers, firms in related industries, and associated institutions (for example, universities, standards agencies, and trade associations) in particular fields that compete but also cooperate." Begreppet har dock sedan sitt stora genomslag på sent 1990-tal och tidigt 2000-tal blivit något av ett modeord (ett s.k. buzz word) med vidgade betydelser.

²⁵ Uppsala, Dalarna, Blekinge, Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävle, Sörmland, Norrbotten, Västerbotten, Värmland, Stockholm, Örebro, Västmanland, Halland, Västra Götalandsregionen, Skåne, Kalmar.

forskningsresurser, forskare och innovatörer. Det ställer krav på att regionen underhåller och fortsatt utvecklar ett ekosystem för innovation, med tillgång till relevant kompetens, starka utvecklingsmiljöer, företagskluster, test- och demomiljöer samt tillgång till strategiska samarbetspartner inom offentlig sektor, akademi, näringsliv.

(Stockholm, 2019, s. 10–11)

Behovsdriven forskning och samverkan

I princip alla regioner pekar även på vikten av samverkan och samarbetsarenor, där näringsliv, högskolor/universitet, offentlig sektor och andra aktörer kan mötas.²⁶

I det här sammanhanget nämns också forskning och utveckling, institut och testbäddsarenor.²⁷ Vikten av behovsdriven och industrinära forskning lyfts särskilt. Uppsala pekar till exempel på värdet av STUNS (Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle) och Jämtland på turismforskningsinstitutet Etour och Nationellt Vintersportcentrum. När det gäller behovsdriven forskning förefaller långsiktig finansiering ofta vara ett viktigt inslag för att främja utvecklingen av nätverk och den här sortens miljöer.

4.1.2 Företagande och entreprenörskap

Alla regioner prioriterar också företagande och entreprenörskap högt – områden som är nära sammankopplade med innovation.

Skåne beskriver:

För att utveckla styrkeområdena och näringslivet i allmänhet behöver entreprenörskap främjas. Det kan underlättas genom ett effektivt stödsystem för innovation. Detta kräver en bättre koordinering av lokala, regionala och nationella insatser samt en gemensam agenda för utveckling av inkubatorer och science parks. Nationella myndigheter bör komplettera regional och lokal finansiering på området, exempelvis genom ett nationellt program.

(Skåne, 2019, s. 11)

²⁶ Se till exempel Dalarna, Jämtland, Kalmar, Blekinge; Västernorrland, Gävle, Norrbotten, Västerbotten.

²⁷ Se till exempel Norrbotten, Dalarna, Gävle, Västernorrland, Blekinge, Uppsala, Jämtland, Östergötland, Jönköping.

Stora regionala och inomregionala skillnader

En jämförelse av de regionala beskrivningarna ger en bild av att tillgången till inkubatorer och science parks, i egenskap av miljöer där företagsamhet kan startas och utvecklas, varierar starkt inom och mellan regioner. Detta kan i realiteten innebära olika förutsättningar för att stödja uppkomsten av nya företag. Västra Götalandsregionen är i det här sammanhanget en föregångare med stora resurser och många arenor, medan andra regioner beskriver en mer osäker finansieringssituation ibland utan långsiktiga lösningar.

Skillnader presenteras inte bara mellan olika regioner, utan också inomregionalt. Många redovisningar ger en bild av olika näringslivsstrukturer i regionens olika kommuner – inte minst råder stora skillnader mellan stad och land; tätorter och landsbygder. Relativt många regioner lyfter också behovet av en ökad diversifiering av näringslivet för att minska känsligheten vid förändrade konjunkturer och marknader, bland annat till följd av den ökade globaliseringen och konkurrensen.²⁸

Klustersatsningar har ibland kritiserats för att specialisering kan öka områdets sårbarhet. Med fler ben att stå på, men som ändå relaterar till regionens konkurrensfördelar och kompetenser kan den eventuella utsattheten minska. Norrbotten tar upp det som forskarna benämner "related variety" (Asheim et al., 2011):

Norrbotten har valt ut fem fokusområden som anses kunna skapa en smart diversifiering genom relaterade variationer. Att arbeta med smart differentiering och smarta samhällen genom relaterade variationer innebär att vi bygger upp både ett starkare näringsliv och en offentlig verksamhet på grundval av länets naturliga förutsättningar.

(Norrbotten, 2019, s. 35)

Vikten av näringslivets förmåga till strukturomvandling och förnyelse är ett aktuellt insatsområde för i princip alla regioner, med målet att få fler och växande företag samt att öka exportindustrin och internationaliseringsgraden²⁹.

²⁸ Kronoberg, Värmland, Örebro, Blekinge, Gävle, Norrbotten, Jämtland.

²⁹ Insatser för att öka internationaliseringen i näringslivet finns exempelvis i Örebro, Stockholm, Uppsala, Kalmar, Jämtland, Gotland, Blekinge; Västmanland.

Något som också lyfts av många regioner är behovet av insatser för små och medelstora företag, som ofta har ännu större utmaningar att möta marknadsförändringar, globaliseringens ökade krav och klimatanpassningar (se även 5.1.1).

Turismens potential

Besöksnäringen eller turistindustrin är en av de näringar som lyfts mest i redovisningarna.³⁰ Den präglas i stort av småföretagande vilket kan innebära utmaningar, men lyfts framför allt utifrån sitt värde och sin potential som en ofta platsbunden näring som öppnar upp möjligheter för mer glesa geografier. Norrbotten och Jämtland lyfter vidare det unika med den samiska kulturens och urfolkens betydelse, liksom andra nationella minoriteter.

Även regioner med mycket tillgångar i form av skog som Gävleborg och Värmland pekar på värdet med besöksnäringen, samtidigt som det finns en del målkonflikter att hantera ur ett hållbarhetsperspektiv. Dalarna visar också på utvecklingen inom handeln och potentialen med den nya flygplatsen Scandinavian Mountain Airport vid landsgränsen till Norge. Över huvud taget beskrivs ofta en framväxande service- och tjänstesektor.³¹ Kalmar skriver till exempel (2019): "I länets näringsliv pågår en strukturomvandling där sysselsättning förskjuts från industri till tjänstesektorn."

Lokomotivföretag

I mindre kommuner beskrivs också vilken positiv påverkan större företag som agerar på en global marknad kan ha, med påverkan på både jobb- och befolkningstillväxten. Ett tydligt exempel som lyfts är IKEA i Älmhults kommun.

Många regioner satsar på att attrahera såväl nyetableringar som direktinvesteringar och visar på behovet av att kunna locka till sig spjutspetskompetens och internationella talanger.³² Detta kopplar

³⁰ Jönköping, Värmland, Örebro, Uppsala, Kalmar, Dalarna, Jämtland, Blekinge, Uppsala, Gävle, Västernorrland, Gotland, Sörmland.

³¹ Se till exempel Kronoberg, Stockholm, Kalmar, Gävle.

³² Detta lyfts bland annat av Jämtland, Sörmland, Jönköping, Östergötland, Blekinge.

delvis till de förändringar som sker med automatisering, robotisering och digitalisering.³³

Kvinnor – stora resurser att ta tillvara

Samtidigt identifieras en outnyttjad befintlig potential många gånger bland inflyttade med utländsk härkomst, unga och kvinnor. Det noteras speciellt att färre kvinnor startar företag och innehar styrelseposter och anges i vissa regioner att kvinnodominerande branscher inte får samma tillgång till utvecklings- och forskningssatsningar.³⁴

Hämmande faktorer

Bristen på kapital i stort, och även riskkapital mer specifikt, nämns vidare som hämmande faktorer av några regioner (se även 5.1.1).³⁵ Dalarna skriver:

Flera aktörer i länet har lyft problematiken med brist på kapital. Detta gäller såväl privatpersoner som företag, och särskilt i länets mindre kommuner och glesare delar. När banken har stängt fler och fler lokalkontor försvinner också lokalkännenheten med dem... Det har lyfts exempel på när banker inte vill bevilja lån till företag i mindre kommuner med mindre än att de flyttar sin verksamhet till länets regioncentra.

(Dalarna, 2019, s. 19)

Andra tillväxthämmande faktorer som tas upp av regionerna är näringslivets ibland låga kunskapsnivå och ett upplevt ointresse av att växa som företag, liksom möjligheterna att hitta rätt kompetens.

4.1.3 Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor

Samtliga regioner prioriterar ökad hållbarhet mycket högt och kopplat till det även miljödriven näringslivsutveckling med de anpassningar som det kräver. Det handlar om att främja och stärka såväl företagens som offentlig sektors gröna omställning.

³³ Satsningar inom dessa fält nämns bland annat i Norrbotten, Gävle, Sörmland, Kalmar, Kronoberg, Örebro, Stockholm, Uppsala.

³⁴ Se till exempel Kronoberg, Värmland, Örebro, Dalarna, Blekinge, Västernorrland, Sörmland.

³⁵ Östergötland, Dalarna, Norrbotten, Västernorrland, Jämtland, Sörmland, Uppsala, Örebro.

Förnybara resurser för en grön omställning

I princip alla redovisningarna fokuserar på en koldioxidneutral ekonomi som tar hänsyn till utsläpp och upptagande av koldioxid. Det handlar också om prioriteringar av satsningar på ett hållbart bruk av förnybara naturresurser från jord och skog för att skapa energi, varor och tjänster, som kan bidra till en grön omställning – en omställning mot fossiloberoende och hållbar konsumtion och resurshantering.

Flera regioner lyfter även vikten av en cirkulär ekonomi, där resurser används mer effektivt genom att hela kretsloppet tas i beaktande. Där robusta ekosystem utvecklas så att de exempelvis kan hantera klimatförändringar.

Klimatsmarta transporter och resor

I näringslivet lyfts särskilt transportindustrin och förutsättningar för hållbart resande. Det handlar till exempel om att stödja ett mer klimatsmart transportsystem och att öka andelen förnybara drivmedel och el i transportsektorn genom att ersätta fossil råvara med fossilfria transporter.³⁶

4.1.4 Behov av förändrade förutsättningar

Som konstaterades inledningsvis stämmer de prioriteringar och insatsområden inom innovation och företagande som lyfts av regionerna väl överens med nuvarande strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft.

Regionerna trycker dock mycket på att de regionala förutsättningarna ska stå i fokus; att det ska råda en territoriellt anpassad regional tillväxtpolitik. Det framkommer också att förutsättningarna och samhällsutmaningarna till viss del skiljer sig åt mellan regioner eller regiontyper, som till exempel storstadsregioner och mer glest befolkade områden; inland och kust.

Detta rimmar möjligen lite dåligt med att i princip alla regioner har så likriktade prioriteringar och insatsområden inom innovation och företagande – stor som liten, gammal som ny, nordlig som sydlig etc. Detta väcker frågan hur stor den faktiska öppenheten för olikriktande är? Eller styrs mycket genom aktuella policybegrepp och ekonomiska incitament som bland annat initieras av kommissionen och OECD? Begrepp som till exempel smart specialisering och nationella satsningar på kluster och regionala innovationssystem. Finns det risker med en relativt stor likriktning? Eller tyder det tvärtom på en

³⁶ Detta nämns av i princip alla regioner. Se t.ex. Halland, Skåne, Jönköping, Västra Götalandsregionen, Kronoberg, Värmland. Stockholm.

enad väg framåt med stor samsyn och delad nomenklatur, där olikheterna får plats på nästa nivå?

4.1.5 Avslutande kommentarer och reflektioner

Tillväxtverket noterar således inga stora förändringar eller förskjutningar när det gäller insatser inom innovation och företagande. Området beskrivs som högprioriterat av samtliga regioner. Stort fokus ligger på smart specialisering, en förstärkning av såväl operativt som strategiskt innovationsarbete, samverkan och samverkansmiljöer som kluster och regionala innovationssystem och näringslivets förmåga till omställning. Det sistnämnda utgår till stor del från klimatanpassningar, men också från ökad globalisering och konkurrens.

Bilden känns igen från de insatser som regionerna genomför idag, och har genomfört under senare år. Området Innovation och företagande är det område som får mest medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden. Här kan man ställa sig frågan om det är EU:s prioritering som styr eller faktiska regionala utmaningar och behov.³⁷

Sammanfattningsvis...

Innovation och företagande:

- Prioriteringarna och insatsområdena stämmer väl överens med nuvarande strategi
- Inte så mycket nyheter och överraskningar, men högprioriterad
- Stor likriktning mellan regionerna
- Smart specialisering, innovationsmiljöer, innovationsstrategier och samverkan står i fokus
- Går finansieringsmöjligheter före faktiska behov?
- De regionala och lokala platspecifika förutsättningarna återspeglas kanske inte i tillräckligt hög grad

4.2 Attraktiva miljöer och tillgänglighet

Samtliga regioner beskriver utmaningar och prioriteringar inom området attraktiva miljöer och tillgänglighet i sina redovisningar. Strax över hälften av regionerna delar upp de områden som ligger i dagens nationella prioritering inom detta område i olika delprioriteringar. Vanligen är indelningen i två prioriteringar, där det dels läggs fokus på

³⁷ Jämför sammanställningen *Regionalt tillväxtarbete 2018*.

attraktiva miljöer och regional fysisk planering, dels på infrastruktur och tillgänglighet.

Alternativt samlar regionerna planeringsfrågor, infrastruktur och servicefrågor i en prioritering samtidigt som tillgänglighet till kultur, fritidsaktiviteter och inkluderande boende- och livsmiljöer samlas i en annan prioritering. Den senare med fokus på livskvalité och välmående i regionen.³⁸

Störst fokus ligger på fysisk och digital infrastruktur samt regional fysisk planering, men också på tillgänglighet till service, kultur och mötesplatser. I prioriteringarna inom attraktiva miljöer och tillgänglighet uttrycks också olika inomregionala skillnader, ofta med fokus på stad i förhållande till landsbygd.

4.2.1 Tillgänglighet genom transportsystemet

Regionerna redovisar att infrastruktur och tillgänglighet är fortsatt viktigt för den regionala utvecklingen. Med hjälp av en god infrastruktur kopplas olika delar av länet samman, liksom knyts närmare omgivande län och omvärlden (se även avsnitt 6.2). Infrastruktur minskar också sårbarheten genom att öka tillgängligheten till bredare arbetsmarknader samt ökar företagets tillgång till fler och större marknader.

Samtliga regioner redovisar ett behov av god och funktionell infrastruktur, vad gäller både person- och godstransporter. De redovisar också fortsatta behov av att stärka infrastrukturen, men vilka behov som redovisas samt vilka transportslag det gäller skiljer sig åt.

Tillgänglighet genom väg och järnväg

Regionerna i norra Sverige och i mellersta Sverige (Gävleborg, Dalarna och Värmland) beskriver att investeringar i transportinfrastruktur är en förutsättning för att glesa län ska kunna utvecklas. God infrastruktur inom flera transportslag och en effektiv och strategisk användning av olika transportslag behövs för att överbrygga de långa avstånden. Det gäller såväl inom regionen som för att binda ihop regionen, både inomregionalt och över läns- och landsgränser. I redovisningar uttrycker regionerna behov av att utveckla mer eller mindre samtliga transportslag.

Jämtland Härjedalen redovisar att fungerande infrastruktur är en förutsättning för utveckling av regionen – så viktigt att det kan ses som en utmaning om inte fler satsningar görs. De menar att det är

³⁸ Norrbotten, Västerbotten, Dalarna, Västmanland, Uppsala, Östergötland, Örebro, Västra Götaland, Halland, Kronoberg, Skåne.

problematiskt att infrastrukturinvesteringar utgår från samhällsekonomiska beräkningar, som missgynnar glest befolkade län till fördel för mer expansiva och täta län. Jämtland Härjedalen ser vidare att Trafikverkets anslag är otillräckliga för de behov som finns över landet. Även Västernorrland redovisar bristande infrastruktur som ett fortsatt stort hinder för långsiktig hållbar tillväxt, trots mångåriga satsningar. De anser att ambitionsnivån från den nationella nivån är för låg och att takten i utbyggnad av såväl fysisk som digital infrastruktur går för långsamt.

Västernorrland och Värmland redovisar att det är särskilt viktigt att satsa på järnvägen för att ställa om till mer hållbara sätt att resa, både inom länet men också genom fler snabbtåg till större städer. Även Dalarna redovisar att trafiken på järnvägarna, både person och godstransporter, är viktiga och blir allt viktigare ur ett miljöperspektiv. Dalarna menar att det bör investeras mer på att knyta ihop glesare regioner med storstadsregionerna. De menar att sådana satsningar bör prioriteras högre än satsningar på att knyta samman de tre storstadsregionerna:

Riskerna med att urholka förutsättningarna för tillväxt, där järnvägen utgör en viktig förutsättning i regioner utanför storstadsregionerna, är att de (företag och invånare) tvingas att flytta, antingen till storstadsregionerna eller till ett annat land. Nyttan i att verksamheter anses sig nödgade att flytta till regioner med en överhettad bostadsmarknad och höga marknader kan ifrågasättas. Det finns många goda skäl att ge alla regioner goda förutsättningar för tillväxt, men där sammanhållningen i samhället samt en god tillväxt i mindre regioner kan utgöra en ventil för de redan överhettade marknaderna i storstadsregionerna är två värda att nämna.

(Dalarna, 2019, s. 17)

I mellersta och södra Sverige beskrivs behov av effektivare och smartare kollektivtrafik, både på väg och järnväg, som knyter ihop orter i länet och som kopplar samman länens centralorter med centralorter i närliggande län.

Flera regioner i mellersta och södra Sverige redovisar att det är viktigt att det finns goda och snabba pendlingsmöjligheter för att nyttja närheten till andra arbetsmarknadsregioner och lärosäten.³⁹ Kronoberg lyfter också att det finns behov att utveckla flexibel kollektivtrafik och trafiklösningar i länets glesa miljöer och landsbygder.

³⁹ Blekinge, Kronoberg, Halland, Västmanland, Örebro.

I storstadsregionerna finns ett stort fokus på kapacitetsbrist i infrastrukturen, där vägar och järnvägar är överbelastade. Här beskrivs behov av investeringar i transportsystemet ur detta perspektiv.

Stockholm redovisar att det behövs trimningsåtgärder och investeringar som kopplar ihop de olika transportslagen, för att öka kapaciteten i transportsystemet. Vidare skriver Stockholm att det behövs nya investeringar, både med statlig och europeisk medfinansiering, i regionens och i Stockholm- Mälarenregionens transportsystem för att Stockholmsregionen fortsatt ska kunna fungera som landets "tillväxtmotor".

Skåne och Västra Götaland redovisar att det är problematiskt att väg- och järnvägar är hårt ansatta och att underhållet är eftersatt, då det leder till trafikstörningar som drabbar både passagerare och godstrafik. De ser att investeringar i transportsystemet behövs. Skåne och Västra Götaland beskriver vidare att det finns behov av infrastruktur och kollektivtrafikinvesteringar som binder ihop och överbygger strukturella skillnader i länet.

Tillgänglighet genom flygtrafik

Flera regioner redovisar att flygplatserna även fortsatt är en viktig del av transportsystemet, då det i dagsläget saknas alternativ för effektiva resor över längre avstånd i landet och till internationella marknader.⁴⁰ Samtidigt beskriver de att det är viktigt att minska flygets (och andra transportslags) påverkan på miljön.

Dalarna redovisar att det inte finns någon reguljär flygtrafik till länet i nuläget, vilket beskrivs innebära en starkt reducerad tillgänglighet, framför allt för företag i länet. Flygplatserna i regionen fyller dock fortfarande en funktion för ambulansflyg och organtransporter. Den snart färdigbyggda flygplatsen i Sälen beskrivs vidare som en viktig satsning för besöksnäringen.

Ett mer hållbart transportsystem

Flera regioner redovisar att det i framtiden krävs en mer effektiv och sammanhållen transportplanering som kopplar ihop olika transportslag, liksom ett välfungerande, effektivt och sammanhållet

⁴⁰ Västerbotten, Västernorrland, Värmland, Sörmland, Kalmar, Dalarna, Stockholm.

infrastruktursystem för transporter av såväl person- som godstrafik.⁴¹ Ett sådant system beskrivs skapa förutsättningar för mer hållbara transporter med mindre klimatpåverkan från transportsektorn. En majoritet av regionerna redovisar i sina prioriteringar att en omställning till ett fossilfritt transportsystem är prioriterat.⁴²

Till exempel redovisar Jönköping att det är önskvärt att den nya nationella strategin för regional tillväxt har en tydlig inriktning mot hållbart resande. Särskilt fokus bör ligga vid att minska transportsektorns användning av fossila bränslen samt en parallell utbyggnad av laddningsinfrastrukturen. Västerbotten betonar att det är viktigt att omställningen sker i hela landet och att inte tillgängligheten blir sämre i delar som eventuellt hamnar utanför en sådan omställning.

När det gäller att skapa förutsättningar för att frakta gods på ett hållbart sätt redovisar Västra Götaland, Jönköping och Skåne att bristen på kapacitet i järnvägssystemet är ett problem, då det hindrar utvecklingen mot ett mer hållbart transportsystem. Skåne och Stockholm redovisar att en större andel gods behöver transporteras mer effektivt. Det finns behov av god transportplanering av gods, bland annat i samband med utbyggnad av järnvägsinfrastruktur, tillgänglighet till hamnar och godsnoder.

4.2.2 Fysisk planering och boende

14 regioner redovisar vikten av regional fysisk planering i det framtida regionala tillväxtarbetet.⁴³ De beskriver att det finns ett behov av ökad samverkan i samhällsplaneringen över både kommun- och regiongränser. Detta för att underlätta för bättre fungerande boenden, transporter, service och tillgång till arbetsmarknader, som skapar förutsättningar för smarta och attraktiva regioner. De flesta regioner redovisar specifika behov och prioriteringar rörande fysisk planering i det regionala utvecklingsarbetet, medan Jönköping och Östergötland fokuserar på att lämna inspel om vilket utrymme fysisk planering bör ges i nästa nationella strategi för regional tillväxt.

⁴¹ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Uppsala, Stockholm, Östergötland, Jönköping, Kalmar.

⁴² Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävleborg, Värmland, Sörmland, Uppsala, Jönköping, Kalmar, Halland, Kronoberg, Skåne.

⁴³ Västerbotten, Dalarna, Västmanland, Sörmland, Uppsala, Stockholm, Örebro, Jönköping, Kalmar, Västra Götaland, Halland, Kronoberg, Blekinge, Skåne.

Östergötland skriver:

Funktionalitet bör införas som en ny horisontell prioritering som ska vara en integrerad del av alla insatser inom det regionala utvecklingsarbetet. Ett skäl till en sådan är att en ny nationell strategi bör återspegla den nya lagstiftningen om regional fysisk planering inom ramen för PBL (plan och bygglagen). För de regioner som omfattas av denna lagstiftning bör rimligen framtagna regionala fysiska planer vara en utgångspunkt för det regionala tillväxtarbetet. Detta kan framgå genom att peka på att en regions funktionalitet ska integreras i utvecklingsarbetet.

(Östergötland, 2019, s.8)

Östergötland skriver att en horisontell prioritering om funktionalitet också bör innehålla ett resonemang om vikten av ett geografiskt helhetsperspektiv. De menar att det skulle bidra till att landsbygdsperspektiven tydligare integreras i det regionala tillväxtarbetet på ett värdeneutralt sätt.

Flera av de regioner som har redovisat prioriteringar kopplade till fysisk planering beskriver vikten av att ha en fysisk dimension i det regionala tillväxtarbetet samt att knyta ihop planeringen av samhälls- och bebyggelseplanering och infrastruktur och kollektivtrafik. Sörmland pekar till exempel på kart- och analysmaterial som underlättar för kommunernas planläggning av mark.

Kalmar redovisar att hållbar fysisk samhällsplanering bidrar till ett balanserat nyttjande av de naturgivna förutsättningarna i regionerna samt till att skapa tillgänglighet till större arbetsmarknadsregioner. De skriver vidare att för en region, där näringslivets styrkeområden har sin bas på landsbygderna, blir det extra viktigt att arbetet med hållbar samhällsplanering handlar om att arbeta med smarta lösningar, för bland annat service och tillgänglighet som är anpassade till landsbygdernas behov.

Uppsala redovisar att regionerna i Stockholm-Mälarenregionen har kommit överens om en gemensam inriktning för den fysiska planeringen med sikte på 2050. Uppsala pekar på vikten av storregionalt samarbete och att planering av infrastruktur, bostadsförsörjning, kollektivtrafik och näringslivsutveckling med fördel sker i ett sammanhang. De sju län som ingår i samarbetet får tillsammans möjlighet att komma överens om de viktigaste investeringarna i infrastruktur och vilka investeringar som bör ingå i en kommande nationell plan för transportinfrastruktur. Fler län i det så kallade ÖMS-samarbetet (Östra Mellansverige) beskriver att fysisk planering bör ske i ett storregionalt perspektiv (se vidare under avsnitt 6.2.1, Samarbete över länsgränser).

Hållbart samhällsbyggande

Flera regioner beskriver fysisk planering som ett verktyg för att skapa hållbara och attraktiva livsmiljöer genom ett hållbart samhällsbyggande.⁴⁴ Skåne, som omfattas av lagstiftningen om regional fysisk planering i plan- och bygglagen, redovisar att regionplanen skapar hållbara fysiska strukturer genom samplanering av bebyggelsestruktur med infrastruktur och grönstruktur, samtidigt som värdefull natur och åkermarker hushålls.

Västmanland, Blekinge, Jönköping, Västra Götaland och Uppsala lägger vikt vid att koppla samman bostadsplanering och kollektivtrafikplanering för att öka tillgängligheten och möta utmaningar med bostadsbrist.

Stockholm, Västmanland och Skåne lyfter vikten av att investera i cykelinfrastruktur. Skåne redovisar att det finns behov av att förändra planeringsprocesser och nationella styrmedel för cykelutveckling samt att det behövs ökade planeringsramar i länstransportplanerna, i nära samarbete med kommunerna.

Bland andra Västmanland, Blekinge, Örebro och Uppsala beskriver vikten av att samhällsplanering bidrar till att skapa inkluderande boende- och livsmiljöer. Västmanland skriver till exempel att de vill skapa hälsofrämjande, trygga, attraktiva och socialt och ekonomiskt tillgängliga boendemiljöer där tillit, integration och socialt deltagande är högt.

Bostadsförsörjning

Ett flertal regioner redovisar att bostadsbrist är en utmaning, då nästan samtliga, eller samtliga av länets kommuner beskriver att det saknas bostäder⁴⁵.

Flera regioner redovisar att det är både en utmaning och ett stort behov för regional utveckling och attraktionskraft att skapa förutsättningar för en balanserad bostadsmarknad. Det behövs byggas fler bostäder. Även om flera av regionerna beskriver att byggtakten har ökat, så pekar de samtidigt på ett snedfördelat bostadsbestånd med för få hyresrätter och för många (i synnerhet nyproducerade) bostadsrätter. De grupper, framför allt unga och nyanlända, som står

⁴⁴ Skåne, Västerbotten, Västmanland, Blekinge, Jönköping, Uppsala.

⁴⁵ Dalarna, Västmanland, Sörmland, Stockholm, Kronoberg, Blekinge, Västra Götaland.

utanför bostadsmarknaden och som inte har ekonomiska möjligheter att köpa sitt boende har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden.⁴⁶

Till exempel beskriver Stockholm att bostadsbristen, boendesegregationen och olika gruppers svårigheter att ta sig in på bostadsmarknaden är en stor utmaning;

För att underlätta för fortsatt bostadsbyggande måste reglerna för hur och var bostäder får byggas förändras. Skatterna måste ses över och regleringen på hyresmarknaden likaså. Samverkan med länsstyrelserna måste utvecklas och olika rättsinstansers hantering av överklaganden påskyndas. Plan och planeringsprocesser kan fortsatt ses över för att korta ledtider och bostadsbyggande och målkonflikter hanteras.

(Stockholm, 2019, s.7)

Stockholm redovisar vidare att flera kommuner i länet ser att det behövs statliga åtgärder för att stimulera en ökad rörlighet på bostadsmarknaden samt att regelverk bör ses över för att tidseffektivisera avvägningar mellan olika styrnivåer. Statliga myndigheter behöver samordna sig och mer effektivt hantera olika målkonflikter, till exempel när det gäller avvägningar kring bostadsförsörjning och buller.

Skåne redovisar att det finns behov av att säkra en bättre balans på bostadsmarknaden, givet problem med bostadsbrist och en snedvridning i utbudet av bostäder. Skåne skriver vidare att bostadsproblemen inte enbart löses på kommunal och regional nivå eller enbart genom marknaden och att det behövs en tydlig och långsiktig nationell bostadspolitik utifrån breda politiska överenskommelser.

Västerbotten och Dalarna redovisar att det behövs nya finansieringsmöjligheter för att säkerställa boende och byggande även i områden där privata aktörer inte bedömer det som företagsekonomiskt lönsamt att investera. Även Kronoberg pekar på problem i mindre kommuner där det bedöms att produktionskostnaderna överstiger marknadsvärdet, vilket försvårar långivning och ställer höga krav på de kommunala byggbolagen.

⁴⁶ Västerbotten, Dalarna, Sörmland, Stockholm, Örebro, Halland, Västra Götaland, Kronoberg, Blekinge

Elförsörjning

Fem regioner redovisar behov kring elförsörjning kopplat till fysisk planering och attraktiva miljöer.⁴⁷ Västmanland, Stockholm, Uppsala och Skåne beskriver utmaningar kring elbrist och bristande kapacitet i elnäten, som i sin tur påverkar möjligheterna till regional utveckling när det gäller till exempel etableringar av företag eller utbyggnad av bostäder och service. Skåne redovisar att det finns behov av ökad transparens i planeringen av en utbyggnad av nationella elnät och ett större hänsynstagande till regionala förutsättningar.

Planeringen av framtida nationella elnätsinvesteringar behöver ta hänsyn till regionala tillväxtpotentialer för att på så sätt säkerställa att framtida industrietableringar och andra investeringar möjliggörs i regionerna. En framtida möjlighet för att säkerställa detta skulle kunna vara att ge regionerna, i nära samarbete, med kommunerna, ansvar för att ta fram regionala planer för det långsiktiga effektbehovet. Ett sådant uppdrag kan jämföras med det nuvarande uppdraget att ta fram regionala transportinfrastrukturplaner.

(Skåne, 2019, s.17)

Sörmland lyfter att energiförsörjning är tätt sammankopplad med omställningen till ett hållbart samhälle. De ser att regionen kan bidra med att ta fram och sprida kunskap.

4.2.3 Tillgänglighet genom informationsteknik

16 av 21 regioner redovisar behov av fortsatt bredbandsutbyggnad.⁴⁸ Det gäller framför allt fortsatt utbyggnad på lands- och glesbygder, där det inte har varit marknadsmässigt att bygga ut. Gävleborg, Västernorrland Dalarna, Blekinge, Jämtland Härjedalen och Jönköping trycker särskilt på att detta är problematiskt, då just bredband och digital infrastruktur är en viktig förutsättning för landsbygdernas utveckling.

Dalarna redovisar att ett för stort ansvar för utbyggnad av bredband har lagts på lokal nivå. Även Värmland och Skåne redovisar att den fortsatta finansieringen av bredbandsutbyggnad upplevs som oklar. Det behövs utvecklas nya lösningar där det är för dyrt att gräva fiber

⁴⁷ Västmanland, Sörmland, Uppsala, Stockholm, Skåne.

⁴⁸ Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västmanland, Sörmland, Uppsala, Stockholm, Örebro, Jönköping, Kalmar, Halland, Kronoberg, Blekinge, Skåne.

och kräver både finansiella och strategiska insatser för att säkerställa en jämn utbyggnad över länets yta.

Tillgång till bredband beskrivs som en förutsättning för att ta del av framtidens samhällsutveckling, då den i allt högre grad blir digital. Flera regioner beskriver att en utbyggnad av bredband och ökad digitalisering bidrar till minskad miljöpåverkan och att geografiska skillnader och avstånd minskar i betydelse. De skriver vidare att det är viktigt att inte vissa delar av länet lämnas utanför den digitala utvecklingen.⁴⁹ Till exempel skriver Dalarna att tillgång till snabb och stabil internetuppkoppling blir allt viktigare för att kunna arbeta, leva och bo – i såväl stad som landsbygd. De ser att digitaliseringen har potential att bidra till en omfattande effektivisering av det offentliga systemet och en förbättrad livskvalité och samhällsservice i hela länet, samt att minska betydelsen av geografiska avstånd.

4.2.4 Kommersiell och offentlig service

Flera regioner betonar vikten av att grundläggande offentlig och kommersiell service finns tillgänglig där människor verkar och bor, i hela länet.⁵⁰ Tillgång till service beskrivs som en förutsättning för att människor och företag ska kunna verka på en plats och därmed en förutsättning för attraktiva livs- och besöksmiljöer.

Västernorrland, Gävleborg, Värmland och Kalmar redovisar att det krävs fortsatta satsningar på offentlig och kommersiell service för att utjämna inomregionala skillnader och för att skapa trygghet och tillgänglighet i såväl glesa som täta miljöer. I områden med mindre gynnsamma förutsättningar krävs offentliga och aktiva insatser för att möjliggöra hållbar tillväxt och för att stärka attraktivitet och infrastruktur. Västernorrland redovisar i det här sammanhanget att det behövs nationella medel i kombination med fortsatta satsningar, i till exempel landsbygdsprogrammet.

Värmland och Kronoberg redovisar att servicestrukturen, när det gäller både offentlig och kommersiell service, i länen har tunnats ut.

En viktig framtidsfråga är därför hur en grundläggande servicestruktur för länets olika delar kan tillgodoses. Redan idag finns innovativa lösningar, exempelvis mobila serviceinrättningar och fler e-tjänster men frågan kommer med hänvisning till den demografiska utvecklingen bli mer aktuell framöver och behöver

⁴⁹Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västmanland, Jönköping, Kalmar, Halland, Blekinge, Skåne.

⁵⁰Norrbottnen, Västerbotten, Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västmanland, Sörmland, Östergötland, Kalmar, Halland, Kronoberg.

utredas – vad är en eftersträvansvärd och möjlig servicestruktur i Kronoberg län? Vad behöver vara platsbundet och vad behöver endast vara tillgängligt inom en viss restid?

(Kronoberg, 2019, s.8)

Även Dalarna beskriver ett behov av att föra en diskussion om vad grundläggande service ska bestå av och skriver att detta måste kunna diskuteras öppet och transparent på lokal, regional och nationell nivå.

Jämtland Härjedalen redovisar att strategisk planering av kommersiell och offentlig service är en viktig förutsättning för utveckling och tillväxt i länet. De arbetar genom en strategisk samverkansplattform inom ramen för det regionala serviceprogrammet. I samverkansplattformen samverkar regionen med länets kommuner, länsstyrelse och näringslivsaktörer kopplat till kommersiell service. Inom ramen för samverkansplattformen kartläggs både servicepunkter och serviceorter av vikt för företag och medborgare på landsbygderna. Dessa integreras i de kommunala serviceplanerna. Jämtland Härjedalen ser att servicepunkterna även kan fungera som en del av samhällsberedskapen och skapa tillgång till livsmedel, drivmedel och annan service även i kris. De kan också ligga till underlag för samhällsplanering av kollektivtrafik och vägar.

4.2.5 Kultur och fritid

13 regioner redovisar prioriteringar inom kultur.⁵¹ Ett flertal av dem lägger särskilt stor vikt vid att det finns behov av att skapa och stärka förutsättningar för ett mer inkluderande kulturutbud och evenemang i såväl större som mindre orter. Kulturen behöver göras mer tillgänglig och inkluderande, både för olika platser och olika grupper.⁵² Uppsala och Skåne beskriver att digitaliseringen ger nya möjligheter att tillgängliggöra kultur till fler och till större delar av länen.

Värmland redovisar att kultur har fått allt mer utrymme i det regionala tillväxtarbetet. De ser att det finns potential i och behov av att stärka arrangörskap och samverka med andra regioner samt att utveckla besöks- och naturturismen kopplat till kultur. Värmland skriver också att kulturen bör knytas närmare och i högre grad samverka med andra områden som hälsa, utbildning och integration.

Även Halland och Skåne redovisar att kulturen kan fungera som ett instrument för folkhälsa, integration och för att stötta barn och ungas

⁵¹ Norrbotten, Västerbotten, Dalarna, Värmland, Västmanland, Uppsala, Örebro, Västra Götaland, Halland, Kronoberg, Blekinge, Skåne.

⁵² Värmland, Västerbotten, Örebro, Norrbotten, Västra Götaland, Kronoberg, Blekinge, Halland.

kreativitet. Västra Götaland, Örebro och Blekinge fokuserar särskilt på barn och ungas tillgång till kultur.

Blekinge, Västmanland, Uppsala och Västra Götaland redovisar att kulturlivet bidrar till samhällets långsiktiga hållbarhet och till utveckling genom att utgöra en plattform för ett jämlikt, fritt och demokratiskt samhälle. I det här sammanhanget uttrycker Västerbotten, Gävleborg, Dalarna och Kronoberg att också civilsamhället bidrar till att skapa attraktiva miljöer och ett socialt kapital. De strukturella förutsättningarna för civilsamhället skulle behöva stärkas, genom stabila ekonomiska förhållanden och kapacitet för samverkan.

4.2.6 Behov av förändrade förutsättningar

Flera regioner beskriver ett bredare perspektiv på attraktivitet som inkluderar folkhälsa, jämlikhet och integration, där attraktivitet också handlar om livskvalitet.⁵³ Hållbara och hälsofrämjande livsmiljöer där människor känner sig sedda och trygga beskrivs stärka attraktiviteten.

Livsmiljön är en viktig del i en attraktiv region och för regionens möjligheter till ökad sysselsättning, ekonomiska tillväxt och skatteintäkter. Livsmiljön sätter på så sätt också tonen för möjligheterna för social, miljömässig och ekonomiskt hållbar utveckling.

(Västmanland, 2019, s.7).

Flera regioner har särskilda prioriteringar som berör social sammanhållning, inklusive folkhälsa, integration och jämställdhet. Vissa inkluderar tillgänglighet till kultur i dessa prioriteringar. Vikten av social sammanhållning finns närvarande i regionernas beskrivna prioriteringar kopplat till attraktiva miljöer och tillgänglighet. För att återspegla regionerna, kan dessa perspektiv på attraktivitet framgå tydligare i en framtida nationell strategi för hållbar regional tillväxt. Särskilt kultur lyfts fram under regionernas prioriteringar inom attraktiva miljöer och tillgänglighet, som ett verktyg för social sammanhållning. Men också samhällsplanering och inkluderande boende- och livsmiljöer har ett tydligt socialt perspektiv i de redovisade prioriteringarna.

4.2.7 Inomregionala skillnader

Samtliga regioner beskriver att det finns inomregionala skillnader vad gäller attraktivitet och tillgänglighet. Dessa skillnader redovisas framför allt i tillgänglighet till kollektivtrafik, digital infrastruktur, service, och kultur på landsbygderna. Frågor om bostadsförsörjning berörs också. Städer och tätorter präglas i högre grad av bostadsbrist

⁵³ Norrbotten, Dalarna, Värmland, Västmanland, Jönköping, Halland, Kronoberg, Skåne.

och utmaningar att tillhandahålla ändamålsenliga (och ekonomiskt hållbara) bostäder till nyanlända och unga. Samtidigt som en del landsbygder, inte minst i norra Sverige, står inför utmaningen att bygga bostäder där marknadspriset understiger byggkostnaderna.

4.2.8 Avslutande kommentarer och reflektioner

Regionernas redovisningar visar att prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet fortsatt är högst aktuell i det regionala tillväxtarbetet. Det är en bred prioritering som täcker in flera områden. Hållbarhetsaspekterna får ett allt större utrymme inom samtliga områden inom prioriteringen, inte minst sociala och miljömässiga aspekter.

Fysisk planering är en del av prioriteringen attraktiva miljöer och tillgänglighet i innevarande nationella strategi för regional tillväxt. Det är tydligt att flera regioner integrerar planeringsfrågor i det regionala tillväxtarbetet och att regional fysisk planering får ett allt större utrymme som ett verktyg för regional utveckling. Främst framgår detta perspektiv i de mellersta och södra regionernas redovisningar. Samtidigt som regionerna i norra Sverige och i mellersta Sverige (Gävleborg, Dalarna och Värmland) i högre grad fokuserar på tillgänglighet och fysisk och digital infrastruktur, både vad gäller tillgänglighet inom länet och tillgänglighet över länsgränserna, i synnerhet till större regioner och städer. Stor vikt läggs vid inkluderande tillväxt och utveckling i alla regioner och i hela landet.

Regionernas redovisningar speglar också de skilda förutsättningarna som finns för att främja attraktiva och tillgängliga miljöer, mellan regionerna, men framför allt i olika delar av regionerna. Frågor som bristande bredbandsutbyggnad och digital infrastruktur, tillgänglighet genom kollektivtrafik och tillgång till grundläggande offentlig och kommersiell service samt till kultur i landsbygderna genomsyrar redovisningarna. Samtidigt framgår det att det parallellt finns växande utmaningar i större städer och tätorter, i synnerhet kring bostadsbrist, segregation, hög belastning och bristande kapacitet i transportsystemet. En framtida regional tillväxtpolitik behöver balansera dessa skilda utmaningar och förutsättningar vad gäller attraktivitet och tillgänglighet och ge utrymme för hänsyn till inte bara skilda regionala förutsättningar och behov mellan regionerna, utan också i hög grad till de skilda behov och förutsättningar som finns inom regionerna, mellan städer och landsbygder.

Sammanfattningsvis...

Attraktiva miljöer och tillgänglighet:

- Prioriteringen och insatsområdena är högst aktuella i det regionala tillväxtarbetet
- Hållbarhetsaspekterna är allt tydligare i prioriteringen
- Fysisk planering får ett allt större utrymme som ett verktyg för hållbar regional utveckling (jämfört med den andra underkategorin infrastruktur och tillgänglighet)
- Inom infrastruktur och tillgänglighet läggs stor vikt vid att knyta ihop olika regioner och att knyta ihop städer och landsbygder – via transporter och digitalt

4.3 Kompetensförsörjning

En väl fungerande kompetensförsörjning, som bland annat innebär en god matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, ger enligt den nationella strategin, möjligheter att möta de utmaningar som följer av den demografiska utvecklingen och en kraftig urbanisering.⁵⁴ Det handlar också om att kunna möta klimat-, miljö- och energiutmaningarna samt de utmaningar som följer av globaliseringen, men också att ta tillvara dess möjligheter. Även digitaliseringen innebär nya möjligheter, men också utmaningar som behöver hanteras. Det innebär också att det blir än viktigare att ta tillvara kompetenser, kreativitet och erfarenheter från hela arbetskraften, oavsett bakgrund och härkomst, kön, ålder eller boendeort.

De utmaningar som regionerna lyfter fram i sina redovisningar kan till stora delar sägas stämma väl överens med de utmaningar som lyfts fram i den nationella strategin. Tillgången till arbetskraft och kompetens, innebärande en god matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft, ses från regionernas sida som en utmaning inom många branscher. Det som bland annat nämns i sammanhanget är att fler ungdomar behöver få de förutsättningar som krävs för att kunna ta de arbeten som växer fram, framför allt genom att klara gymnasieskolan. Utbildningssystemet som sådant har en utmaning i att matcha utbildningar mot arbetslivets kompetensbehov och att erbjuda reella möjligheter till kompetensutveckling.

Även socialt finns det enligt regionerna en rad olösta utmaningar, inte minst när det gäller integration och utbildning.

⁵⁴ *En nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015 – 2020, (N2015.31).*

Sammanställningen av regionernas redovisningar av prioriteringen kategoriseras i enlighet med Nyps indelning av prioriteringen i fyra insatsområden; Validering, Utbud och inriktning för regionalt yrkesvux, Lärcentrum samt Övriga insatser som bidrar till förbättrad kompetensförsörjning.

4.3.1 Validering

Fyra regioner lyfter explicit fram validering som ett särskilt inriktningsområde inom prioriteringen kompetensförsörjning.⁵⁵ Dalarna och Östergötland menar båda att det finns ett behov av att etablera effektiva strukturer för validering.

4.3.2 Utbud och inriktning för regionalt yrkesvux

Inom området Utbud och inriktning för regionalt yrkesvux lyfter sju regioner fram att matchningen på arbetsmarknaden behöver förbättras.⁵⁶ Samordningen av insatser för regionalt kompetensförsörjningsarbete kan ske genom att samutnyttja kompetens mellan ett antal olika områden.

De ståndpunkter som ett flertal regioner lyfter fram som centrala inom kompetensförsörjningsarbetet är att samverkan mellan skola/utbildning och arbetsliv behöver utvecklas samt att utbildningsutbudet behöver motsvara arbetsgivarnas kompetensbehov.⁵⁷ Sörmland menar i det här sammanhanget att det handlar om att sprida kunskap och föra dialog om arbetsmarknadens utbud och efterfrågan.

För att utbildningsutbudet bättre ska motsvara arbetsgivarnas kompetensbehov behövs, enligt Region Skåne, ett stärkt regionalt inflytande över regional utbildningsplanering och dimensionering av yrkeshögskole-, högskole-, gymnasie- och vuxenutbildning. Halland har

⁵⁵ Validering nämns explicit av Östergötland, Skåne, Dalarna, Västmanland, men det går att tolka att fler regioner än så implicit arbetar med validering utan att med exakthet nämna begreppet som sådant.

⁵⁶ Stockholm, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Västra Götaland, Värmland, Jämtland Härjedalen.

⁵⁷ Uppsala, Sörmland, Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Blekinge, Skåne, Halland, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland Härjedalen, Västerbotten.

samma uppfattning och lyfter att det behövs en regional struktur för matchning mellan arbetsmarknad och utbildning.

Även kunskaps-, prognos- och underlagsmaterial samt kompetensförsörjningsstrategier inom området behöver tas fram.⁵⁸ Dalarna menar i det här sammanhanget att det behövs en ökad kunskap om länets förutsättningar och utmaningar avseende kompetensförsörjning.

Den regionala kompetensplattformen har, enligt Jämtland Härjedalen, en viktig roll när det gäller att ha ett helhetsperspektiv och en regional överblick över ett geografiskt område och olika branscher och verksamheter.

4.3.3 Lärcentrum

Ett flertal regioner lyfter fram att förutsättningarna och möjligheterna till ett livslångt lärande behöver stödjas och stärkas.⁵⁹ Västmanland menar att individens möjlighet till kompetensutveckling för att ta del av den tekniska utvecklingen blir en del i det livslånga lärandet. Med utgångspunkt i vad automatisering, digitalisering och demografiska utmaningar innebär, kommer arbetsmarknaden enligt Västerbotten att förändras snabbt och ofta oförutsägbart, men också ställa nya krav på individens behov av kunskaper och möjligheter till livslångt lärande.

För att klara omställningar och snabba förändringar på arbetsmarknaden, handlar det enligt Kalmar, både om att kunna tillhandahålla ett anpassningsbart och flexibelt utbildningssystem samt att det finns strukturer som kan tillhandahålla utbildning där individen befinner sig, till exempel lärcentra. Skåne menar att lärcentrum kan spela en viktig roll för att öka genomströmningen av distansstudier och är av uppfattningen att mer resurser behöver allokeras till lärcentrumverksamhet.

Gävleborg prioriterar insatser som ökar tillgängligheten till högre utbildning inom geografiska områden med låg utbildningsnivå, exempelvis genom lärcentrum. Enligt Västmanland krävs det flexibla lösningar och möjlighet till distansstudier, till exempel genom lärcentrum, om utbildningarna ska vara attraktiva för individen. Även Västernorrland förespråkar fler flexibla former för lärande genom nya metoder och arbetsätt.

⁵⁸ Sörmland, Västmanland, Dalarna, Jämtland Härjedalen.

⁵⁹ Jönköping, Kronoberg, Västra Götaland, Värmland, Västmanland, Västerbotten.

4.3.4 Övriga insatser som bidrar till förbättrad kompetensförsörjning

Nedan följer de övriga insatser som regionerna nämner i relation till en förbättrad kompetensförsörjning:

- **Unga som saknar fullgjord gymnasieutbildning**

Gymnasieavhoppen behöver minskas menar ett antal regioner.⁶⁰ Örebro nämner som exempel att det behövs skapas goda utbildningsmiljöer för utsatta grupper med bristfällig eller avbruten utbildning.

- **Nyanlända och anhöriginvandrare**

Åtta regioner nämner särskilt att utlandsföddas ställning på arbetsmarknaden och i samhället behöver stärkas.⁶¹ Behovet av arbetskraftsinvandring är, enligt Kalmar, stort och människor med utländsk bakgrund kommer att vara betydelsefulla för kompetensförsörjningen och för länets utveckling i stort.

- **Personer med funktionsnedsättningar**

Kvinnor och män med funktionsvariationer är, enligt Västmanland, exempel på grupper inom vilka metoder och arbetssätt för att öka inträdet på arbetsmarknaden behöver utvecklas.

- **Jämställd och jämlik arbetsmarknad**

En jämställd och jämlik arbetsmarknad kan i regionerna sägas adresseras genom insatser som främjar alltifrån goda uppväxtvillkor hos barn och unga, en god och jämlik hälsa, en jämställd arbetsmarknad till att synliggöra målgrupper och öka anställningsbarheten hos personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.⁶²

Blekinge menar att de behöver öka inkluderingen på arbetsmarknaden för att ta tillvara på de resurser som idag står utanför och för att bryta den tudelade och könsuppdelade arbetsmarknaden. Jämtland

⁶⁰ Uppsala, Sörmland, Värmland, Örebro, Västmanland, Västernorrland, Jämtland Härjedalen.

⁶¹ Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Västmanland, Västerbotten, Norrbotten.

⁶² Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Halland, Värmland, Örebro, Västmanland, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland Härjedalen, Västerbotten, Norrbotten.

Härjedalen påpekar vikten av att det är ytterst betydelsefullt att ta tillvara allas kompetens, oavsett kön, ålder och ursprung.

- **Säkerställa samarbete mellan näringslivet och akademien**

Utöver ett starkt arbete med utbildningssektorn och utveckling av kompetensutvecklingsinsatser krävs, enligt Västmanland, ett aktivt näringslivsarbete. Arbetet behöver omfatta insatser för att stärka förmågan att utveckla nya arbetssätt samt lednings- och organisationsmodeller såväl som att utveckla förmågan att arbeta strategiskt för att utveckla nuvarande arbetskraft och för att attrahera ny. Både insatser i enskilda företag såväl som bredare näringslivs- och branschsamverkan behövs.

Några regioner lyfter även fram universitetens roll för kompetensförsörjning, matchning och kunskapsutveckling samt för att locka nya invånare och ny kompetens till länen.⁶³

- **Infrastruktur som stödjer funktionella arbetsmarknader**

Ett antal regioner lyfter fram behovet av att förstora arbetsmarknaden (se även 5.3.1) med hjälp av bättre infrastruktur och kommunikationer.⁶⁴ Digitaliseringen (se även 5.3.1) blir, enligt Jämtland Härjedalen, en viktig faktor då det underlättar för studier på distans och möjlighet att bo och studera i länet.

4.3.5 Behov av förändrade förutsättningar

Det finns behov av förändrade förutsättningar för kompetensförsörjningen inom den regionala tillväxtpolitiken. Av Sveriges 21 regioner refererar 10 till de ståndpunkter, eller delar av dessa, som är författade av Sveriges kommuner och landsting (se även 7.1) och som har förankrats i forumet regional kontakt.⁶⁵ Av ståndpunkterna framgår bland annat att det regionala kompetensförsörjningsuppdraget behöver skrivas in i förordningen om regionalt tillväxtarbete, för att skapa långsiktiga hållbara strukturer i länen.

Vidare lyfter regionerna att regeringen behöver tydliggöra relevanta myndigheters samverkansuppdrag inom området samt skapa en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement, i syfte att skapa en sammanhållen kompetensförsörjningspolitik för Sverige.

⁶³ Skåne, Västernorrland, Jämtland Härjedalen.

⁶⁴ Blekinge, Västra Götaland, Värmland, Jämtland Härjedalen.

⁶⁵ Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge, Värmland, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Västerbotten.

Sörmland, Östergötland, Västra Götaland samt Jämtland Härjedalen är av en liknande uppfattning och menar bland annat att regionerna behöver ges ett kompletterande strategiskt uppdrag inom området samt att regionalt utvecklingsansvarigas aktörers mandat och ägarskap i kompetensförsörjningsarbetet behöver tydliggöras av regeringen. Utöver det bör uppdraget även vara kopplat till en stabil finansiering menar Östergötland.

4.3.6 Avslutande kommentarer och reflektioner

Redovisningarna från regionerna av prioriteringen kompetensförsörjning, kan på en övergripande nivå sägas ge möjligheter att möta de utmaningar som lyfts fram i den nationella strategin. Detta samtidigt som en utveckling bör ske inom ett antal områden.

De prioriteringar som redovisas av regionerna kan på en övergripande nivå förväntas bidra till att möta de utmaningar som lyfts i kapitel 3. Tillväxtverket tolkar dock redovisningarna som att det finns behov av utveckling inom ett antal områden för att stärka det framtida regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Kompetensförsörjningsarbetet inom den regionala tillväxtpolitiken behöver tydliggöras av regeringen för att skapa långsiktiga hållbara strukturer i regionerna.

Områden som behöver utvecklas är till exempel att stärka/förbättra/underlätta matchningen på arbetsmarknaden och att se till att samverka mellan skola/utbildning och arbete utvecklas och så att utbildningsutbudet motsvarar arbetsgivarnas kompetensbehov. Det behöver också etableras effektiva strukturer för validering i hela landet. Vidare behövs ytterligare insatser för att stödja och stärka möjligheterna till ett livslångt lärande och att utveckla fler flexibla former för lärande genom nya metoder och arbetssätt. Här ligger också att skapa goda utbildningsmiljöer för unga som saknar gymnasieutbildning/fullgjord gymnasieutbildning.

För att säkerställa mångfald på arbetsmarknaden behöver nyanländas och anhöriginvandrades ställning på arbetsmarknaden och i samhället stärkas. Det behöver också utvecklas metoder och arbetssätt för att öka inträdet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättningar och inkluderingen på arbetsmarknaden för att ta tillvara allas kompetens oavsett kön, ålder och ursprung.

Tillgången till fysisk och digital infrastruktur och kommunikationer som stödjer funktionella arbetsmarknadsregioner behöver också utvecklas.

Sammanfattningsvis...

Kompetensförsörjning:

- Stämmer väl överens med utmaningarna i den nationella strategin
- Behov av att etablera effektiva strukturer för validering
- Samverkan mellan skola/utbildning och arbete behöver utvecklas och utbildningsutbudet behöver matcha arbetsgivarnas kompetensbehov
- Behov av en regional struktur för matchning mellan utbildning och arbetsmarknad
- Ett livslångt lärande behöver stödjas och stärkas; ett anpassningsbart och flexibelt utbildningssystem efterfrågas för omställningar och (snabba) förändringar på arbetsmarknaden
- Behov av förändrade förutsättningar för kompetensförsörjningen inom den regionala tillväxtpolitiken lyfts , t.ex.:
 - det regionala kompetensförsörjningsuppdraget behöver skrivas in i förordningen om regionalt tillväxtarbete, för att skapa långsiktiga hållbara strukturer i länen
 - regeringen behöver tydliggöra relevanta myndigheters samverkansuppdrag inom området & skapa en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement, i syfte att skapa en sammanhållen kompetensförsörjningspolitik för Sverige

4.4 Hållbarhetsintegrering i det regionala tillväxtarbetet

De flesta regionerna har inte redovisat hur deras prioriteringar bidrar till en social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling, utan väljer att säga att hållbarhetstanken är integrerad i allt de gör. Majoriteten hänvisar till sina regionala utvecklingsstrategier som nyligen reviderats och som är integrerade med Agenda 2030.⁶⁶ Nedan exemplifieras med svar från regionerna.

Skåne och Stockholm redovisar att genomförande av den regionala utvecklingsstrategin och de utpekade prioriteringarna förutsätter att det regionala utvecklingsarbetet sker på ett hållbart sätt. Strategin pekar på att utveckling och tillväxt i regionen ska vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar samt resurseffektiv, klimatneutral och konkurrenskraftig.

Kalmar säger att de globala målen täcker alla tre dimensionerna och ska genomföras på regional och lokal nivå. I social hållbarhet ligger

⁶⁶ Västerbotten, Uppsala, Stockholm och Jönköping nämner inte specifikt en koppling mellan RUS och Agenda 2030.

områden som rör arbetsliv, utbildning, hälsa, inkomster, kreativitet och delaktighet. Miljömässig hållbarhet handlar om hur vi nyttjar och återvinner våra naturresurser, använder miljö- och hälsoskadliga ämnen, hanterar regionens bebyggelse och transportsystem, men rör även skydd för ekosystem, god livsmiljö för alla levande varelser och att förbättra invånarnas välmående. Den tredje dimensionen – ekonomisk hållbarhet – innehåller prioriteringar som rör produktivitet utveckling, förmåga att sälja nya varor och tjänster och digitalisering som verktyg för effektivt resursnyttjande. Det nya värdet skapar resurser till hälso- och sjukvård, barnomsorg, utbildning och pensioner. Den ekonomiska tillväxten får inte ske på bekostnad av miljömässig eller social sammanhållning. En förutsättning är satsningar på utbildning, infrastruktur och kommunikationer.

Blekinge ger en enkel beskrivning av hur deras prioriteringar passar in under dimensionerna:⁶⁷

- **Social hållbarhet:** Inkluderande och öppet samhälle genom kultur, mötesplatser och arbetsmarknad liksom hälsa, sociala innovationer och konkurrenskraftigt näringsliv.
- **Miljömässig hållbarhet:** Utveckling av besöksnäring, god hälsa för människor och miljö. Infrastruktur och hållbara transporter samt innovation och grön omställning av näringslivet.
- **Ekonomisk hållbarhet:** Behov av att främja befintliga och nya företag, kompetensförsörjning och infrastruktur som möjliggörare för företag att utvecklas och växa.

Östergötland föreslår att hållbarhet och funktionalitet bli nya horisontella prioriteringar i en ny nationell strategi. Regionen lyfter att hållbarhetsbegreppet behöver förtydligas och konkretiseras. "Grundläggande frågor såsom cirkularitet och anpassning till ett förändrat klimat bör tydligare lyftas fram som utgångspunkter för regionalt utvecklingsarbete".⁶⁸

Gotland lyfter att för att en hållbar utveckling ska kunna ske behövs en "positionsförflyttning" inom tre områden: 1) utbildningsinsatser för att höja kunskapsnivåer, 2) Metodutveckling för beslutsstöd och 3) etablering av olika fora för kunskaps- och erfarenhetsutbyte.

Västra Götaland presenterar en modell för att värdera om utvecklingen är hållbar. Sex variabler används i varje dimension och prioriteringarna grundas i följande modell.

⁶⁷ Blekinge, s 22.

⁶⁸ Östergötland. 2019, s. 2.

<i>Ekonomisk dimension</i>	<i>Social dimension</i>	<i>Miljödimension</i>
Ekonomisk tillväxt Produktivitet Finansiell stabilitet Investeringar/sparande Nyskapande Infrastruktur	Arbete Hälsa, Delaktighet, Kultur, Inkomster, Utbildning	Biologisk mångfald Biologiska system Klimatpåverkan Miljöns påverkan på hälsa, Produktions- och konsumtionsmönster, Miljö kvalitet

Sörmland lyfter att en viktig utgångspunkt i analysen av Sörmlands utvecklingsförutsättningar och utveckling är att det inte finns några enkla orsakssamband. Tvärtom är den utveckling som regionen kan beskriva i sociala, ekonomiska- eller miljömässiga termer resultatet av ett samspel mellan en mängd olika faktorer, som tillsammans skapar förutsättningarna för en hållbar tillväxt. Det handlar främst om de av varandra beroende sambanden mellan boendattraktivitet, hälsa, utbildning, arbetsmarknad och näringsliv. Uppsala skickar med att enligt deras bedömning ”beaktar inte den platsbundna regionala tillväxtpolitiken, med dess fokus på ekonomisk tillväxt, täthet, marknadsstorlek, skalfördelar och konkurrenskraft hållbarhetsfrågorna tillräckligt.”⁶⁹

Norrbottnen skriver att det ofta uppstår avvägningar mellan olika intressen i regionen. Det kan handla om viljan att växa ekonomiskt och befolkningsmässigt, men samtidigt minska belastningarna på miljön. Det kan också handla om att ta hänsyn till hur människor vill bo, samtidigt som man vill effektivisera den offentliga servicen och minska resandet med bil. Regionen påpekar att kostnaderna för mer aktiva, tillväxtfrämjande åtgärder i norra Sverige är betydligt lägre än de samhällsekonomiska förlusterna för Sverige och EU, som blir resultatet om åtgärderna uteblir. Insatser för att omvandla utmaningar till möjligheter behövs genom exempelvis vidareförädling och produktutveckling av naturresurser, genom att nyttja geografin och det kalla klimatet för innovations- och teknikutveckling, utveckla attraktiva livsmiljöer och besöksnäring, samt genom att utveckla distansöverbyggande teknik.

Gävleborg skriver att hållbarhetsintegrering är en långsiktig förändringsprocess i det regionala utvecklingsarbetet som kräver olika typer av stödinsatser. För att få till verklig förändring krävs ett ihålligt och strukturerat arbetssätt. Viktigt i sammanhanget är att insatserna

⁶⁹ Uppsala, 2019, s. 2.

och prioriteringarna inom det regionala utvecklingsarbetet ligger på systemnivå, för att uppnå strukturförändring. "Agenda 2030 är numera en ledstjärna i det regionala utvecklingsarbetet som helhet och i de angivna prioriteringarna. Genomförande av insatser inom ramen för prioriteringarna ska alltså göras med hållbar utveckling som utgångspunkt. Alla insatser ska bidra till hållbar utveckling och därmed till uppfyllelse av de odelbara Agenda 2030-målen".⁷⁰

4.4.1 Avslutande kommentarer och reflektioner

Regionerna lyfter att den platsbundna regionala tillväxtpolitiken, med sitt fokus på tillväxt, täthet, skalfördelar och konkurrenskraft inte beaktar hållbarhetsaspekterna i tillräckligt hög grad.

Utifrån regionernas redovisningar tolkar Tillväxtverket att en kommande nationell strategi bör ta sin utgångspunkt i Agenda 2030. Prioriteringarna i den regionala tillväxtpolitiken ska hantera utmaningar som till sin natur är globala och som går på tvärs över politikområden. Detta kräver ett större systemtänk och att målkonflikter kan adresseras och hanteras. Regionerna lyfter vikten av att mål och insatser knyter an till Agenda 2030. Detta eftersom regionerna själva nu kommit långt i hållbarhetsintegreringen av sina regionala utvecklingsstrategier.

Sammanfattningsvis...

Miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet:

- Allt större fokus på området, speciellt på social och miljömässig
- Den regionala tillväxtpolitiken beaktar kanske inte hållbarhetsaspekterna i tillräckligt hög grad
- Agenda 2030 är integrerat i reviderade Regionala utvecklingsstrategier och bör vara utgångspunkten för en ny nationell strategi och regional tillväxtpolitik.
- Alla tre dimensioner - social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet - behöver integreras i insatser och initiativ
- Prioriteringarna i den regionala tillväxtpolitiken ska hantera utmaningar som till sin natur är globala och som går på tvärs över politikområden. Detta kräver ett större systemtänk och att målkonflikter hanteras

⁷⁰ Gävleborg, 2019, s. 24.

5 Prioriteringarnas relation till föreslagna mål för sammanhållningspolitiken 2021–2027

EU-kommissionens samlade förordningsförslag för sammanhållningspolitiken 2021–2027 utgår från fem politiska mål och ett antal särskilda mål som föreslås styra inriktningen på de investeringar som ska genomföras genom bland annat Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden under den kommande programperioden.

Detta kapitel innehåller en beskrivning av hur regionernas analyser och prioriteringar relaterar till inriktningen på förordningsförslaget för sammanhållningspolitiken och är uppdelad efter de fem politiska målen.

5.1 Politiskt mål 1 – Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling

I EU-kommissionens förordningsförslag ryms investeringar för ökad forsknings- och innovationskapacitet, ökad tillväxt och konkurrenskraft i små och medelstora företag, ökad nytta av digitalisering samt ökade färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap inom detta politiska mål. 60 procent av Sveriges budget föreslås öronmärkas för målet.

5.1.1 Liknande behov och prioriteringar men varierande förutsättningar

I samtliga regioner lyfts kapacitet inom forskning och innovation fram som centralt (se även 4.1). Regionerna arbetar också med liknande utmaningar som, något förenklat, handlar om ökad interaktion mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor för att möta samhällsutmaningar och där regionerna kan dra nytta av och stärka sina regionala styrkeområden (se även 4.1.2). Västerbotten lyfter fram gruv-, mineral- och skogsnäringen i norra Sverige, Västmanland framhåller automation, energi, järnväg och välfärdsteknik, Uppsala fokuserar på smarta energilösningar, smart industri, hälsa och välfärdsteknik samt hållbar livsmedelsförsörjning och Skåne synliggör bland annat den nationella nyttan med forskningsanläggningarna Max IV och ESS.

Tillväxtverket anser att det överlag finns betydande likheter mellan de behov och prioriteringar regionerna fokuserar på inom området. Regionerna arbetar med att stärka befintliga styrkeområden. Dessa kan skilja sig åt men angreppssätten är ofta desamma. Regionerna investerar i strategiska plattformar, teknikparker, forskningsinstitut, test- och demoanläggningar, samverkansplattformar, forsknings- och innovationsmiljöer eller universiteten för exempelvis ökad kunskapsöverföring, internationalisering och internationellt samarbete, ökad innovationsförmåga i företagen, kommersialisering

av forskningsresultat eller ökad attraktionskraft för fler företagsetableringar.

Det är emellertid viktigt att förstå de olika territoriella förutsättningarna – exempelvis tätheten, glesheten och avstånden - som skiljer sig åt mellan regionerna och som skapar varierande förutsättningar för företagens innovation, konkurrenskraft och kompetensförsörjning. Regionerna är generellt positiva till den föreslagna tematiska inriktningen, öronmärkningen och det integrerade förhållningssättet inom målet och samtliga 21 regioner välkomnar det särskilda målet om att utveckla färdigheter för smart specialisering (se även 4.1.1), om än på olika vis. I Norrbotten utgör specialiseringsarbetet en viktig grund för exempelvis de etableringar av datacenter som genomförts de senaste åren och Norrbotten vidareutvecklar nu smart specialisering mot smart diversifiering (se även 4.3.2).

Ett ökat fokus på smart specialisering genom relaterad variation innebär också att länet inte kan vara specialiserat på allting. Däremot är det viktigt med utbildning och kompetens inom flera områden, och i nya kombinationer, till exempel konst, design och teknik.

(Norrbotten, 2019, s. 36)

För andra regioner som Halland utgör smart specialisering en stor potential och möjlighet för framtiden.

Halland behöver också vara nytänkande kring vilka styrkeområden som bör stödjas, på vilka sätt ett sådant stöd kan komma till stånd och vad det kan förväntas leda till. Arbetet med att finna nya kopplingar mellan sektorer genom smart specialisering är ett sätt att skapa förnyelse och öka företagsamheten.

(Halland, 2019, s. 20)

Alla 21 regioner lyfter fram behov att stärka små och medelstora företags konkurrenskraft (se även 4.1.2), och kompetensperspektivet anges ofta vara en del av lösningen. Jönköping anger att för att skapa konkurrensfördelar i de globala värdekedjorna behövs ytterligare satsningar på innovation, produkt-, process-, och produktionsutveckling samt möjlighet till kompetensutveckling inom det formella utbildningssystemet. Flera regioner, däribland Sörmland, Uppsala och Örebro, uppger behov av kapitalförsörjning för förnyelse i näringslivet (se även 4.1.2).

Regioner med viktiga basnäringar och tillverkningsindustri (exempelvis Gävleborg, Dalarna, Kronoberg, och Kalmar) framhåller betydelsen av en stärkt kompetensförsörjning i företagen och ökad bredd i näringslivsstrukturen för minskad sårbarhet vid strukturomvandling (se även 4.3). Även Uppsala lyfter fram vikten av fler konkurrenskraftiga företag som kan stiga i värdekedjan:

Alla slags företag behövs för att svara upp mot invånarnas behov av service, handel och tjänster. Högre löner och hushållens konsumtion driver tillväxten framåt och skapar nya arbeten. En långsiktigt hållbar tillväxt förutsätter dock ett högre värdeskapande, som ges av fler globalt konkurrenskraftiga företag. Ny och befintlig kunskap behöver omsättas i högkvalificerade varor och tjänster, som kan skapa värden och en sund samhällsutveckling i en global konkurrens.

(Uppsala, 2019, s. 12)

5.1.2 Digitalisering för ökad konkurrenskraft och samhällsnytta

16 regioner anger behov av att stärka och dra nytta av digitaliseringen som drivkraft för förnyelse i näringslivet eller för att förbättra offentlig service för invånare, till exempel inom hälso- och sjukvården.⁷¹ Jönköping, Kronoberg, Kalmar och Västerbotten lyfter fram digitaliseringen som möjlighet för att klara omvandlingstrycket i industrin samt för att utveckla nya affärsmodeller. Sörmland har ett horisontellt angreppssätt på digitalisering och fokuserar på digital transformation och tillämpning av digital teknik för att i grunden utveckla tjänster och produkter. Uppsala framhåller digitalisering (samt klimatomställning och samhällets sårbarhet) som en av tre utmaningar som regionen anser bör avspeglas i strukturfondernas målbild 2021–2027. Även Västmanland lyfter fram den stora potentialen som digitaliseringen medför:

Teknikutvecklingen är en stark övergripande förändringskraft. Teknik såsom artificiell intelligens (AI), blockkedjor och maskininlärning kommer att genomsyra samhället – och förändra det i grunden. Förändringen till en följd av ökad digitalisering medför också nya möjligheter.

(Västmanland, 2019, s. 8)

5.2 Politiskt mål 2 – Ett grönare och koldioxidsnålare Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och riskhantering

I EU-kommissionens förordningsförslag ryms investeringar i energieffektivisering, förnybar energi, smarta nät och smarta energisystem, klimatanpassning och riskförebyggande arbete, hållbar vattenförvaltning, cirkulär ekonomi samt biologisk mångfald.

⁷¹ Norrbotten, Västerbotten, Dalarna, Gävleborg, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Östergötland, Örebro, Sörmland, Uppsala, Gotland, Västmanland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Jönköping.

Sammantaget föreslås att 85 procent av Sveriges budget öronmärks för politiskt mål 1 och 2. I de landspecifika rekommendationerna för Sverige och investeringsriktlinjerna för sammanhållningspolitiken 2021–2027 är emellertid politiskt mål 2 undantaget med hänvisning till att kommissionen anser att Sverige kan genomföra miljö, energi- och klimatinsatser inom politiskt mål 1.

5.2.1 Klimatfrågan viktig, men investeringsbehoven något otydliga

Gemensamt i samtliga regioner är att miljö, energi och klimat är viktiga utvecklingsfrågor, där det pågår arbete inom olika områden. Vissa regioner, som exempelvis Östergötland, lyfter fram områdets betydelse, men är tveksamma till om Regionalfonden ska finansiera investeringar inom området.

En ökad tematisk koncentration och högre prioritering på satsningar inom energieffektivitet, energiomställning, förnybar energi etc. är positivt. Det är dock viktigt att inte negligera identifierade problem i nuvarande programperiod. Nationella satsningar verkar generellt ha en mer värdefull funktion än ERUF-medel i dessa sammanhang.

(Östergötland, 2019, s. 2)

Andra regioner som Uppsala understryker att kommissionens förslag att Sverige ska fokusera på politiskt mål 1 och politiskt mål 4 är otillräckligt och efterfrågar uttryckligen att politiskt mål 2 ska omfatta Sveriges program. Regionen stödjer här särskilt kommissionens ambitioner gällande energiomställning, gröna investeringar, omställning till en cirkulär ekonomi samt klimatanpassning.

Energieffektivisering och förnybar energi förefaller vara de mest prioriterade miljöfrågorna i regionerna. 18 regioner⁷² uppger att behoven av energieffektivisering är ett prioriterat område. Exempelvis Kronoberg, Jönköping och Dalarna uppger behov av att öka energieffektiviteten inom tillverkningsindustrin och den råvaruproducerande industrin. 20 regioner⁷³, anger behov av att

⁷² Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Östergötland, Örebro, Uppsala, Sörmland, Västmanland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping, Gotland, Halland.

⁷³ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Östergötland, Örebro,

investera i förnybar energi varav Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Gävleborg, Örebro, Västmanland, Jönköping och Blekinge även lyfter fram hållbara transporter som prioriterat område för att utveckla förnybara energikällor, fossilfria bränslen och minska koldioxidutsläppen (se även 4.1.3 samt 4.2.1).

Behov av förändrade kretslopp, nya konsumtions- och produktionsmönster liksom nya ekonomiska modeller och affärsmöjligheter är exempel på områden som berörs av de 13 regioner⁷⁴ som lyfter fram investeringar för att främja övergången till en cirkulär ekonomi som viktigt. Det är även ett område som flera regioner kopplar till politiskt mål 1. I Sörmland är cirkulär och biobaserad omställning en av fyra huvudprioriteringar för regionen inom den framtida regionala tillväxtpolitiken inklusive sammanhållningspolitiken. Regionen ser här även möjligheter att här genomföra investeringar genom politiskt mål 1.

För att åstadkomma en hållbar utveckling inom de planetära gränserna behöver den linjära ekonomin minska till förmån för en cirkulär ekonomi. En omställning till en cirkulär ekonomi kan öka regionens konkurrenskraft, driva innovation och bidra till att minska vår miljö- och klimatpåverkan.

(Sörmland, 2019, s. 18)

Västra Götaland beskriver området cirkulär ekonomi som ett integrerat och tvärgående tema i en av regionens innovationsmiljöer – Textile and Fashion Centre i Borås. Även Örebro ser en innovationspotential inom cirkulär ekonomi.

Det finns redan idag en växande efterfrågan på resurseffektiva och miljöanpassade produkter och tjänster. Tillväxtpotentialen inom den cirkulära biobaserade ekonomin bedöms därför vara stor. Än så länge är potentialen relativt outnyttjad i länet, men den är en förutsättning för en framtida miljödriven näringslivsutveckling och global konkurrenskraft.

(Örebro, 2019, s. 61)

Tillväxtverket anser att det finns vissa oklarheter i hur regionerna avser hantera utmaningar inom klimatområdet och vilka specifika behov som finns i relation till förordningsförslagen för

Uppsala, Sörmland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping, Gotland, Halland, Stockholm.

⁷⁴ Norrbotten, Västerbotten, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Östergötland, Örebro, Uppsala, Sörmland, Västmanland, Västra Götaland, Kronoberg, Skåne.

sammanhållningspolitiken. I sammanhanget bedömer Tillväxtverket ändå att en stor del av regionernas redovisade behov och prioriteringar inom miljö-, energi- och klimatområdet kan adresseras inom politiskt mål 1.

5.3 Politiskt mål 3 – Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet

I EU-kommissionens förordningsförslag ryms investeringar i digital infrastruktur och transportinfrastruktur som exempelvis flyg, vägar, järnvägar, hamnar och kollektivtrafik. De landspecifika rekommendationerna för Sverige gällande sammanhållningspolitiken 2021–2027 omfattar inte politiskt mål 3.

5.3.1 Infrastrukturen avgörande för ökad tillgänglighet, attraktionskraft och hållbarhet

14 regioner, från norr till söder, uppger behov av utbyggnad av den digitala infrastrukturen (se även 4.2.3).⁷⁵ I många regioner skiljer sig de territoriella förutsättningarna åt mellan städer och landsbygder och tillgång till bredband med hög hastighet anges därför vara ett prioriterat område och en grundläggande förutsättning för samhälle och samhällsservice, avgörande för tillgänglighet och för att kunna bo och arbeta utanför städerna.

Utbyggnad av bredband handlar om att ge fler förutsättningar att ta del av digitaliseringens möjligheter. Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är avgörande för möjligheten att ta del av de tjänster som digitaliseringen erbjuder, såväl samhällstjänster som kommersiella tjänster. God tillgång till bredband stärker näringslivets konkurrenskraft samt bidrar till attraktiva boendemiljöer i hela Halland.

(Halland, 2019, s. 6)

Vid sidan av offentlig service och utveckling av hälso- och sjukvård genom e-hälsa (exempelvis Dalarna) framhålls i många regioner arbetsmarknaden, kompetensförsörjningen, möjligheter till distansutbildning och distansarbete (exempelvis Kalmar) samt företagens villkor (exempelvis Halland och Jönköping) vara särskilt viktiga att stärka genom digitala investeringar.

Samtliga regioner anger att transportinfrastrukturen (vägar, järnvägar, hamnar eller kollektivtrafik) är en prioriterad fråga för regionens utveckling (se även 4.2.1). Exempelvis anges investeringar i

⁷⁵ Norrbotten, Västernorrland, Gävleborg, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Örebro, Gotland, Västmanland, Halland, Kronoberg, Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping.

vägar och järnvägsnät, stambanor och korridorer vara mycket viktiga för både gods- och persontrafik, för regionernas tillgänglighet, attraktionskraft, regionförstoring och utvidgning av arbetsmarknader. Behoven är särskilt påtagliga i de glest befolkade regionerna men kapacitetsbrister inom transportsystemet i städer samt inom regionala skillnader gör emellertid att behovet av satsningar på infrastruktur är stort också i fler delar av landet.

I många avseenden är en god tillgänglighet genom transportinfrastruktur och kollektivtrafik en förutsättning för ett glest län som Västerbotten som ligger långt från större marknader, men samtidigt har stora tillgångar i form av biomassa, mineraler, unika besöksmål och exportintensiv industri [...] Norrbottniabanan är den enskilt viktigaste länken för att minska kapacitetsbristen i korridoren (den Botniska korridoren). Den skulle ge kraftigt förbättrade förutsättningar för både nationella och internationella transporter samt öka samspelet mellan kustens städer och närliggande orter.

(Västerbotten, 2019, s. 12)

Flera regioner lyfter även behov av gröna infrastrukturinvesteringar som viktiga ur ett klimatperspektiv för att främja hållbarhet och minskad miljöpåverkan, däribland Skåne:

Region Skåne ser investeringsbehov inom fler områden än de som föreslås i EU-kommissionens landrapport för Sverige, exempelvis grön omställning inom transportsektorn...

(Region Skåne, 2019, s. 4)

5.4 Politiskt mål 4 – Ett mer socialt Europa genom den europeiska pelaren för sociala rättigheter

I EU-kommissionens förordningsförslag för ESF+ ryms bland annat investeringar för att effektivisera arbetsmarknaderna, stärka kompetensutveckling och ett livslångt lärande i arbetskraften, förbättra matchning och integration av marginaliserade grupper.

5.4.1 Kompetensutveckling, livslångt lärande, matchning och inkludering viktigt för att stärka kompetensförsörjningen

Kompetensförsörjning lyfts genomgående fram som en av de viktigaste utmaningarna för regionerna och området uppges ofta vara starkt beroende av andra faktorer – exempelvis befolkningsutveckling, demografi och tillgänglighet i form av digital och fysisk infrastruktur. Osäkerheten kring Arbetsförmedlingens framtida uppdrag och regionala närvaro är också en fråga som lyfts i sammanhanget av flera regioner, däribland Halland och Norrbotten (se även 7.2.2).

Det finns stora likheter mellan regionernas utmaningar och prioriteringar inom området och samtliga 21 regioner prioriterar de särskilda målen om kompetensutveckling och livslångt lärande samt ökad sysselsättning bland långtidsarbetslösa och personer utanför arbetskraften, däribland Stockholm.

En nyckelfråga för regionens konkurrenskraft är att det finns tillräckligt med kompetens av det slag som efterfrågas av arbetsgivare. Regionens hållbara ekonomiska tillväxt förutsätter att fler har ett arbete som motsvarar deras kvalifikationsnivå där kunskaper, färdigheter och kompetenser från hela arbetskraften tas tillvara oavsett bakgrund och härkomst, kön, ålder, funktionsvariationer och bostadsort.

(Stockholm, 2019, s. 9)

Automatisering, digitalisering och demografiska utmaningar innebär att arbetsmarknaden kommer att förändras snabbt och ofta oförutsägbart, men ställer också nya krav på individens behov av kunskap, kompetensutveckling och möjligheter till livslångt lärande. Flera regioner, däribland Västerbotten anger behov av att utveckla system som är mer flexibla och som kan möjliggöra omskolning och vidareutbildning (se även 4.3.3).

Gemensamt för alla 21 regioner är att det råder kompetensbrist inom delar av arbetsmarknaden samtidigt som arbetslösheten är hög bland exempelvis utrikes födda eller personer som endast har förgymnasial utbildning. Regioner med relativt stor tillverkningsindustri (exempelvis Gävleborg, Kronoberg och Kalmar) uppger att strukturomvandling och teknisk utveckling medför krav på omställning av arbetskraften och ändrade förutsättningar på arbetsmarknaden.

Kvinnor och mäns traditionella utbildningsval och en könssegregerad arbetsmarknad lyfts fram som ett hinder för kompetensförsörjning i flera regioner (däribland Skåne, Jönköping, Västra Götaland och Västmanland) inte sällan kopplad till bristande arbetsmiljö eller ohälsotal som är särskilt hög inom kvinnodominerade branscher som vård- och omsorgsområdet (exempelvis Gotland).

Samtliga 21 regioner lyfter behovet att öka integrationen av nyanlända och utrikes födda på arbetsmarknaden. I flera glest befolkade regioner (däribland Norrbotten) ses invandringen som en resurs och möjlighet att möta demografiska utmaningar och kompetensförsörjning.

Utrikesfödda och nyanlända innebär möjligheter för länet och bidrar till att lösa de stora utmaningarna med kompetensförsörjning. Utrikes föddas position på arbetsmarknaden måste stärkas och de måste snabbare etableras i samhället. Alla aktörer i Norrbotten måste samverka för en positiv utveckling med anpassade

utbildningar, snabbspår till bristyrken och en väl fungerande integration.

(Norrbotten, 2019, s. 19)

5.4.2 Behov av ökad regional anpassning och strategisk användning av Europeiska socialfonden

Behov och utformning av specifika insatser för att möta utmaningarna ser emellertid olika ut och regionerna efterfrågar här en regionalisering av arbetsmarknadspolitiken samt ett utökat regionalt mandat i kompetensförsörjningsfrågorna. Europeiska socialfonden lyfts fram som ett mycket viktigt verktyg för kompetensutveckling, livslångt lärande och möjlighet stärka arbetslösa och få fler i arbete samtidigt som flera regioner uttrycker en önskan om en mer strategisk och långsiktig inriktning och användning av Socialfonden. Samtliga 21 regioner anger här att kompetensförsörjning och kompetensutveckling i företagen är viktigt för att stärka näringslivets konkurrenskraft, däribland Skåne:

Det bör finnas en högre flexibilitet och möjlighet att använda socialfonden för att stärka spetskompetens och rusta regionen för framtiden inom Skånes utpekade styrkeområden.

(Skåne, 2019, s. 5)

Tolv regioner anger behov av regionala socialfundsprogram eller att den regionala anpassningen av Socialfonden behöver öka, här uttryckt av Gävleborg:⁷⁶

För att säkerställa att Socialfundsprogrammet möter relevanta utmaningar behöver vi regioner involveras i programskrivningen i större utsträckning än vad som var fallet då det nuvarande Socialfundsprogrammet skrevs. För att genomförandet av arbetsmarknadspolitiska insatser ska stärkas och för att synergier ska uppnås i tillväxt- och kompetensförsörjningsarbetet, bör Socialfonden och Regionala utvecklingsfonden främst genomföras via regionala program. Detta skulle ge förutsättningar för en ökad samverkan på lokal och regional nivå, möjliggöra att insatser anpassas efter lokala och regionala förutsättningar, och leda till bättre matchning mellan utbud av utbildningar och behov av kompetens på arbetsmarknaden.

(Gävleborg, 2019, s. 18)

⁷⁶ Skåne, Jönköping, Västra Götaland, Örebro, Östergötland, Västmanland, Uppsala, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Norrbotten

Flera regioner uppmärksammar behovet av en ökad samordning mellan Socialfonden och Regionalfonden för att möjliggöra ett helhetsperspektiv, synergier mellan områden och några regioner uttrycker önskemål om en gemensam förvaltande myndighet som anses öka möjligheterna till bland annat flerfondsfinansierade projekt:

Inför den nya programperioden för EU-programmen är det viktigt att öka samverkan mellan Europiska Socialfonden (ESF) och Regionalfonden (ERUF) med målet att förbättra matchningen och kompetensomställningen i det regionala tillväxtarbetet. Hittills har samordningen mellan ESF och ERUF varit bristfällig. En möjlighet att få finansiering till och bedriva projekt som både har kompetens- och innovationsfrämjande inslag efterlyses då det skulle möjliggöra sammanhållna projekt med fokus på omställning och ökad konkurrenskraft.

(Västra Götalandsregionen, 2019, s. 17)

5.5 Politiskt mål 5 – Ett Europa närmare medborgarna genom hållbar och integrerad utveckling av stads-, landsbygds- och kustområden och lokala initiativ

I EU-kommissionens förordningsförslag ryms investeringar dels för en integrerad hållbar utveckling i städer, dels för en integrerad utveckling på landsbygderna, exempelvis genom lokalt ledd utveckling.

5.5.1 Regionerna efterfrågar ökad integrering mellan stad och land

14 regioner lyfter behovet av ett territoriellt helhetsperspektiv i synen på stads- och landsbygdsutveckling.⁷⁷ Uppdelningen av regional tillväxtpolitik och landsbygds politik anses försvaga territoriell sammanhållning då insatser riskerar bli fragmenterade (se även 7.1.3).

18 regioner anger behov av stadsutvecklingsinsatser⁷⁸ och flera regioner, däribland Gävleborg och Östergötland, anser att fler kommuner än idag, inte enbart storstäder, bör kunna arbeta med hållbar stadsutveckling inom Regionalfonden.

Region Östergötland anser att det är positivt att stadsutveckling lyfts fram i förslaget till ERUF-förordning och att medel till denna insats öronmärks. I

⁷⁷ Skåne, Blekinge, Jönköping, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Örebro, Östergötland, Västmanland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västernorrland, Norrbotten.

⁷⁸ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Gävleborg, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Östergötland, Örebro, Uppsala, Sörmland, Gotland, Västmanland, Halland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Jönköping, Värmland.

nuvarande programperiod har enbart Stockholm, Göteborg och Malmö fått ta del av medlen och Region Östergötland vill därför framhålla vikten av att kommuner, oavsett storlek, inom alla regioner får möjlighet att ta del av medlen i kommande programperiod. Enligt förslaget ska insatser riktade till stadsutveckling som kombineras med insatser till landsbygdsutveckling uppmuntras vilket också är positivt och ett steg i rätt riktning mot ett geografiskt helhetsperspektiv.

(Östergötland, 2019, s. 13)

14 regioner lyfter lokalt ledd utveckling och utvecklingsinsatser på landsbygderna som viktiga men även här efterfrågas ofta ett integrerat perspektiv⁷⁹; flera ser med oro på att landsbygdsutvecklingen återfinns inom EU:s jordbrukspolitik och flera ser även behov av ett ökat mandat för regionerna i landsbygdsutvecklingen (se även 7.1).

Region Dalarna anser att det är beklagligt att denna fond i den nya sammanhållningspolitiken inte föreslås vara en del av det gemensamma regelverket, eftersom vi anser att landsbygdsutveckling är en primär del av den regionala utvecklingen. (...) Region Dalarna anser att regionerna skulle kunna ta ett ökat ansvar för LEADER-programmet, förutsatt att det ges mandat och förutsättningar att påverka dess utformning samt möjlighet att ge relevant stöd i genomförandet. De utmaningar som idag finns kring LEADER kan på många sätt lösas genom ett tydligare regionalt och lokalt ägande.

(Dalarna, 2019, s. 26)

5.6 Avslutande kommentarer och reflektioner

Tillväxtverkets uppfattning är att regionerna efterfrågar helhetsperspektiv, territoriell anpassning, flexibilitet och långsiktighet inom sammanhållningspolitiken. Alla 21 regioner utgår från sina regionala utvecklingsstrategier och har ett brett utvecklingsperspektiv och en holistisk syn på regional utveckling och landsbygdsutveckling

⁷⁹ Norrbotten, Västernorrland, Jämtland Härjedalen, Östergötland, Uppsala, Sörmland, Gotland, Västmanland, Halland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Jönköping, Dalarna.

där samband och ömsesidiga beroenden mellan stad och land lyfts fram. Detta märks exempelvis genom att 14 regioner⁸⁰ efterfrågar en ökad territoriell anpassning och en stärkt samordning av Regionalfonden, Socialfonden och de delar i landsbygdsprogrammet som handlar om landsbygdsutveckling.

Tillväxtverket anser vidare att regionernas redovisningar är förhållandevis breda och 19 av 21 regioner⁸¹ anger behov och prioriteringar inom samtliga fem politiska mål i förordningsförslaget. Tillväxtverkets bedömer att det finns stora likheter mellan regionerna. Det är snarare de inomregionala skillnaderna som förefaller vara större än skillnaderna mellan olika regioner. Tillväxtverkets uppfattning är att det även finns likheter mellan inriktningen på regionernas analyser och prioriteringar och nuvarande inriktning i de operativa regionalfondsprogrammen i de åtta programområdena. Detta mönster förstärks också genom att flera regioner, exempelvis Jämtland Härjedalen, uttrycker behov av flexibilitet och långsiktighet gällande investeringar inom sammanhållningspolitiken.

Utöver utmaningar och prioriteringar för flera regioner fram synpunkter på genomförandet av sammanhållningspolitiken. Ett par regioner, däribland Östergötland och Värmland, reser frågetecken kring strukturfondspartnerskapens roll, sammansättning och relation till regionalt utvecklingsansvariga aktörer. Även förslaget om ökade krav på medfinansiering av fonderna lyfts som ett problem av flera regioner, däribland Skåne, Dalarna, Värmland och Västernorrland, som efterfrågar kompensation i form av höjda anslag och ökad nationell medfinansiering (se även 7.1.2). Örebro efterfrågar här tydliga uppdrag till berörda nationella sektorsmyndigheter om fördjupat samarbete med regionerna inom prioriterade områden.

Tillväxtverkets samlade bedömning av regionernas redovisningar är att sammanhållningspolitiken 2021–2027 bör möjliggöra investeringar inom politiskt mål 1, 3 och 4. Regionalfonden bör stödja innovation, företagande, digitalisering samt kompetensutveckling inom politiskt mål 1. Det råder viss oklarhet kring specifika behov av investeringar inom miljöområdet och politiskt mål 2, men Tillväxtverkets uppfattning är att en hållbarhetsdriven utveckling inom politiskt mål 1 samt politiskt mål 3, avgränsat till hållbara transporter, rymmer nödvändiga investeringar inom miljö- energi- och

⁸⁰ Skåne, Blekinge, Jönköping, Kalmar, Gotland, Västra Götaland, Örebro, Östergötland, Västmanland, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västernorrland, Norrbotten.

⁸¹ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Stockholm, Östergötland, Örebro, Uppsala, Sörmland, Västra Götaland, Skåne, Blekinge, Jönköping, Gotland, Halland, Västmanland.

klimatområdet och skapar förutsättningar för synergier med nationell politik.

Tillväxtverket konstaterar också att det finns stora utmaningar inom infrastruktur och kompetensförsörjning i hela landet och att insatser behöver anpassas till regionala behov. Sammantaget anser Tillväxtverket att sammanhållningspolitiken bör underlätta en mer integrerad utveckling i städer och på landsbygderna samt i ökad utsträckning eftersträva synergier mellan fonder och nationell politik för att stärka resultat och även öka medfinansieringsmöjligheter.

Sammanfattningsvis...

Framtida sammanhållningspolitiken:

- Sammanhållningspolitiken, ett viktigt verktyg för att hantera utmaningarna
- Investeringar bör fokusera på politiskt mål 1, 3 och 4
- Behov av regional anpassning och flexibilitet
- Det fordras synergier med nationell politik för styrning, resultat och medfinansiering

6 Gränsöverskridande samarbete

Regionerna ombeds i redovisningen att redogöra för *gränsöverskridande samarbete, över såväl läns- som nationsgräns*, inom prioriteringarna. I detta kapitel sammanfattas vad regionerna rapporterat.

I princip samtliga regioner skriver att det är en nödvändighet med gränsöverskridande samarbete. Dock skiljer det sig hur frågan rapporterats där några preciserar konkret vilka områden och prioriteringar man behöver samarbete kring och med vem, medan andra i mer generella ordalag skriver att samarbete är betydelsefullt. Det är ingen region som i sin rapportering uttrycker att gränsöverskridande samarbete inte är viktigt. Flera är tvärtom positiva till utökade möjligheter till gränsöverskridande samarbete, både över läns- och nationsgränser.⁸²

I rapporteringen beskrivs arbetet som har gjorts och som pågår nu, snarare än prioriteringar framåt. Detta beror säkerligen till stor del på hur frågan har ställts; att regionerna ska redogöra för samarbeten utifrån sina prioriteringar, snarare än hur de vill att det ska se ut.

Men rapporterna ger ändå en viktig inblick i hur samverkan sker inom det regionala tillväxtarbetet. Att regionen har valt att samverka med just dessa aktörer kring just dessa frågor är i sig en prioritering av arbetet.

Det vanligaste sättet att samverka är deltagande i någon form av samverkansplattform eller nätverk, samt deltagande i projekt. Nätverk lyfts som viktiga för att diskutera sakfrågor, men också för lobbyingsverksamhet och kunskapsutbyte. Regionernas gränsöverskridande nätverk tas upp i rapporten *Regionalt Tillväxtarbete 2018* och överensstämmer med vad som skrivits i denna rapportering.⁸³

6.1 Samarbete över länsgränserna

Alla regioner samarbetar med andra regioner. Samverkan sker såväl med angränsande län, som andra län och aktörer som har liknande behov, utmaningar och prioriteringar. Övervägande delen av samverkan sker dock med grannlän.

⁸² Värmland, Gävleborg, Västra Götaland för att ge några exempel.

⁸³ Regionalt tillväxtarbete 2018, Tillväxtverket, Å 2018 – 144:27, kapitel 3.5.

6.1.1 Prioriteringar och samarbetsområden

Samarbete med andra inom Sverige sker särskilt kring regionernas prioriteringar som berör infrastruktur, transport, pendlingsmöjligheter och arbetsmarknad. Samtliga regioner tar upp detta på något sätt i sina rapporter. Några exempel:

- Norrbottens har speciella utmaningar som ett glesbefolkat område i norra Europa. Det geografiska läget gör det extra viktigt att kunna kommunicera med andra marknader för att bli attraktivt för studenter, besökare och företag. Norrbotten lyfter också att samverkan är mycket viktigt för att hantera utmaningen med kompetensförsörjning. Framför allt samverkar de med Västerbotten, men även Västernorrland och Jämtland då många av inlandskommunerna delar samma utmaningar. Frågorna bedrivs till stor del inom projekt i Socialfonden.
- Kronoberg beskriver att ett sätt att möta den obalanserade utvecklingen inom länet är att främja större arbetsmarknadsregioner. Goda kommunikationsmöjligheter, både inom eller utom regionen, kan hjälpa de mindre kommunerna.
- Halland ser ett stort och växande behov av att knytas närmare både Göteborgs och västra Skånes arbetsmarknader. Här ser de en inomregional skillnad, där södra Halland har svagare koppling till dessa båda arbetsmarknader än den norra delen av regionen.
- Stockholm skriver att väl integrerade arbets- utbildnings- och bostadsmarknader i ett storregionalt perspektiv ger större underlag för ett varierat och starkt näringsliv. Det ger en större mångfald av kvaliteter som är viktiga för val av bostadsort samt val av etableringsort för verksamheter.
- Gotland har speciella förutsättningar som ö-region där de är en egen arbetsmarknadsregion och daglig pendling i dagsläget i någon större omfattning inte är möjlig. Samtidigt beskrivs att samverkan med andra regioner sker bland annat inom områdena arbetsmarknad och infrastruktur, då näringsliv och besöksnäringen är beroende av välfungerade sådana.

Samverkan kring andra prioriteringar tas också upp, men här spretar det lite mer mellan svaren. Västra Götaland nämner täta kontakter mellan de tre storstadsregionerna i frågor kring Life science och att de tillsammans med Skåne och Västerbotten genomför en exportsatsning för kulturella och kreativa näringar. Värmland lyfter att de har arbetat med Gävleborg och Dalarna för att stärka kopplingen mellan regionernas tre enskilda smart specialiseringsstrategier.

Regionernas prioriteringarnas i relation till målen inom sammanshållningspolitiken 2021–2027 beskrivs i kapitel 5.

6.1.2 Geografier och funktionell samverkan

Samarbeten över länsgräns är ofta kopplade till programgeografierna för strukturfonderna, det vill säga NUTS II-områden. Detta tyder på att programgeografierna är styrande för vem samarbetet sker med, även om detta kanske egentligen inte är det mest funktionella utifrån frågan som ska lösas. Arbetet inom strukturfondspartnerskapen lyfts som betydelsefullt för samverkan, då detta bildar en plattform för att diskutera frågor som är viktiga för utvecklingen i regionen.⁸⁴

Många regioner förordar att programgeografierna behålls, bland annat med utgångspunkt i att det där finns ett inarbetat arbetssätt för samverkan. Vikten av att behålla samma geografier för fortsatt storregional samverkan i funktionella regioner lyfts. Gotland är den enda regionen som däremot till viss del ifrågasätter nuvarande programgeografi. De ifrågasätter kopplingen till Småland inom programområdet Småland och Öarna, då de upplever en brist på funktionellt samband.

Samtidigt lyfter många att funktionell samverkan inte har några geografiska gränser. *”Länsgränsen ska aldrig bli ett hinder för att genomföra rätt satsningar med de bäst lämpade samverkansaktörerna oavsett geografi”*, som Västernorrland uttrycker det.⁸⁵

Såpmi är ett tydligt exempel på ett område som varken begränsas av länsgränser eller nationsgränser utan som binds samman av gemensam kultur, språk och näringar.

Storregionalt perspektiv – exemplet ÖMS

Utifrån samverkansaspekten nämns att man ibland behöver tänka storregionalt kring utvecklingsfrågor. Ett exempel på detta är ÖMS-samarbetet där man gått så långt att en gemensam analys med strategisk inriktning tagits fram: ÖMS 2050.⁸⁶ ÖMS-samarbetet skiljer sig från andra nätverk då man här faktiskt har gjort strategiska ställningstagande tillsammans.

⁸⁴ Exempelvis Kalmar och Norrbotten tar upp detta.

⁸⁵ Västernorrland, 2019, s. 11.

⁸⁶ *ÖMS 2050 – samverkan kring planering i östra Mellansverige, Rapport 2018:1, SLL.*

Vilka regioner som ingår i ÖMS-samarbetet varierar något beroende på vilket område samarbetet sker inom. Grunden är regionerna i programgeografin för Östra Mellansverige: Sörmland, Uppsala, Västmanland, Örebro och Östergötland. Utöver dessa deltar oftast Stockholm och ibland också Gävleborg eller Gotland.

Östergötland beskriver det som att: *"Denna geografi fungerar som en gemensam marknad för arbete, utbildning och bostäder som ger en mångfald av möjligheter. Det ger ett underlag för ett varierat och starkt näringsliv och ett rikt kulturliv."*⁸⁷ Man menar också att det finns ett utvecklat och välfungerande samarbete och att den förvaltningsmässiga indelningen stödjer den funktionella geografin. Östergötland anser att en annan indelning skulle försvåra detta viktiga storregionala samarbetet.

Regionerna i ÖMS-samarbetet lyfter att man måste beakta ett storregionalt perspektiv i den nya nationella strategin för regional tillväxt. Allt fler samhällsfrågor är i behov av att kunna hanteras i en större geografi.

6.2 Samarbete över nationsgränser

Samarbete över nationsgränser genomförs, förutom inom nätverk, framför allt i projektform. Det är främst samarbete inom EU som tas upp i rapporterna, men ett fåtal lyfter även betydelsen för regionerna att skapa goda relationer med Asien, Afrika och Sydamerika.

EU och specifikt Interreg-programmen är den huvudsakliga finansieringskällan som tas upp. Därför läggs särskilt fokus på dessa program i avsnittet.

Det som redovisas utgår från hur det ser ut i dagsläget och är oftast snarare en beskrivning av pågående arbetet än en prioritering framåt. Extra tydligt blir det för Interreg, där flera regioner redogör för vilka program de deltar i men utan att ta ställning till hur de önskar att framtiden ska se ut.

Även de regioner som inte är så aktiva gällande gränsöverskridande samarbete instämmer i kören att detta är viktigt för tillväxt och utveckling. Att de ändå inte jobbar med dessa frågor beskrivs oftast som en resursfråga, att internationellt samarbete hamnar längre ner på prioriteringslistan och att vissa organisationer inte har "mäktat" med.

6.2.1 Prioriteringar för samarbete över nationsgräns

Några regioner kopplar samarbete över nationsgräns mot sina prioriteringar, andra mot de fem politiska målen inom sammanhållningspolitiken (se kapitel 5) och vissa gör ingen koppling

⁸⁷ Östergötland, 2019, s. 4.

alls. Tillväxtverket kan därför inte dra några entydiga slutsatser kring prioriteringarna, utan tar upp några exempel.

Precis som för samarbete över länsgräns så är det vanligast förekommande med behov av samarbete över nationsgränser gällande infrastruktur, transport och arbetsmarknadsfrågor.

Detta sammanfattas bra av Skåne som efterfrågar ett gränsöverskridande helhetsperspektiv, där planering på nationell nivå sträcker sig över nationsgränser. Både för infrastruktur, men även lagstiftning kring arbetsmarknad och socialförsäkring.

Det är ofta gränsregionerna som är tydligast i att rapportera inte bara att man behöver nationsöverskridande samarbete, utan även kring vad och hur.

- Skåne skriver att Öresundsintegrationen är avgörande för regionen. Här finns Nordens största gemensamma arbetsmarknad. Även närheten till Hamburg där det finns två forskningsanläggningar som fungerar som viktigt komplement till ESS och MAX IV ger möjligheter till ökad samverkan inom forskning och innovation.
- Norrbotten med gräns mot både Finland och Norge ser behov av utveckling av olika former av gemensamt offentligt serviceutbud för att skapa hög livskvalité i attraktiva livsmiljöer. De lyfter också samernas unika kulturarv, där gränsöverskridande samarbete kring språk, kultur, näring och handelsrutiner är en naturlig och nödvändig del.
- Jämtland Härjedalen skriver om samarbete med det norska fylket Trøndelag med insatser kring grön infrastruktur och lokal livsmedelsproduktion. Samarbetet med Trøndelag är betydelsefullt för deras tillväxtarbete och utveckling av samarbetet är en framtida prioritering.

EU:s strategi för Östersjöregionen tas upp som ett ramverk och stöd för att prioritera insatser över nationsgränser. Strategin påverkar vem man samverkar med och inom vilka områden.

- Stockholm skriver att i genomförandet av Östersjöstrategin kommer de regionala prioriteringarna att vara ledande vad gäller gränsöverskridande samarbete med andra aktörer.
- Gotland tar upp att det är viktigt att involvera regionerna i pågående revidering av Östersjöstrategins handlingsplan för att kunna vara delaktiga i genomförandet av den territoriella agendan.
- Östergötland har särskilt fokus på Östersjöområdet och arbetar aktivt med att uppfylla strategins mål genom samverkan.

- För Blekinge är Östersjösamarbete en profilfråga. De arbetar aktivt med att genomföra strategin, främst inom områdena maritimt samarbete, besöksnäring, kultur och transport. En väl förankrad och utvecklad Östersjöstrategi är viktig för att stödja samarbetet i Östersjöregionen.

6.2.2 Interreg och programgeografier

Som nämndes inledningsvis redogör de flesta regioner för vilka program de deltar i, men utan att ta ställning till hur de önskar att framtiden ska se ut. Några frågor uppstår därför: Inom vilka geografier och kring vilka frågor vill de samarbeta? Vilka program prioriterar de att fortsätta i?

Det är oklart om det betyder att en region vill att ett program ska fortsätta för att medverka i det nämns. På liknande sätt betyder det antagligen inte att de program som inte omnämns ses som oviktiga. Det kan också ha betydelse vilka aktörer som frekvent deltar i programmet för hur och om det beskrivs (är det regionen själva eller är det andra aktörer som deltar).

Det är ingen som tydligt prioriterar bort något program. Även de regioner som i dagsläget inte alls är speciellt aktiva tycker att gränsöverskridande samarbete ska prioriteras. Vad regionernas skrivit sammanfattas kortfattat i en tabell i bilaga 4.

Interreg delas in i tre olika typer av program. Totalt sett deltar Sverige i 13 Interreg-program.

Gränsregionala program

I de gränsregionala samarbetsprogrammen sker samarbetet mellan regioner som fysiskt gränsar till varandra. Samtliga regioner i Sverige förutom Jönköping omfattas av ett gränsregionalt program.⁸⁸

De flesta regioner tar upp sitt deltagande i dessa program och det förefaller som vanligast att det samarbetas även över nationsgränser framför allt med sina närmsta grannar. Värmland lyfter exempelvis att deltagande inom Sverige-Norge programmet är prioriterat, då samarbete med Norge är viktigt för Värmlands utveckling gällande handel, export och arbetskraftens rörlighet. Halland tar upp att det bör

⁸⁸ Sverige deltar i 6 gränsregionala program: Öresund- Kattegat-Skagerrak, Sverige- Norge, Botnia- Atlantica, Nord, Central Baltic och South Baltic.

finnas en programgeografi som möjliggör strategiska projekt med koppling till STRING-samarbetet.⁸⁹

Det program som sticker ut är Central Baltic där fem av åtta regioner som ingår i programmet inte alls nämner programmet i sin rapportering.⁹⁰ Övriga gränsregionala program nämns av majoriteten av deltagande regioner.

Kronoberg är den enda regionen som har tänkt utanför nuvarande programgeografi. De uttrycker ett önskemål om att ingå i geografin för ÖKS-programmet.

Utifrån att det i förordningsförslaget som kom i maj 2018 gjordes skillnad på samarbete över land- och havsgräns betonar flera av kustregionerna att det är viktigt med fortsatta möjligheter till samarbete över havsgränser inom de gränsregionala programmen.⁹¹

Transnationella program

I de transnationella programmen sker samarbetet i större angränsande regioner.⁹² Östersjöprogrammet täcker in hela Sverige. Utifrån detta är det förhållandevis få som nämner programmet specifikt.⁹³ Dock är det flera som nämner Östersjöregionen i sig som en viktig geografi för samarbete. Även genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen har betydelse för prioriteringar kring samverkan och belyser vikten av just denna makroregion. Detta kan tolkas som att det är viktigt att kunna samarbeta inom hela regionen, även om själva programmet inte alltid uttryckligen nämns.

Kronoberg tar upp att det är utmanande förutsättningar i de transnationella programmen. De hänvisar till utvärderingar (dock ej specifikt vilka) som visar att lokala och regionala offentliga aktörers medverkan i programmen minskat och att det behöver göras något för

⁸⁹ <http://stringnetwork.se/>

⁹⁰ Gävleborg, Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro nämner det inte alls. Södermanland skriver endast att de sitter i styrkommittén.

⁹¹ Exempelvis Gotland, Blekinge, Västra Götaland.

⁹² Sverige deltar i 3 transnationella program: Östersjöprogrammet, Nordsjöprogrammet samt Norra Periferin och Arktis.

⁹³ Skåne, Blekinge, Kronoberg, Östergötland, Dalarna, Värmland, Västerbotten.

att stimulera deras deltagande i framtiden, exempelvis inför Contact Points. Även Skåne efterfrågar formella regionala kontaktpunkter.

Norra Periferin och Arktis nämns endast av Västernorrland⁹⁴ och Nordsjöprogrammet omnämns av Värmland, Västra Götaland och Skåne.⁹⁵

Interregionala program

De interregionala samarbetsprogrammen omfattar hela EU och därmed hela Sverige.⁹⁶ Av de interregionala programmen nämns URBACT och Espon inte av någon region i rapporten. Blekinge, Östergötland och Dalarna nämner Interreg Europe kortfattat. Östergötland anser inte att programmet fungerat ändamålsenligt för svenska regioner, då det främst riktar sig till regionala myndigheter med ägarskap för strukturfondsprogrammen.

Varför dessa program knappt omnämns kan vi endast spekulera i. Men det förefaller som att regionerna lagt visst fokus på att kommentera det nya finansieringsverktyget *interregionala innovationsinvesteringar* (eller komponent 5) istället.

6.2.3 Interregionala innovationsinvesteringar (komponent 5)

Smart specialisering (se även 4.1 och 5.1) anges ofta som utgångspunkt för internationell samverkan kring regionernas prioriteringar. Regionerna är allmänt positiva till fokusering på smart specialisering inom framtida sammanhållningspolitiken. Smart specialisering verkar ses som en europeisk fråga där man vill samverka med dem som är lika, oavsett geografisk begränsning.

Ungefär hälften av regionerna lyfter det nya instrument för interregionala innovationsinvesteringar som kallas Komponent 5.⁹⁷ Regionerna är positiva till en finansieringsmöjlighet som kan kopplas till partnerskapen inom smart specialisering (framför allt S3

⁹⁴ Nämns inte av Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen som också ingår i programmet.

⁹⁵ Nämns inte av Halland, Kronoberg som också ingår i programmet.

⁹⁶ Sverige deltar i 3 interregionala program: URBACT, Espon och Interreg Europe.

⁹⁷ Gävleborg, Värmland, Dalarna, Västmanland, Örebro, Uppsala, Östergötland, Västerbotten, Norrbotten, Skåne.

plattformarna) och där deltagande av regioner från hela Europa är möjligt, utan geografisk begränsning.

6.2.4 Horisont Europa

EU:s ramprogram för forskning och innovation (Horisont Europa) nämns återkommande i rapporterna,⁹⁸ ofta i samband med att man tar upp frågan om synergier mellan olika program. Gävleborg menar att smart specialisering skapar möjligheter mellan EU:s sektorprogram och ESI-fonderna. Inom ESI-fonderna stärks innovationskapaciteten vilket förbättrar regionernas förutsättningar att delta ibland annat Horisont.

6.3 Avslutande kommentarer och reflektioner

Vikten av samverkan betonas på olika sätt i nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft, både samverkan över gränser och mellan styrnivåer. Internationellt samarbete är en av fyra prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet fram till och med 2020 och beskrivs i strategin som en förutsättning för att kunna möta olika samhällsutmaningar för Sverige och dess regioner. Det är dessutom ett verktyg för att kunna genomföra övriga prioriteringar i strategin. Att denna prioritering fortfarande är aktuell framgår av regionernas rapporteringar som lyfter samverkan som viktigt. Även samverkan över länsgränser beskrivs som en förutsättning för att bedriva det regionala tillväxtarbetet.

Utifrån redovisningarna om samverkan tolkar Tillväxtverket det som att de flesta regioner vill behålla nuvarande programgeografier för de regionala strukturfondsprogrammen. Bland annat med utgångspunkt i att det finns ett inarbetat arbetssätt för samverkan där. Samtidigt framgår att mycket samverkan sker utanför programgeografien och flera regioner lyfter betydelsen av att underlätta för samverkan mellan programgeografier, både nationellt och internationellt. Utifrån dessa inspel från regionerna anser Tillväxtverket att det är viktigt att både EU-finansiering och nationell finansiering har ett regelverk som ger möjlighet att rigga och genomföra projekt över läns- och nationsgränser inom alla områden.

Frekvent återkommande är att regionerna efterfrågar flexibilitet för att kunna utforma programmen utifrån regionala och lokala behov samt för att kunna anpassa till oförutsedda händelser.

Övervägande delen av samverkan inom Sverige sker med angränsande regioner. Över nationsgränser nämns även här oftast samarbete med närliggande grannar. För Interreg blir det tydligt då det framför allt är de gränsregionala programmen som lyfts i sammanhanget, medan de

⁹⁸ Gävleborg, Värmland, Dalarna, Västmanland, Örebro, Sörmland, Västernorrland, Norrbotten, Skåne, Blekinge.

transnationella eller interregionala programmen nämns mindre frekvent.

Eftersom frågan i erbjudandet till regionerna ställdes som att de skulle "redogöra för gränsöverskridande samarbete" så har få regioner prioriterat bland de program som de i dagsläget ingår i. De har snarare beskrivit pågående arbete. Det är oklart hur vi ska tolka att program omnämns eller inte och om detta kan ses som en värdering. Vi vet att EU-medlen till strukturfonderna kommer att minska och att prioriteringar därmed krävs. För Interreg-programmen behövs därför en fortsatt diskussion med regionerna utifrån en skarpare frågeställning om geografier för program i kommande programperiod.

Det är något spretigt när det gäller beskrivning av inom vilka prioriteringar som regionernas samarbetar. Inom Sverige förefaller samarbete främst ske inom infrastruktur, transport, pendlingsmöjligheter och arbetsmarknad. Över nationsgränser är de två största områden som nämns av flertalet infrastruktur och smart specialisering. Infrastruktur och transport är tydliga exempel på när de måste samverka, då behovet inte tar slut vid länsgräns eller landgräns. För smart specialisering handlar det däremot om att samarbeta med dem som har liknande förutsättningar, snarare än de som finns geografiskt nära.

Många regioner förefaller positiva till den nya finansieringsmöjligheten för Interregionala innovationsinvesteringar (Komponent 5) och möjligheten att samarbeta med andra regioner i Europa inom ramen för smart specialisering. Dock är den budget som finns för Komponent 5 ganska begränsad och det är möjligt att regionerna ställer för mycket hopp till att denna finansiering ska kunna användas i bred bemärkelse. Sett till budgetens storlek, blir det uppenbart att detta instrument inte kommer kunna finansiera samtliga regioner i Europa. Det förefaller finnas ett behov av förtydligande kring vad Komponent 5 kommer innebära för möjligheter, då det finns en del oklarheter.

Kompetensförsörjning är en av de största samhällsutmaningarna och en förutsättning för hållbar utveckling. I rapporterna framgår att mycket görs inom Socialfonden och att regionerna där ser behov av att enkelt kunna samverka med andra regioner inom Sverige för att hantera kompetensförsörjningsfrågan.

Regionerna nämner ett antal utmaningar som visserligen finns med i nuvarande nationella strategin för hållbar regional tillväxt, men som lyfts särskilt tydligt av regionerna. Dessa beskrivs i avsnitt 3.1. För en del av dessa utmaningar nämns inte så mycket kring samverkan, trots att detta är frågor som med fördel kan lösas gemensamt. Exempelvis för el- och vattenförsörjning samt frågor kopplade till ohälsa bör regionerna tydligt ha med sig samverkansaspekten för att hantera frågorna effektivt.

Parallellt med processen att ta fram en ny nationell strategi och förhandlingarna kring kommande sammanhållningspolitik så pågår även en revidering av handlingsplanen för EU:s strategi för Östersjöregionen. Det är viktigt att ta hänsyn även till detta arbete så att det finns synergier mellan olika strategier, regelverk och finansieringsmöjligheter.

Sammanfattningsvis...

Gränsöverskridande samverkan:

- Samarbete är en grundläggande del i att bedriva regionalt utvecklingsarbete
- Samverkan sker främst med närliggande regioner/länder
- Samverkan över länsgränser styrs både av programgeografier och av funktionella samband
- Få regioner gör en prioritering inför framtiden utan beskriver snarare nuläget
- För Interreg- programmen krävs en fortsatt dialog kring geografier och inriktning på programmen

7 Styrning och samverkan

Regionerna har i sina redovisningar lämnat inspel som rör både styrning och samverkan. Frågorna kring styrning ingick inte i erbjudandet till regionerna, men i samband med den dag om villkorsbeslut som Näringsdepartementet genomförde i november 2018 uppmanades regionerna att komma med inspel även rörande dessa frågor. Till följd av detta har en majoritet av regionerna redovisat synpunkter gällande styrning och ändrade förutsättningar för det regionala tillväxtarbetet, inklusive ansvarsfrågor som exempelvis landsbygdspolitiken. Samverkan med myndigheter ingick däremot som frågeställning i erbjudandet till regionerna och redovisas även nedan. Dessa två områden är ofta integrerade och nära sammankopplade i redovisningarna.

7.1 Nya förutsättningar för det regionala utvecklingsansvaret

Från och med 2019 omfattar det regionala utvecklingsansvaret samtliga landsting och hela Sverige är indelat i en regional nivå med lagstadgat utvecklingsansvar. Samtidigt har mycket förändrats sedan riksdagen 2003 röstade igenom den proposition som utgör grunden för det nuvarande regionala uppdraget. Nästan samtliga regioner lyfter i sina redovisningar önskemål om en bred översyn av det regionala utvecklingsuppdraget när det gäller såväl omfattning som finansiering och ekonomisk styrning samt ett förtydligande av uppdraget i sig.

Samtidigt har Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) kommit med ett inspel till regionerna om den framtida regionala tillväxtpolitiken till följd av att samtliga län har bildat region. 10 av de 21 regionerna refererar till dessa ståndpunkter, eller delar av dessa (som tidigare nämndes i avsnitt 4.3.5).⁹⁹ Ståndpunkterna har förankrats i forumet regional kontakt bestående av de regionala utvecklingsdirektörerna.

Regionerna trycker på vikten av att den regionala utvecklingen synliggör och utgår från inomregionala skillnader och länets platsbundna och varierande specifika förutsättningar. Såväl landsbygdens glesa strukturer som stadens täta ska innefattas och hanteras som en helhet inom utvecklingsuppdraget, så att det blir ett effektivt och samordnat genomförande av den regionala tillväxtpolitiken som bygger på de regionala förutsättningarna.

Regionerna lyfter vidare ett tydligt behov av att se över den regionala tillväxtpolitiken, med hänsyn till den samhällsutveckling som under de

⁹⁹ Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Blekinge, Värmland, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Västerbotten.

senaste 16 åren har lett till nya utmaningar och andra förutsättningar för det regionala tillväxtarbetet. I det här sammanhanget nämns till exempel klimatförändringar, kompetensbrist, företagets konkurrenskraft, digital omställning och en polarisering mellan stad och land.

När nu alla regioner har lagstadgat ansvar att ta fram en regional utvecklingsstrategi, menar regionerna att denna bör vara ett styrande dokument för det samlade regionala utvecklingsarbetet i länen, oavsett vem som sedan bär det formella ansvaret.

De regioner som ställer sig bakom SKL:s inspel pekar ut tre områden med särskilt stora behov av ändrade förutsättningar och som föreslås utredas vidare i en statlig utredning av politikområdet. Det gäller arbetet med strukturfonderna, där en ökad samordning och tydligare integrering med det regionala tillväxtarbetet efterfrågas för att bidra till en mer sammanhållen utveckling i regionerna. Det gäller det regionala kompetensförsörjningsuppdraget, som tidigare nämnts föreslås skrivas in i förordningen om regionalt tillväxtarbete för att skapa långsiktiga och hållbara strukturer i länen. Här uttrycks även behov av en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement för att få en sammanhållen kompetensförsörjningspolitik för Sverige.

Det tredje utpekade området är landsbygdsutveckling. Området är idag en del av det regionala utvecklingsuppdraget (som avser hela territoriet), samtidigt som de flesta verktyg för insatser inom området ligger hos statliga myndigheter. Istället föreslår regionerna att ansvaret för landsbygdsutveckling bör integreras tydligare i det regionala utvecklingsuppdraget genom att verktygen flyttas till den regionalt utvecklingsansvarige aktören. På så sätt skapas förutsättningar för att driva en sammanhållen utvecklingspolitik som bygger på respektive plats specifika förutsättningar (se även 7.1.3).

7.1.1 Tydlighet och helhetsperspektiv i styrning, roller och ansvar

18 av 21 regioner beskriver mer generella utvecklingsbehov gällande styrningen av det regionala tillväxtarbetet och roll- och ansvarsfördelningen mellan regioner och myndigheter.¹⁰⁰ Det "regionala utvecklingsuppdraget 2.0", som flera regioner benämner det, ställer högre krav på tydlighet och helhetsperspektiv i styrning, roller och ansvar inom den regionala tillväxtpolitiken. Exempelvis vad gäller behov av ökad koordinering av sektorpolitik och/eller starkare

¹⁰⁰ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Örebro, Sörmland, Gotland, Uppsala, Västmanland, Västra Götaland, Kronoberg, Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping.

kopplingar till de regionala utvecklingsstrategierna inom olika sektorsområden.

Västernorrland skriver att givet den regionala tillväxtpolitikens tvärsektoriella karaktär samt att området täcker in allt fler områden, så är ökad koordinering och anpassning av sektorpolitik nödvändig:

Sakområden och sektorpolitik behöver regional anpassning och inte minst samverkan mellan sektorsområden. Ökat fokus på regional anpassning skulle leda till fler insatser som passar både stad och land. Från regional nivå ser vi allt för många exempel på när departement och myndigheter inte är sampratade eller inte maximerar effekterna av olika uppdrag. Effekten blir att regionerna inte bara tvingas hantera ett komplext politikområde som regional tillväxtpolitik, utan även jobba i parallella spår, där resurser inte nyttjas optimalt.

(Västernorrland, 2019, s.21–22)

Regionerna uttrycker att det regionala tillväxtarbetet och det regionala utvecklingsuppdraget förändrats, utvecklats och breddats. Ett enhetligt regionalt utvecklingsansvar skapar nya roller och förutsättningar för den regionala tillväxtpolitiken, dess genomförande och för relationen mellan nationell och regional nivå. 17 regioner redovisar att det är önskvärt att regionerna får ansvara för de utvecklingsverktyg som finns på regional nivå, inklusive verktygen för landsbygdsutveckling.¹⁰¹ Västra Götaland, Jämtland Härjedalen, Skåne och Västmanland lyfter i det här sammanhanget även Agenda 2030 som ett annat exempel på ett område som regionerna bör ansvara för på regional nivå, framför allt vad gäller samordningen av arbetet inom ramen för Agenda 2030 i regionen.

7.1.2 Långsiktig finansiering och utveckling

Flera regioner redovisar ett behov av att skapa mer långsiktiga förutsättningar för utvecklingsarbetet. Uppsala och Kronoberg redovisar att de ser behov av en översyn av tilldelningen av kompensatoriska medel mellan regionerna, framför allt 1.1 medel. De skriver att fördelningen till och mellan regionerna har legat på en relativt fast nivå trots omvärldsförändringar. Kronoberg skriver att en sådan översyn bör omfatta både fördelningen mellan regioner och fördelningen mellan regioner och Tillväxtverket. De medel som idag når regionerna via nationella utlysningar från Tillväxtverket, skulle

¹⁰¹ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland Härjedalen, Gävleborg, Dalarna, Värmland, Västmanland, Sörmland, Örebro, Gotland, Jönköping, Kalmar, Västra Götaland, Kronoberg, Blekinge, Skåne.

istället med fördel kunna fördelas direkt till regionerna som uppdrag eller erbjudanden i villkorsbesluten.

Uppsala och Kronoberg beskriver också att tilldelningen av 1.1. medel påverkar regionernas möjligheter att medfinansiera EU- projekt samt att söka internationella och gränsöverskridande projekt samt olika konkurrensutsatta medel från olika myndigheter. Kronoberg redovisar att, utöver en revidering av fördelningsnyckeln, finns det också ett behov av att utveckla anslaget i sig. En översyn och utveckling av anslaget aktualiseras ytterligare om finansieringsgraden i EU- projekt minskas till 40 procent, istället för 50 procent.

Kronoberg menar att det är viktigt att 1.1-anslaget då skulle kunna medfinansiera projekt upp till 60 procent, istället för dagen 50 procent. Kronoberg lyfter också vikten av att Tillväxtverkets nationella utlysningar inte konkurrerar med ERUF- utlysningar, eller utlysningar inom andra fonder. I det här sammanhanget lyfter de också att det är viktigt att nationella utlysningar förankras med längre framförhållning samt att utlysningsperioderna förlängs.

Dalarna beskriver att det är problematiskt att insatser på regional och lokal nivå är för kortsiktiga, både vad gäller ansökningsförfarande och genomförande. Det skapar utmaningar för att integrera sådana insatser i det långsiktiga utvecklingsarbetet. Dalarna menar också att det kan påverka kommunernas tillit till och förståelse för regionens utvecklingsarbete, om inriktning och uppdrag ändras snabbt.

Norrbotten beskriver att förslagen i översynen av kostnadsutjämning mellan landstingen bör genomföras. Det skulle skapa förutsättningar för regionen att genomföra sina uppdrag inom regional utveckling och hälso- och sjukvård.

7.1.3 Inomregionala skillnader och olika territoriella perspektiv

Regioner uttrycker att det regionala utvecklingsansvaret innebär ansvar för att utveckla hela territoriet, vilket avser såväl täta som glesa områden i länet. 17 regioner redovisar att det är önskvärt att regionerna får ansvara för verktygen för landsbygdsutveckling.¹⁰² Utöver dessa 17 redovisar Östergötland att de ser att ett funktionalitetsbegrepp, utöver hållbarhetsdimensionerna, bör genomsyra det regionala utvecklingsarbetet:

Inom ramen för funktionalitetsbegreppet bör (den nationella) strategin anlägga ett geografiskt helhetsperspektiv. Regionerna har ett territoriellt

¹⁰²Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Jämtland Härjedalen, Örebro, Sörmland, Gotland, Västmanland, Västra Götaland, Kronoberg, Skåne, Blekinge, Kalmar, Jönköping.

helhetsansvar vilket måste återspeglas i det regionala tillväxtarbetet. På så sätt integreras ett landsbygdsperspektiv i arbetet på ett neutralt sätt utan den stigmatisering som ofta blir resultatet av särskilda landsbygdsinsatser.

(Östergötland, 2019, s.2)

Framför allt lyfter de mer glesa regionerna i norra Sverige och i mellersta Sverige (Gävleborg, Dalarna och Värmland) fram landsbygdspolitiken som en självklar del av den regionala tillväxtpolitiken, då stora delar av länen utgörs av landsbygder. Här uttryckt av Region Västernorrland:

Framväxten av en landsbygdspolitik överlappar till stor del den befintliga regionala tillväxtpolitiken. Västernorrlands län består främst av landsbygder. Det finns ingen tydlig skiljelinje mellan utmaningar och prioriteringar i landsbygdsområden och 'andra delar' av länet. [...] Det statliga regionala utvecklingsansvaret innefattar att beakta inomregionala skillnader och att säkerställa att investeringar kan ge effekt i alla delar av länet. För oss inkluderar det både stad och land.

(Västernorrland, 2019, s.23)

I Tillväxtverkets rapport *Ett territoriellt perspektiv* analyseras på vilket sätt ett landsbygdsperspektiv finns med i de regionala utvecklingsstrategierna och det regionala tillväxtarbetet. I kartläggningen av de regionala utvecklingsstrategierna uttolkades fyra olika perspektiv på landsbygdsutveckling; ett funktionellt perspektiv, ett näringsperspektiv, ett hänvisningsperspektiv och ett retoriskt perspektiv.¹⁰³

Samtliga regioner har ett territoriellt perspektiv i sina redovisningar som uttrycker både storregionala och delregionala sammanhang. I de delregionala sammanhangen uttrycks olika perspektiv på landsbygder. Utifrån en översiktlig analys av de delregionala perspektiv som uttrycks i regionernas redovisade utmaningar och prioriteringar, återspeglas framför allt två av dessa perspektiv på landsbygdsutveckling – det funktionella perspektivet och näringsperspektivet. Ett perspektiv utesluter inte ett annat och i många redovisningar kan flera av perspektiven uttolkas, men de olika perspektiven framgår ibland olika starkt i de olika regionernas beskrivningar av landsbygder.

¹⁰³ *Ett territoriellt perspektiv - Landsbygderna i de regionala utvecklingsstrategierna*. Rapport 0207, Tillväxtverket, 2016.

Ett funktionellt perspektiv

Ett funktionellt perspektiv på landsbygdsutveckling handlar om att koppla samman olika delar av regionen till en fungerande helhet och att skapa funktionella samband inom regionen med syfte att nyttja regionens samlade tillväxt- och sysselsättningspotential. Perspektivet sätter olika delregionala perspektiv i ett större sammanhang och kopplar samman land och stad.

I redovisningarna uttrycks grovt kategoriserat två olika funktionella perspektiv. Det första är ett funktionellt perspektiv som sätter fokus på att olika typer av landsbygder, precis som olika typer av städer, har olika styrkor och utmaningar som kräver olika lösningar. I det här perspektivet uttrycks att det inte är landsbygderna i sig som är ett problem. Det är snarare insatser, regelverk och beslut som är utformade med staden som norm, vilket systematiskt skapar oönskade effekter i mindre täta områden. Vikt läggs alltså vid att se bortom dikotomierna stad/land och centrum/periferi och att istället se på städer och landsbygder som områden med olika behov och förutsättningar.

Det här perspektivet är relativt lätt att uttolka i några regioners redovisningar, då de mer genomgående beskriver inomregionala skillnader och relationen mellan stad och land, både i beskrivningar av utmaningar och prioriteringar och i vissa redovisningar. Bland andra Västernorrland, Dalarna, Gävleborg, Östergötland, Kalmar, Kronoberg och Skåne uttrycker huvudsakligen den här typen av funktionellt perspektiv på landsbygdsutveckling. Östergötland beskriver att de i läroprojektet Rurban region inom Reglab har dragit slutsatsen:

De förhärskande dikotomierna stad/land eller centrum/periferi eller liknande, riskerar att stigmatisera landsbygderna. Region Östergötlands ambition är att ta sig an det geografiska helhetsperspektivet utifrån att regioninvånarnas behov är relativt sätt lika, men att lösningarna för att möta behoven kan skilja sig åt, givet de olika förutsättningar som finns i tätare respektive glesare miljöer.

(Östergötland, 2019, s.5)

Dalarna skriver att den samlade utvecklingen i länet hämmas av att landsbygderna inte hanteras som övrig utvecklingspolitik. En uppdelning av stad och land tenderar att leda till att vissa platser betraktas som närande (städer) och andra som tärande (landsbygder och mindre städer), vilket är en konsekvens av ett institutionellt system snarare än en sanning. De ser att det finns ett behov av att tydliggöra kopplingar mellan stad och land i diskussioner om regional utveckling. Insatser på samtliga nivåer bör ta hänsyn till hur de påverkar utvecklingen i såväl täta som glesa miljöer.

Det finns föreställningar om att all tillväxt och kreativitet finns i storstäderna och denna syn riskerar leda till förödande konsekvenser för såväl sammanhållningen i

samhället som den lokala och regionala utvecklingen. Inte sällan är det den offentliga sektorn som är drivande i urbaniseringen... det finns en frustration över att regler och system som är utformade för täta miljöer och som i många avseenden fungerar dåligt i glesare miljöer.

(Dalarna, 2019, s. 18)

Även Västernorrland och Kronoberg lyfter vikten av att regler, insatser och beräkningsmodeller breddas och anpassas för att bättre fungera i både täta och glesa områden. Detta gäller till exempel att inkludera funktionalitet, snarare än att enbart se till samhällsekonomisk nytta i olika insatser.

Kronoberg skriver att alla platser inte har förutsättningar att växa, men att det inte innebär att de är "oattraktiva" utan att de har en sämre ekonomisk-geografisk placering. De skriver vidare att de behövs en ny begreppsarsenal för att klargöra vad som är en önskvärd utveckling på olika platser. Vidare skriver Kronoberg att befolkningstillväxt som måttstock riskerar att generera obsoleta policystrategier och att det behövs en distinktion mellan "attraktivitet som genererar tillväxtpotential" och "attraktivitet som livsplats".

Kalmar utgår från Hela Sverige ska Levas behovstrappa för samhällsutveckling för att ge en förståelse för skillnader mellan olika regioner, liksom inomregionala skillnader inom regioner.¹⁰⁴ Behovstrappan tar sin start i:

1. Grundläggande behov som infrastruktur (digital och fysisk).
2. Trygghet och tillgång till service.
3. Gemenskap i form av mötesplatser, kultur och fritid.
4. Självkänsla att påverka och känna inflytande över samhällsutveckling och
5. Självförverkligande i form av innovation, tillväxt och kreativitet.

Kalmar beskriver att delar av länet befinner sig på det översta trappsteget och har goda förutsättningar för att stimulera innovation, kreativitet och entreprenörskap. I dessa delar är de grundläggande behoven tillgodosedda och tillgängligheten hög. I andra delar av länet kämpar kommuner, befolkning och näringsliv för att tillgodose de mest grundläggande behoven av till exempel bredband, infrastruktur och service.

¹⁰⁴ <https://helasverige.se/nyheter/nyhet/visa/samhaellets-behovstrappa/>

När de grundläggande behoven inte är tillgodosedda handlar innovation och entreprenörskap om att se till att dessa behov tillgodoses och det är svårt att få tid över att självförverkliga samhället. Därför är det viktigt att den nationella och internationella regionalpolitiken ger förutsättningar för regionerna att fullt ut bedriva en differentierad tillväxtpolitik anpassad efter platsernas specifika behov.

(Kalmar, 2019)

Den andra typen av funktionellt perspektiv som uttrycks i regionernas redovisningar är ett perspektiv som utgår från städer och tätare områden som tillväxtmotorer, som landsbygderna bör kopplas till för att ta del av utvecklingen. Beskrivningarna av det här funktionella perspektivet görs framför allt genom att beskriva landsbygdernas mer problematiska utveckling, jämfört med tätare områden, samt behovet av att ge landsbygderna tillgång till de värden som produceras i tätare områden.

Landsbygderna beskrivs här ur ett mer komplementärt perspektiv till städer och tätorter, där landsbygderna erbjuder närhet till natur, andra livs- och besöksmiljöer och plats för vissa näringar. Ofta kopplas detta perspektiv till det som utmärker näringsperspektivet som beskrivs närmare nedan, där landsbygderna i synnerhet bidrar med platser där vissa särskilda näringar och värden finns. Dessa näringar beskrivs även som viktiga för att göra regionerna mer robusta vad gäller livsmedels- och energiförsörjning.

Ett näringsperspektiv

Ett näringsperspektiv på landsbygdsutveckling handlar om specifika näringars lokalisering på landsbygderna. Bland andra Västmanland, Sörmland, Uppsala, Örebro och Stockholm uttrycker i sina redovisningar att lantbruks- och livsmedelssektorn har stor betydelse för länets utveckling och skapar större möjligheter för ett ökat samspel mellan stad och landsbygd. Landsbygderna beskrivs också bidra med viktiga värden som energiförsörjning, råvaror och livsmedel samt goda förutsättningar att ställa om till en biobaserad och fossilfri ekonomi. Uppsala trycker på vikten av levande landsbygder för att skapa förutsättningar för ett robust och tryggt samhälle:

Landsbygden bidrar traditionellt med energiförsörjning, råvaror och livsmedelsförsörjning, men kan än mer bidra till innovativa lösningar på framtidens utmaningar. Utvecklingen av framtidens teknik, material och andra produkter från jord- och skogsbruk är en viktig del i att skapa en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi samt långsiktigt hållbar utveckling.

(Uppsala, 2019, s.6)

Örebro skriver att de gröna näringarna är betydelsefulla, bland annat vad gäller länets försörjning av vatten, livsmedel, energi och biobaserade produkter. Vidare beskriver Örebro att turism och besöksnäringen är viktiga näringar för landsbygdens utveckling.

Turism och besöksnäring är viktig för landsbygdens utveckling. Upplevelser och evenemang inom turism och besöksnäring ger goda förutsättningar och möjligheter till ökade intäkter för landsbygdsföretag inom besöksnäringen. Detta skapar i sin tur möjlighet för människor att hitta sysselsättning på landsbygden, att lokala matbutiker får ökade intäkter och kan hålla öppet året runt och att utbudet av aktiviteter bli större på landsbygden.

(Örebro, 2019, s. 25)

Ett sammanhållningsperspektiv

Utöver det funktionella perspektivet och näringsperspektivet, framkommer ytterligare ett perspektiv på landsbygdsutveckling i regionernas redovisningar som skulle kunna kallas för ett "sammanhållningsperspektiv". Norrbotten och Jönköping beskriver framför allt vikten av landsbygdsutveckling utifrån en sammanhållning i samhället – att utveckling i hela länet är viktigt för att länet inte ska splittras. Jönköping skriver att landsbygdspolitiken, jämte hållbarhetsfrågorna, i högre grad bör ingå i en kommande nationell strategi för regional utveckling. Vidare skriver de att:

Samtidigt som det av konkurrensskäl är av stor betydelse att satsa på de större städernas utveckling är det av sammanhållningsskäl av avgörande betydelse att hela landet får rimliga förutsättningar att leva. Ytterligare fokus behöver läggas på stad-land-perspektivet då faktorer som urbanisering, centralisering av samhällsfunktioner och nedmontering av ADSL-systemet bidrar till känslor av utanförskap och marginalisering hos många människor som bor på landsbygden.

(Jönköping, 2019, s.3)

7.2 Utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter

Samtliga regioner beskriver utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter. Majoriteten beskriver dessa under en separat rubrik. Kalmar beskriver utvecklingsbehov gällande samverkan med statliga myndigheter under en samlad rubrik integrerat med de redovisade prioriteringarna. Jönköping svarar inte på frågan under någon särskild rubrik, men vissa utvecklingsbehov gällande samverkan med statliga myndigheter går att utläsa i andra delar av redovisningen. Många av inspelerna är av bred karaktär och inte

enbart med fokus på samverkan med myndigheter, utan berör styrningsfrågor i bredare mening som också kan påverka relationen till olika myndigheter.

Strax över hälften av regionerna inleder avsnittet om utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter med en mer generell bedömning av hur samverkan med statliga myndigheter fungerar i nuläget, för att därefter beskriva olika utvecklingsbehov.¹⁰⁵ Regionerna beskriver både generella utvecklingsbehov, framför allt avseende styrning, men också mer specifika utvecklingsbehov inom särskilda områden. Några regioner nämner samverkansbehov med specifika myndigheter, se vidare under avsnitt 7.2.3 Utvecklingsbehov inom specifika sakområden. Det är tydligt att det är viktigt för regionerna med en väl fungerande samverkan med statliga myndigheter i det regionala tillväxtarbetet och att det upplevs som en förutsättning för att möta regionernas utmaningar.

I de inledande generella beskrivningarna av samverkan med statliga myndigheter framgår att flera regioner har en etablerad och förhållandevis välfungerande samverkan med länsstyrelsen i länet. Dessa regioner beskriver också att det finns en etablerad och god samverkan också med andra statliga myndigheter inom olika områden.¹⁰⁶ Det framkommer dock att det finns utvecklingsområden och att samverkan fungerar olika väl inom olika sektorsområden.

Norrbottnen, Sörmland, Västmanland och Västra Götaland beskriver att kunskapen om regionala förutsättningar och behov generellt är låg hos nationella myndigheter.

Dalarna beskriver att det finns stora utvecklingsområden avseende den nationella nivåns och statliga myndigheters roll i regional utveckling. Dalarna redovisar att de upplever att myndigheternas insatser och resurser framför allt fokuseras till storstadsregioner och tätta områden, till exempel vad gäller infrastruktur och företagsfrämjande. Ett ensidigt fokus och satsningar på tätta regioner beskrivs skapa slitningar mellan stad och land. Vidare lyfter Dalarna att myndigheterna i allt högre grad fokuserar mer på regler och kontroll och mindre på utveckling.

¹⁰⁵ Kronoberg, Skåne, Halland, Blekinge, Östergötland, Gotland, Uppsala, Jämtland Härjedalen, Västernorrland, Norrbotten, Sörmland, Västmanland, Västra Götaland, Dalarna.

¹⁰⁶ Kronoberg, Skåne, Halland, Blekinge, Östergötland, Gotland, Uppsala, Jämtland Härjedalen, Västernorrland.

7.2.1 Regionala behov och en stärkt territoriell dimension

Elva regioner redovisar att nationella myndigheter behöver ha en större förståelse för regionala och lokala förutsättningar och i högre grad beakta hur den egna verksamheten påverkar regioner och kommuner. Det behövs en närmare dialog med regionerna.¹⁰⁷ Stockholm redovisar att statliga myndigheter har bristande förståelse för den kommunala nivåns förutsättningar samt att det finns behov av mer dialog och samordning av olika insatser utifrån lokala förutsättningar.

Kronoberg redovisar att det är viktigt att myndigheterna samverkar med alla regioner, inte huvudsakligen storstadsregionerna. Vidare skriver Kronoberg att styrningen av myndigheterna bör förtydliga krav på samverkan. Framför allt beskrivs utmaningar i samverkan med myndigheter som inte har regionala kontor.

Idag är signalerna att vissa statliga myndigheter främst (vill) samverkar med de stora regionerna då man inte har "möjlighet" till samverkan med alla. Men det fåtalet stora regionerna är i många avseenden inte representativa för regionerna i stort, och många regionala utmaningar kan vara olika. När en region möter svårigheter kring samverkan med vissa statliga myndigheter minskar det i sin tur kommunernas möjligheter att genom regionen få till en dialog i olika sakfrågor.

(Kronoberg, 2019, s. 31)

Kronoberg skriver vidare att de ställer sig bakom de rekommendationer som Tillväxtverket lämnade i rapporten *Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet* om att regeringen, i regeringsuppdrag och regleringsbrev till myndigheter, bör ge gemsama uppdrag och förtydliga samverkan med regionerna inom lämpliga områden.¹⁰⁸ Kronoberg skriver att förtydliganden och uppdrag bör innefatta ökad samverkan med regionerna och större hänsyn till regionala prioriteringar och behov.

Även Västernorrland, Jämtland Härjedalen, Sörmland och Västmanland redovisar behov av att nationell politik och de instruktioner som lämnas till myndigheterna i högre grad tydliggör krav på samverkan med regionerna. Västernorrland redovisar att de har upprättat

¹⁰⁷ Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Dalarna, Stockholm, Östergötland, Sörmland, Västmanland, Västra Götaland, Kronoberg, Jämtland Härjedalen.

¹⁰⁸ Tillväxtverket, 2018. *Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet*, Dnr Å2018-165.

samverkansavtal med ett antal myndigheter, men att sådana idealt sett inte skulle behövas om den nationella politiken och instruktioner till myndigheterna tydliggjorde krav på samverkan. Västernorrland skriver vidare att de ser positivt på de regeringsuppdrag som riktats till nationella myndigheter samt på Tillväxtverkets uppdrag att samordna myndigheterna i detta arbete.

Västra Götaland redovisar att samverkan med myndigheter är centralt för det regionala tillväxtarbetet men att samarbetet mellan nationell, regional och lokal nivå behöver utvecklas på fler områden. Västra Götaland föreslår att den modell för flernivåsamverkan som tillämpas inom infrastrukturplanering och på kulturområdet skulle kunna användas i större utsträckning, exempelvis inom miljöutvecklings- och energiområdet, näringslivs- och innovationsområdet samt inom kompetensförsörjningsområdet.

Västmanland och Sörmland skriver att all verksamhet har en regional hemvist och att det är viktigt att det finns en tydlig regional dimension i nationella myndigheters verksamhet. De skriver att det bör finnas tydligare krav på nationella myndigheter att samverka med regionerna och att göra regionala analyser. Västmanland poängterar att samverkan med regionerna skulle stärka nationella myndigheternas måluppfyllelse, även inom de egna nationella målen och uppdragen. Satsningar som förstärker regionala investeringar och styrkor skulle ge bättre effekt av myndigheterna verksamhet även nationellt:

Givet avsaknaden av en fördjupad analys så avstår eller undviker nationella myndigheter att arbeta med regionalt baserade eller finansierade initiativ då det misstas för att vara på tvärs mot deras nationella uppdrag – vilket delvis motverkar även deras egen måluppfyllnad. Istället blir uppdragsuppfyllnaden baserad på till exempel utlysningar och öppna calls, vilket fyller ett syfte samtidigt som det då inte bygger på regionala investeringar i styrkor och satsningar eller tydliga analyser av kompetensförsörjningsbehov som finns regionalt baserade. Därmed uppfylls inte heller det nationella uppdraget att stötta den nationella utvecklingen på ett trovärdigt sätt.

(Västmanland, 2019, s. 16)

Sörmland redovisar att det är viktigt att säkra att det finns krav på regional samverkan och underliggande analyser hos statliga myndigheter med nationella uppdrag. Här nämns till exempel Vinnova, Tillväxtverket, Tillväxtanalys och Energimyndigheten. Sörmland skriver vidare att gemensam kunskapsproduktion är en grund för att öka förståelsen för den regionala nivåns betydelse för genomförandet av olika myndigheters sektorpolitik. Sörmland efterfrågar därför dels analysunderlag som går att bryta ner på regional nivå, dels att synteser av dessa analyser tas fram i samverkan med regionerna.

Även Blekinge pekar på behovet av en bättre samordning mellan myndigheter och regioner i uppföljningar och analyser, för att underlätta framtagandet av en samlad bild av vilka utvecklingsinsatser som genomförs i regionerna. Idag finns informationen uppdelad i olika mer eller mindre tillgängliga databaser och interna system, vilket försvårar uppföljningen av det regionala tillväxtarbetet. Västmanland skriver vidare att det finns behov av uppföljningsmål och arbetssätt i det regionala tillväxtarbetet som kombinerar tillväxt och hållbar utveckling. Här nämns att BRP+ kan vara ett intressant system för att utveckla den framtida regionala tillväxtpolitiken.

Dalarna redovisar att de upplever att statliga myndigheters bild av vad som utgör utmaningar och möjligheter skiljer sig åt mellan olika myndigheter. Vidare redovisar Dalarna att det finns en känsla av att myndigheterna inte är överens om definitionen av vad hållbar utveckling och tillväxt är, vilket gör det svårt att agera kraftfullt tillsammans. Stora kompromisser kan krävas för att komma överens, vilket kan resultera i tandlösa strategier, riktlinjer och överenskommelser.

Även Örebro lyfter behovet av att utveckla och förtydliga tillväxtbegreppet i en ny nationell strategi för regional tillväxt. De redovisar att en ny nationell strategi för regional tillväxt bör förtydliga att det handlar om social, ekologisk och ekonomiskt hållbar utveckling.

Skåne och Stockholm beskriver att de ser behov av en utökad dialog om hur målkonflikter och avvägningar mellan olika intressen hanteras och prioriteras. Det är problematiskt för regioner och kommuner att möta olika och ibland svårförenliga krav från olika myndigheter som företräder olika intressen.

7.2.2 Statlig närvaro regionalt och lokalt

Västerbotten, Dalarna, Jämtland Härjedalen, Stockholm och Skåne redovisar att de ser det som positivt om myndighetssamverkan stärks inom områden där kommuner och regionala aktörer påverkas men inte har inflytande, som till exempel med och mellan myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Polisen, Migrationsverket, Länsstyrelsen, regionen och kommunerna. Uppsala skriver att samverkan med de myndigheter som möter medborgarna i vardagen är viktig för att stärka den sociala hållbarheten och servicen i länet och lyfter länets *Råd för social hållbarhet* som ett gott exempel.

Norrbotten, Västernorrland, Dalarna och Gotland redovisar att statliga myndigheters närvaro i regionerna är viktig. Statliga myndigheters närvaro beskrivs vara betydelsefullt både ur ett demokratiskt perspektiv, liksom utifrån tillgång till offentlig service och arbetstillfällen. Statliga arbetstillfällen beskrivs även som viktiga för att kunna erbjuda kvalificerade tjänster i hela landet, som komplement till andra näringar när det gäller inflyttning av arbetskraft.

Norrbotten och Västernorrland beskriver en oroande utveckling när både Arbetsförmedlingen och Migrationsverket omorganiserar på ett

sätt som påverkar den lokala och regionala nivån, framför allt vad gäller länets förutsättningar till att ta emot nyanlända och för det framtida kompetensförsörjningsarbetet liksom den framtida regionala kompetensförsörjningen.

Norrbotten trycker vidare på vikten av Migrationsverkets närvaro i länet. Norrbotten redovisar att förslaget i *Mottagarutredningen* (SOU: 2018:22), om att ankomstcentraler enbart ska lokaliseras i landets befolkningstäta regioner, riskerar att försämra möjligheterna till integration och att möta de demografiska utmaningarna liksom kompetensförsörjningen i Norrbotten.

Det är sammantaget en oroande utveckling för Norrbotten när statliga myndigheters frånvaro i mindre kommuner försvårar för kommunerna att erbjuda grundläggande samhällsservice till medborgarna.

(Norrbotten, 2019, s. 41)

Dalarna beskriver problem med minskad statlig närvaro ur ett demokratiskt perspektiv. Dalarna skriver även att om mer statlig service blir tillgänglig digitalt, så riskerar den att bli sämre om kunskapen om olika lokala och regionala förutsättningar är låg. Det riskerar vidare att leda till lägre tillit till den statliga nivån. Dalarna redovisar att bristande tillit och misstro för statens förmåga att möta utmaningar i områden utanför städer, riskerar att skapa slitningar mellan stad och land och problem för sammanhållningen i samhället.

Regionerna uttrycker ett behov av att statliga myndigheter analyserar de konsekvenser som nedläggningar och förflyttningar får både på kort och lång sikt för lokal och regional utveckling.

7.2.3 Utveckling av samverkan inom specifika sakområden

Utöver mer generella utvecklingsbehov avseende samverkan med statliga myndigheter så redovisar ett antal regioner utvecklingsbehov inom specifika sakområden. Dessa redovisas nedan:

Kompetensförsörjning

Flera regioner redovisar utvecklingsbehov inom området kompetensförsörjning. Elva regioner lyfter fram behovet av att förtydliga regionernas roll inom kompetensförsörjningsfrågor. De redovisar också behov av en bättre samordning mellan

arbetsmarknads- utbildnings- och näringspolitiken och departementen och myndigheterna inom politikområdena.¹⁰⁹

Tio regioner redovisar att det regionala kompetensförsörjningsuppdraget bör skrivas in i förordning (2017:582) om regionalt tillväxtarbete, i syfte att skapa långsiktigt hållbara strukturer i länet.¹¹⁰ Vidare skriver de att regeringen bör tydliggöra relevanta myndigheters samverkansuppdrag inom området samt skapa en tydligare nationell samordning mellan myndigheter och departement.

Västmanland, Blekinge och Västra Götaland redovisar att de ser att en kompetensförsörjningspolitik enligt arbetsmarknadsutredningens förslag bör utvecklas, inom vilken regionerna bör få ett tydligare mandat i frågorna.

Skåne, Dalarna och Västerbotten redovisar att det finns behov av ökad samordning och koordinering vad gäller utbildnings-, kompetensförsörjning- och valideringsbehov med Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket och kommuner och lärosäten. Skåne uttrycker också att Arbetsförmedlingen omorganisation kommer ställa nya krav på samordning mellan aktörer i kompetensförsörjningsfrågorna.

Norrbotten, Västernorrland, Dalarna och Halland uttrycker att Arbetsförmedlingens omorganisation är ett orosmoment då samverkan med Arbetsförmedlingen är viktigt för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Det finns en osäkerhet kring hur Arbetsförmedlingens neddragningar på kontor påverkar olika regioner och kommuner. Norrbotten redovisar att länets kommuner uttrycker att omorganisationen kan få konsekvenser för dem, dels i form av ökade kostnader för försörjningsstöd, dels i att de grupper som står långt från arbetsmarknaden kommer få svårt att få del av Arbetsförmedlingens tjänster när de blir digitala eller kräver långa resor till andra kommuner.

Norrbotten redovisar också att det även finns en oro för att privata aktörer som ska ansvara för stöd och matchning inte kommer att vilja etablera sig i gleset befolkade områden. Norrbotten lyfter vidare vikten av Arbetsförmedlingens regionala prognoser för arbetsmarknadsutsikter för det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Dessa beskrivs utgöra stommen för kompetensförsörjningsarbetet på både lokal och regional nivå och det är viktigt att dessa även fortsatt levereras.

¹⁰⁹ Norrbotten, Västerbotten, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Örebro, Gotland, Västmanland, Kronoberg, Skåne, Blekinge, Kalmar.

¹¹⁰ Västerbotten, Dalarna, Gävleborg, Värmland, Örebro, Gotland, Västmanland, Kronoberg, Blekinge, Kalmar.

Värmland, Jämtland Härjedalen, Uppsala, Gotland och Halland poängterar vikten av samverkan med länets universitet/ högskolor i det regionala tillväxtarbetet. Norrbotten och Västra Götaland redovisar att de ser behov av att stärka kopplingarna mellan utbildnings- och regional tillväxtpolitik. Myndigheter inom utbildningspolitiken behöver öka sin samverkan med regionerna och andra viktiga aktörer i den regionala tillväxtpolitiken. Dalarna redovisar att lärosäten bör få i uppdrag att föra dialog med regionerna om regionala kompetensbehov och utbildningsdimensionering.

Västra Götaland redovisar att det är positivt att Vinnova fått en tydligare roll i det strategiska kompetensförsörjningsarbetet genom uppdraget att ta fram flexibla och korta högskolekurser på avancerad nivå för yrkesverksamma specialister. Västra Götalands ser att verksamheten bör utvidgas och samordnas med den långsiktiga utvecklingen av utbildningsprogrammen på läroanstalterna.

Sörmland och Gotland listar ett antal myndigheter som de ser behov av att samverka med inom ramen för kompetensförsörjning. Utöver de som nämns ovan nämns bland andra Tillväxtverket, Statistiska Centralbyrån, Jämställdhetsmyndigheten, Delegationen mot segregation Universitetskanslersämbetet, Universitets- och högskolerådet och Myndigheten för digital förvaltning.

Näringsliv och innovation

Kalmar, Örebro och Blekinge redovisar behov av fortsatt och/eller utvecklade samverkan med Business Sweden kring de regionala exportcentra samt kring regionalt investeringsfrämjande och internationalisering. Blekinge skriver att de ser positivt på slutbetänkandet av utredningen för ett effektivt offentligt främjande av utländska investeringar vad gäller förslagen om ökad samverkan mellan nationell och regional nivå samt förslag att stärka upp det regionala investeringsfrämjandet genom basanslag. Kalmar skriver att satsningen på regional exportsamverkan är viktig för att stödja internationaliseringen av näringslivet men att det behövs närmare samverkan med Business Sweden och ALMI.

Örebro, Östergötland och Västmanland redovisar att det finns behov av att i högre grad synkronisera nationella utlysningar med de prioriteringar som styr finansieringen på regional nivå. De skriver att fler nationella utlysningar av konkurrensutsatta medel bör kopplas till smart specialisering, för att skapa maximal effekt av investeringarna på regional nivå.

I det här sammanhanget lyfter Östergötland fram Tillväxtverkets satsning S3-piloten som ett gott exempel. De menar att liknande urvalskriterier i samverkan med regionerna skulle kunna breddas och användas också i utlysningar från till exempel Vinnova och Energimyndigheten.

Örebro redovisar att de ser behov av en mer systematisk samverkan med Tillväxtanalys inom områdena näringsliv och innovation. Region Sörmland listar ett antal myndigheter med vilka det finns samverkansbehov inom ramen för näringsliv och innovation. Utöver de som nämnts ovan nämns också Länsstyrelsen, Jordbruksverket, Post- och telestyrelsen, Myndigheten för digital förvaltning och Upphandlingsmyndigheten.

Transporter och infrastruktur

Västerbotten och Skåne redovisar att planering av framtida infrastrukturprojekt bör ske i samordning och genom tätare dialog mellan Trafikverket, Transportstyrelsen, Länsstyrelsen, regionen och kommunerna. Halland skriver att infrastrukturens utveckling är viktig för regional utveckling och att Trafikverket bör ta hänsyn till hur olika regioner påverkas också i planeringen av internationella infrastrukturens utveckling.

Örebro, Blekinge och Kalmar redovisar att det finns behov av bättre järnvägsunderhåll och mer dialog med ansvarig myndighet och departement kring dessa behov.

Örebro skriver att en tydligare integrering av landsbygdspolitiken i det regionala tillväxtansvaret skulle möjliggöra mer långsiktiga politiska prioriteringar beträffande finansiering av kollektivtrafik som utmärks av högre marginalkostnader. Örebro lyfter också att omställningen till ett fossilfritt samhälle är en stor utmaning. För att klara omställningen krävs långsiktiga och förutsägbara regler och långsiktighet i de uppdrag som regionala aktörer får, så att onödigt tid inte går till uppstart och avveckling.

Fysisk planering

Kronoberg redovisar att de ser behov av stöd från relevanta myndigheter i samhällsplaneringsprocesser. Till exempel vad gäller fysisk planering kopplat till digitalisering och teknikutveckling. Kronoberg ser behov av att relevanta myndigheter bistår med systematisk omvärldsbevakning inom dessa områden, som regionen sedan kan bryta ner på regional nivå.

Västra Götaland redovisar att det finns behov av att utveckla dialogen med Boverket kopplat till regional utveckling. Det är angeläget att få till en bättre samverkan mellan kollektivtrafik och bebyggelseplanering samt skapa samsyn kring hållbar planering i regionen. För att stärka den regionala fysiska planeringen behövs en närmare dialog med de statliga myndigheterna på området. Sörmland och Gotland listar att det finns samverkansbehov i frågor om fysisk planering med Länsstyrelsen, Trafikverket och Boverket.

Digitalisering

Västmanland skriver att krävs samarbete mellan nationell, regional och lokal nivå för att nå målet om att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Västmanland redovisar att det är problematiskt att flera olika myndigheter ansvarar för olika delar av digitaliseringen samtidigt som regioner och kommuner driver sina egna digitaliseringsresor. Västmanland efterfrågar ett tydligare samarbete i frågorna och en utformning av regelverk som underlättar digitaliseringen. Även analyser med ett tydligt regionalt perspektiv efterfrågas.

Stockholm redovisar att det finns behov av mer samverkan med relevanta myndigheter rörande informationsutbyte och digital kommunikation samt utveckling av e-tjänster riktade till medborgarna.

Kultur

Örebro redovisar att samverkan enligt kultursamverkansmodellen och dialogen med Kulturrådet fungerar bra, men att dialogen kan utvecklas ytterligare. Blekinge beskriver ett behov av ökad samordning mellan Kulturrådet och Tillväxtverket kring kulturella och kreativa näringar. De ser också att det bör förtydligas att Tillväxtverket har huvudansvaret för och ett långsiktigt uppdrag att främja kulturella och kreativa näringar.

Integration

Västra Götaland redovisar att de ser behov av att utveckla samverkan mellan nationella myndigheter och regioner inom flyktingmottagande. De ser att det behövs en tydligare roll- och ansvarsfördelning. Västra Götaland arbetar med frågorna på eget uppdrag men ser att regionerna med fördel skulle kunna få ett uppdrag att ansvara för samordning och stöd till andra aktörer.

Flera regioner i norra Sverige och i mellersta Sverige (Gävleborg, Dalarna och Värmland) beskriver att befolkningstillväxten i länet är starkt beroende av att regionen tagit emot, och fortsatt kan ta emot, nyanlända och invandrare. Se vidare under kapitlet utmaningar och demografisk utveckling.

Norrbottnen och Jämtland Härjedalen beskriver att ur det perspektivet är Migrationsverkets närvaro mycket viktig. De redovisar vidare att det är motsägelsefullt att förlägga Migrationsverket och mottagandet av nyanlända i tätta områden, som beskriver problem med segregation och integration, samtidigt som de områden som vill och har kapacitet att ta emot nyanlända får svårt att göra det när Migrationsverket avvecklar sig från dessa områden.

Klimat, miljö och energi

Sörmland och Gotland listar ett antal myndigheter som det finns samverkansbehov med inom ramen för klimat-, miljö- och energifrågor. Här nämns Länsstyrelsen, Tillväxtverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Vinnova, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges Geologiska Undersökning, Skogsstyrelsen, SMHI, Trafikverket och Trafikanalys.

Folkhälsa och hälso- och sjukvård

Örebro beskriver att det finns en bristande samordning mellan hälso- och sjukvård, socialtjänst och skola. De ser behov av en närmare samordning mellan social- och utbildningspolitiken på både nationell, regional och lokal nivå.

7.3 Avslutande kommentarer och reflektioner

Regionerna lägger stor vikt vid samverkan med statliga myndigheter och beskriver flernivåsamverkan som en förutsättning för det regionala tillväxtarbetet. Några regioner har framför allt redovisat behov av utvecklade strukturer för samverkan och mer dialog med myndigheter inom olika områden.

Det tyder på att de upplever att det finns en viss och relativt välfungerande samverkan med flera myndigheter. Flera regioner har dock redovisat både behov av samverkan och/eller behov av en utvecklad samverkan, det vill säga att samverkan i högre grad också behöver etableras, vilket enligt flera regioner kräver en stärkt styrning av myndigheter att samverka med regionerna.

Det är tydligt att regionerna ser att ett enhetligt regionalt utvecklingsansvar, och en regional tillväxtpolitik som spänner över fler politikområden, ställer högre krav på flernivåsamverkan än den som existerar i dagsläget. Det gäller framför allt inom områden som regionerna har fått ansvar för under senare år och där frågorna ligger under andra departement än den regionala tillväxtpolitiken, till exempel kompetensförsörjning (utbildnings- och arbetsmarknadspolitik) och fysisk planering (infrastruktur- och bostadspolitik). Här lyfts behov av bättre samordning både inom regeringkansliet och mellan nationella myndigheter och regioner.

Regionerna redovisar att nationella myndigheter brister i förståelsen för dels det ansvar som samtliga regionerna nu har, dels för de olika förutsättningar och behov som finns regionalt och lokalt. Regional kunskapsproduktion lyfts som ett viktigt utvecklingsområde för att skapa förståelse för regionala utmaningar och möjligheter och en tydligare territoriell dimension i nationella myndigheters insatser. Tillväxtverket delar regionernas syn på värdet av att fler nationella myndigheters statistik, uppföljningar och kunskap bryts ner på regional och lokal nivå och tillgängliggörs för regioner och kommuner.

Ett antal regioner lyfter att gemensamma uppdrag och en förståelse för varandras respektive uppdrag och förutsättningar är det starkaste incitamentet för samverkan mellan statliga myndigheter och regioner. Denna aspekt har även Tillväxtverket identifierat inom uppdraget att stödja andra myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet.

Det handlar om att sektorpolitik behöver samspela och att myndigheter behöver ha en förståelse för att sektorpolitiken – inom deras respektive ansvarsområden – genomförs i ett samspel mellan olika insatser på nationell, regional och lokal nivå. Det handlar inte minst om att skapa utveckling i hela landet utifrån olika territoriella behov och förutsättningar, vilket regionerna ansvarar för inom ramen för sina respektive territorier och som myndigheterna ska ta hänsyn till och stödja. För att realisera målen för den regionala tillväxtpolitiken, liksom för landsbygdspolitiken, behöver nationella myndigheters verksamhet i högre grad skapa förutsättningar och effekter för hållbar regional tillväxt och attraktivitet i hela landet.

Det territoriella perspektivet hos myndigheterna behöver stärkas. I det här sammanhanget ser Tillväxtverket, liksom regionerna pekat på i sina redovisningar, att det är viktigt att stärka systemperspektivet i det regionala tillväxtarbetet i såväl styrningen av politiken vad gäller samordning mellan aktuella politikområden, liksom i genomförandet av politiken.

Tillväxtverket vill därför återigen, liksom i vår rapport om statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet, rekommendera regeringen att tydliggöra förväntningar och krav på samverkan i de regeringsuppdrag, regleringsbrevsuppdrag eller återrapporeringar som lämnas till myndigheter inom lämpliga områden.¹¹¹ Tillväxtverket kan stödja regeringen i att identifiera sådana, liksom att fortsatt stödja myndigheterna i deras medverkan i det regionala tillväxtarbetet och samverka med regionerna.

För att stärka förutsättningarna för flernivåsamverkan ser Tillväxtverket även, liksom regionerna, att regionerna bör ansvara för de verktyg som finns för utvecklingsinsatser på regional nivå. Det tror vi underlättar för myndigheter, regioner och kommuner att förstå vilka roller och vilket ansvar respektive aktör har inom sina verksamhetsområden och i förlängningen också för samverkan mellan aktörerna, över såväl sektors- som förvaltningsgränser.

¹¹¹ Tillväxtverket, 2018. *Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet*, Dnr Å2018-165.

Sammanfattningsvis...

Styrning och samverkan:

- En ökad koordinering av sektorpolitik på flera nivåer samt en starkare koppling till de regionala utvecklingsstrategierna efterfrågas
- En bred och sektoröverskridande översyn av den regionala tillväxtpolitiken efterfrågas
- Regionerna, som regionalt utvecklingsansvariga, anser att de bör ansvara för de verktyg för utveckling som finns på regional nivå (landsbygdpolitiken lyfts fram)
- Större förståelse från statliga myndigheter för det ansvar, de olika förutsättningar och behov som finns regionalt och lokalt efterfrågas
- Viktigt att stärka systemperspektivet i det regionala tillväxtarbetet
- Behovet av att tydliggöra förväntningar och krav på samverkan i de regleringsbrev och regeringsuppdrag som lämnas till relevanta myndigheter inom lämpliga områden lyfts

Tabellbilaga

Tabell 1: Attraktiva miljöer och tillgänglighet

Fokusområde	Inriktning	Norrboten	Västerbotten	Västernorrland	Dalarna	Gävle borg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping	
		Tillgänglighet genom transportsystemet		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
	<i>Kollektivtrafik</i>	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>Järnvägens kapacitet och nya stambanor</i>	X	X	X	X		X	X	X						X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>Möjligheter att frakta gods på hållbart sätt</i>	X	X	X	X	X	X	X	X						X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>Tillgänglighet på landsbygden</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Fysisk planering och boende		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
	<i>Hållbart samhällsbyggande</i>	X	X	X	X	X			X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>Smarta tätorter och livsmiljöer</i>		X		X			X			X	X					X	X	X	X	X	X	X
	<i>Livskvalitet</i>	X	X		X	X	X				X	X	X		X	X		X	X	X			
	<i>Väldimensionerade boenden/bostadsförsörjning</i>		X		X	X			X		X	X	X		X	X	X	X	X	X			X
Tillgänglighet genom informationsteknik		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kommersiell och offentlig service		X	X		X	X	X		X			X			X	X		X			X		
Kultur och fritid		X	X		X		X			X	X	X			X	X	X	X			X		
Inomregionala skillnader		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ett starkt civilsamhälle (skapar attraktivitet och socialt kapital)			X		X	X									X	X	X	X					
Digitalisering (och digital inkludering)		X	X		X	X	X	X				X	X		X	X		X	X			X	X
Elförsörjning												X							X				
Bredare perspektiv på attraktivitet som inkluderar folkhälsa, jämställdhet och integration					X										X	X		X	X				

Tabell 2: Kompetensförsörjning

Fokusområde	Inriktning	Norrboten	Västerbotten	Västernorrland	Dalarna	Gävleborg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping	
Kompetensförsörjning	Validering				X					X					X				X				
	Utbud och inriktning för regionalt yrkesvux		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Lärcentrum		X	X		X	X			X					X		X	X	X		X	X	
	Övriga insatser som bidrar till förbättrad kompetensförsörjning	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Lämnat inspel till behov av förändrade förutsättningar inom kompetensförsörjningen		X		X	X	X	X		X		X	X	X	X		X	X		X	X	X	X

Tabell 3: Prioriteringar för kommande strukturfonder

		Norrbottn	Västerbotten	Västernorrland	Dalarna	Gävleborg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping	
Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling.	<i>i) förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik,</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
	<i>ii) säkra nyttan av digitaliseringen för invånare, företag och myndigheter,</i>	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X		X	X		X	
	<i>iii) förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft,</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>iv) utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap.</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ett grönare och koldioxidsnålare Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och	<i>i) främja energieffektivitetsåtgärder,</i>	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X		X	X	X	X	X	X	X	
	<i>ii) främja förnybar energi,</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	
	<i>iii) utveckla smarta energisystem, smarta nät och smart lagring på lokal nivå,</i>					X	X					X		X	X	X		X	X			X	
	<i>iv) främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimatförändringen,</i>	X				X	X				X	X		X	X	X	X		X	X		X	
	<i>v) främja en hållbar vattenförvaltning,</i>		X								X	X	X	X					X		X	X	
	<i>vi) främja övergången till en cirkulär ekonomi,</i>	X	X		X	X	X			X	X	X	X		X		X	X	X				
	<i>vii) främja biologisk mångfald och grön infrastruktur i stadsmiljö samt minska föroreningarna.</i>		X			X	X		X	X	X	X	X		X	X	X		X	X			

		Norrbottn	Västerbotten	Västernorrland	Dalarna	Gävleborg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping
Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet.	<i>i) förbättra digital konnektivitet,</i>	X		X		X		X	X		X			X	X	X		X	X	X	X	X
	<i>ii) utveckla ett hållbart, klimattåligt, intelligent, säkert och intermodalt TEN-T,</i>	X	X	X		X	X		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>iii) utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet,</i>	X			X	X	X	X		X	X	X		X	X	X	X		X	X		X
	<i>iv) främja hållbar multimodal mobilitet i städerna.</i>								X		X				X		X		X			X
Ett mer socialt Europa genom den europeiska pelaren för sociala rättigheter.	<i>ii) Förbättra tillgången till sysselsättning för alla arbetssökande, särskilt för unga, långtidsarbetslösa och personer utanför arbetskraften, och främja egenföretagande och den sociala ekonomin.</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>ii) Modernisera arbetsmarknadens institutioner och tjänster för att bedöma och förutse kompetensbehov och säkerställa snabbt och skräddarsytt bistånd och stöd till matchning, övergångar och rörlighet på arbetsmarknaden.</i>	X			X	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X	X	X	
	<i>iii) Främja kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, en bättre balans mellan arbete och privatliv, inbegripet tillgång till barnomsorg, en hälsosam och väl lämpad arbetsmiljö där man tar itu med hälsorisker, arbetstagares, företags och företagares anpassning till förändringar samt ett aktivt och hälsosamt arbete.</i>		X		X									X		X			X		X	
	<i>iv) Förbättra utbildningssystemens kvalitet, effektivitet och anpassning till arbetsmarknaden för att underlätta för människor att tillägna sig nyckelkompetenser, inbegripet digitala färdigheter.</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X
	<i>v) Främja lika tillgång till och slutförande av utbildning av god kvalitet för alla, särskilt för personer från mindre gynnade grupper, hela vägen från förskola och barnomsorg, allmän utbildning och yrkesutbildning till högskoleutbildning samt vuxenutbildning, inbegripet underlätta rörlighet för alla i utbildningssyfte.</i>																					
	<i>vi) Främja livslångt lärande, särskilt flexibla möjligheter till kompetenshöjning och omskolning för alla när det gäller digitala färdigheter, bättre förutse förändringar och nya krav på kompetens utifrån arbetsmarknadens behov, underlätta karriärövergångar och främja yrkesmässig rörlighet.</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

		Norrbottn	Västerbotten	Västernorrland	Dalarna	Gävleborg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping	
	vii) Uppmuntra aktiv inkludering i syfte att främja lika möjligheter och aktivt deltagande samt förbättra anställbarheten.																						
	viii) Främja socioekonomisk integrering av tredjelandsmedborgare och av marginaliserade grupper, exempelvis romer.																						
	ix) Förbättra lika och snabb tillgång till kvalitativa, hållbara och överkomliga tjänster. Modernisera systemen för socialt skydd, bland annat genom att främja tillgången till socialt skydd. Förbättra tillgänglighet, ändamålsenlighet och anpassningsförmåga när det gäller hälso- och sjukvårdssystemen samt långvarig vård och omsorg.																						
	x) Främja social integrering av människor som befinner sig i riskzonen för fattigdom eller social utestängning, inbegripet de som har det sämst ställt och barn. Motverka materiell fattigdom genom livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd till dem som har det sämst ställt, inbegripet kompletterande åtgärder.																						
Ett Europa närmare medborgarna genom hållbar och integrerad utveckling av stads-, landsbygds- och kustområden och lokala initiativ.	i) främja en integrerad social, ekonomisk och miljömässig utveckling, kulturarvet och säkerhet i stadsområden,	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	ii) främja en integrerad, social, ekonomisk och miljömässig lokal utveckling, kulturarvet och säkerhet, inklusive på landsbygden och i kustområden, även genom lokalt ledd utveckling.	X		X	X			X		X		X	X	X	X	X	X		X	X		X	

Tabell 4: Interreg-program och programgeografi

I nedanstående tabell ges en kort sammanfattning över vilka Interreg-program och samarbetsgeografi som regionerna tagit upp. Observera att Interregionala innovationsinvesteringar (Komponent 5) inte ingår i denna sammanställning, det framgår i avsnitt 6.1.2 vilka som lyft denna.

Region	Interreg-program och geografi
Skåne	Vill se fortsatt programgeografi som nu, där South Baltic och ÖKS är särskilt viktiga. Även Östersjöprogrammet och Nordsjöprogrammet är viktiga.
Blekinge	Bibehållen geografi och möjlighet till samverkan över havsgräns är viktigt. Östersjösamarbete är en profilfråga. Vill se en fortsättning av South Baltic och även Östersjöprogrammet (specifikt kring transport). Nämner Interreg Europe.
Gotland	Möjlighet till samarbete över vattengränser avgörande. Har prioriterat medfinansiering inom Central Baltic.
Kalmar	Östersjöregionen i fokus. Positiva erfarenheter från deltagande i South Baltic.
Kronoberg	Öresundsregionen viktig. Är i länets intresse att bli en del av ÖKS programmet igen. Lyfter utmaningar för aktörer att delta i Östersjöprogrammet.
Jönköping	Nämner inget om Interreg.
Västra Götaland	Önskar bibehållen programgeografi. Samarbete över sjögräns är mycket viktiga. Nämner ÖKS och Nordsjöprogrammet.
Halland	Viktigt att ÖKS ska kunna användas för strategiska politiska samarbetsprojekt. Programgeografien bör utformas med möjlighet att genomföra projekt som stödjer samarbetet inom STRING och Greater Copenhagen.
Stockholm	Nämner ej specifika Interregprogram. Östersjöregionen och Europa är av stor betydelse för utvecklingen.

Östergötland	Fokus på Östersjöregionen. Nämner Central Baltic och Östersjöprogrammet. Interreg Europe har inte fungerat ändamålsenligt för svenska regioner.
Södermanland	Nämner ej Interreg mer än att de sitter i styrkommittén för Central Baltic.
Uppsala	Nämner inget program eller geografi specifikt.
Örebro	Nämner inget program eller geografi specifikt.
Västmanland	Nämner inget program eller geografi specifikt.
Dalarna	Transnationella och gränsregionala program har stor relevans. Nämner deltagande i Sverige-Norge, Östersjöprogrammet, Interreg Europe.
Värmland	Fokus på Sverige-Norge, Norgesamarbete är prioriterat. Nämner kort Nordsjöprogrammet och Östersjöprogrammet.
Gävleborg	Nämner inget program eller geografi specifikt
Jämtland Härjedalen	Sverige-Norge programmet och att utveckla samarbete med Trøndelag i Norge är prioriterat
Västernorrland	Positiva till bibehållen programgeografi. Deltar i Botnia Atlantica, Norra Periferin och Arktis samt Sverige-Norge.
Västerbotten	Deltar aktivt i Botnia Atlantica, Nord och Östersjöprogrammet. Norden, Östersjöregionen samt Barents och Arktis är utpekade geografier.
Norrbotten	Nämner Nord och Kolarctic.

Tabell 5: Samverkan och styrning

Kategori	Norrbottnen	Västerbotten	Västermorrland	Dalarna	Gävleborg	Värmland	Jämtland Härjedalen	Stockholm	Östergötland	Örebro	Uppsala	Sörmland	Gotland	Västmanland	Halland	Västra Götaland	Kronoberg	Skåne	Blekinge	Kalmar	Jönköping
Behov av en bred översyn av den regionala tillväxtpolitiken	X	X	X		X	X	X				X	X	X	X			X	X	X	X	X
Översyn kan med fördel göras genom en statlig utredning					X	X	X						X	X			X				X
Regionerna bör få ansvar för samtliga verktyg för utveckling på regional nivå	X	X	X	X	X	X	X			X		X	X	X		X	X	X	X	X	X
Ökad samordning mellan myndigheter och mellan myndigheter och regioner. Relevanta nationella myndigheter bör beakta RUS i verksamhet och insatser.	X	X	X	X			X	X	X			X		X		X	X				
Nationell politik och instruktioner till myndigheter bör tydliggör krav på samverkan med regionerna			X				X					X		X		X					
Myndigheter bör göra regionala och lokala analyser												X		X					X		
Statlig närvaro och samverkan med medborgarnära myndigheter	X	X	X	X			X	X					X						X		
Mer långsiktiga uppdrag/finansiering och en närmare koppling till regionala prioriteringar i nationella utlysningar				X													X		X		
Utveckla samverkan med myndigheter inom näringsliv och innovation									X	X				X					X	X	
Utveckla samverkan med myndigheter inom kompetensförsörjning	X	X	X	X	X	X				X			X	X		X	X	X	X	X	X
Utveckla samverkan med myndigheter inom folkhälsa och hälso- sjukvård										X											
Utveckla samverkan med myndigheter inom fysisk planering												X	X			X	X				
Utveckla samverkan med myndigheter inom infrastruktur och tillgänglighet		X								X					X				X	X	
Utveckla samverkan med myndigheter inom digitalisering								X						X							
Utveckla samverkan med myndigheter inom kultur									X										X		
Utveckla samverkan med myndigheter inom integration													X			X					
Utveckla samverkan med myndigheter inom klimat, miljö och energi												X	X								

Tillväxtverket

Swedish Agency for Economic
and Regional Growth

Tel 08-681 91 00
tillvaxtverket.se

Tillväxtverket arbetar för hållbar tillväxt och konkurrenskraftiga företag i alla delar av Sverige.

Det gör vi genom att stärka företag och regioner. Vi erbjuder kunskap, nätverk och finansiering. Det ger direkt nytta till företag, och också förutsättningar för företag och regioner att möta framtidens utmaningar. Tillväxtverket är nationell myndighet med regional närvaro på nio orter. Ett Sverige med fler företag som vill, kan och vågar är vår vision.